

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE'DE KÖYCÜLÜK VE KÖY ENSTİTÜLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Birgöl YILMAZ

HAZİRAN-2013

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE'DE KÖYCÜLÜK VE KÖY ENSTİTÜLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Birgöl YILMAZ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çağatay OKUTAN

HAZİRAN-2013

TRABZON

ONAY

Birgöl YILMAZ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Köycülük ve Köy Enstitüleri” adlı bu çalışma 20/06/2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Çağatay OKUTAN (Başkan-Danışman)

Prof. Dr. Mohammad ARAFAT (Üye)

Doç. Dr. Atilla DOĞAN (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım. ... / ... / ...

Prof. Dr. Ahmet ULUSOY
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

İ

Birgöl YILMAZ

20/06/2013

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Köy Enstitüleri'nin köycülük akımı ile bağlantısı ve bunun Türk siyasal hayatına etkileri üzerinde odaklanılmıştır. Bu çalışmayı sonuçlandırmamda büyük emeği olan değerli hocam, danışmanım Prof. Dr. M. Çağatay OKUTAN'a, yön gösteren hocam Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN'e katkı ve yardımları ile yanımda olan arkadaşlarım Özlem ŞENDENİZ, Gülşah KRAL, Ebru OZAN, Eray İN, Serdar AYSEV, Kıyas Tansel ERDAĞI'na ve her daim yanımda olan aileme desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Trabzon, Haziran 2013

Birgül YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
GİRİŞ.....	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÖYCÜLÜK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3-37
1.1. Köycülük Hareketi: Doğuşu, Gelişimi ve Anlamı	3
1.2. Türkiye’de Köycülük	15

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÖY ENSTİTÜLERİ’NİN KURULUŞU.....	38-101
2.1. Köy Enstitüleri’nin Düşünsel Arka Planı	38
2.1.1. Ahmet Tefvik	38
2.1.2. Ethem Nejat.....	38
2.1.3. İsmail Mahir Efendi	39
2.1.4. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu.....	40
2.1.5. Ali Haydar Taner.....	41
2.1.6. Mustafa Necati Bey	42
2.1.7. Reşit Galip	44
2.1.8. Yabancı Uzmanların Görüşleri (Raporları) ve Köy Öğretmenliği.....	46
2.1.8.1. Prof. Dr. John Dewey	46

2.1.8.2. Prof. Dr. Alfred Künhe	47
2.1.8.3. Dr. Berly Parker	47
2.2. Kuruluş Tarihi Ve Kuruluş Yerleri	48
2.3. Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Teşkilat Yasası (1942- 4274 sayılı yasa)	63
2.4. Köy Bölge Okulları.....	68
2.5. Yüksek Köy Enstitüsü (1942-1943)	69
2.6. Kuruluş Amacı ve İşleyişi	75
2.6.1. Kuruluş Gerekçesi	75
2.6.2. Köy Enstitülerinin İşleyişi.....	76
2.6.3. Öğretmen Kaynağı Seçimi	77
2.6.4. Enstitülere Alınacak Öğrenciler	78
2.6.5. Eğitim Planları- Yöntemleri	79
2.6.6. Küme ve Kümebaşı	84
2.6.7. Günlük Yaşam, İş Bölümü ve Giyim Kuşam.....	85
2.6.8. Köy Enstitülerinde Sağlık Eğitimi (1943- 4459 Sayılı Yasa)	86
2.6.9. Enstitülerde Eşitlik ve Demokrasi	89
2.6.10. Enstitülerde Kültürel Etkinlikler ve Ulusal Bayramlar	91
2.7. Köy Enstitülerinin Kapatılması	95
2.7.1. Köy Enstitülerinin Dönüşüm Süreci ve Kapatılması	95
2.7.1.1. 1946 Seçimleri ve Getirdikleri	95
2.7.1.2. 1947 Öğretim Programı	98
2.7.1.3. Demokrat Parti İktidarı ve Köy Enstitüleri.....	100
2.7.1.4. 1953 Öğretim Planı	100
SONUÇ	102
KAYNAKLAR.....	105
EKLER	111
ÖZGEÇMİŞ	113

ÖZET

Köy ve köycülük düşünceleri yaşanan değişimlerden etkilenmektedir. Köy ve köycülüğün değişim noktası sanayi inkılabı ve 1929 Dünya Ekonomik Buhranı olmuştur. Değişen koşullarla birlikte özellikle 20. yy'da şehirleşme ve sanayi en üst noktaya gelmiştir. Aşırı şehirleşen ve sanayileşen işgücünü durdurmak isteyen Batı'nın çözümü köy ve köylülere yönelmek olmuştur. 20. yy'da dünyada özellikle kapitalleşmiş ülkeler köycülük akımından etkilenmişlerdir.

Türkiye'de akımın köklerini Osmanlı Devleti'ne kadar dayandırmak mümkündür. Dönem içerisinde çeşitli kaygılarla ilgi düzeyi değişen köy ve köycülük, en çok ilgiyi Tek Parti döneminde görmüştür. Köy ve köylü Kurtuluş Savaşı'ndan itibaren Atatürk tarafından sürekli yüceltilmekte, köylüye değer verilmektedir. Yaşanan bazı ekonomik, siyasi ve sosyal olaylardan sonra köycülük daha ete kemiğe bürünmüş, parti programında yer almıştır. Halkevleri ve köycülük şubesi oluşturularak köylü ile ilgilenilmiş, çeşitli çalışmaların ardından köyü eğitim yoluyla dönüştürmek için Köy Enstitüleri kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Köy, Köycülük Akımı, Köy Enstitüleri, Köy Eğitim Kursları, Meksika'da Köycülük.

ABSTRACT

The thoughts on village and peasentaism are affected by the changes in social and technological areas. The two important change points for village and peasentaism have been the Industrial Revolution and the 1929 Great Depression. Urbanization and industrialization reached to the peak point in the 20th century as a result of the changing conditions. The West which wanted to stop the excessive urbanization and industrialization of workforce, turned to the villages and villagers as a solution. Especially capitalist countries were affected by current of peasentaism in the 20th century.

In Turkey, the roots of peasentaism can be found in the Ottoman State. Although, in the past the interest level in village and peasentaism has changed based on different concerns, it has received the most attention during the Single Party era. Atatürk constantly praised the villages and villagers after the War of Independence. Peasentaism became more effective after some economical, political and social changes and it was included into the party program. Villagers are dealt with by establishing Halkevleri and peasentaism branches and the Village Institutes were founded after various activities in order to transform villages through education.

Key Words: Village, Current of Peasentaism, Village Institutes, Village Instructor Courses, Peasentaism in Mexico

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Köy Enstitülerinin Kuruluş Yerleri Ve Kuruluş Tarihleri.....	63
2	Yüksek Köy Enstitülerinde Okutulan Alan- Kol Dersleri.....	71
3	Yüksek Köy Enstitülerinde Genel Kültür- Genel Yetenek Yıllık Haftalık Ders Saatleri	72
4	Enstitülerde Yıl İçinde Okutulan Kültür Dersleri Ve Haftalık Ders Saatleri	82
5	Ziraat Ders Ve Çalışmaları İle Teknik Ders Ve Çalışmaları	82
6	Köy Enstitüleri Sağlık Memurluğu 4. Sınıf Program	88

GİRİŞ

“Türkiye’de Köycülük ve Köy Enstitüleri”nin ortaya çıkışı farklı ülkelerde yaşanan ekonomik, siyasi, toplumsal, kültürel değişimlerin başlattığı genel değişim rüzgârının bir sonucudur. Bu varsayımdan hareketle çalışma içerisinde Köy Enstitüleri uygulamalarının köycülük hareketi ile bağlantısı irdelenmektedir. Bağlantı noktaları Türkiye özelinde, eğitimin köyü kalkındırma amacı doğrultusunda araştırmaları üzerinden şekillenmiştir. Çalışma biraz da bu nüans sebebi ile Köy Enstitüleri’nin verdiği eğitimin analizi olarak ilerlemiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, dünyada köycülük akımına Türkiye’yi etkileyen örnekler bağlamında bakılmıştır. Esasında dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkan köycülük düşüncesi uygulamaları farklılık göstermekle beraber şehirlere olan göçün önlenmesi, köy ve köylünün geliştirilmesi noktası ortak temayı oluşturmaktadır. Sanayi devrimi sonrasında şehir ve köy farklılaşması sorunsalın beslendiği kaynaktır. Türkiye’de köycülük hareketi II. Meşrutiyet Dönemi’nde ortaya çıkmış ve köye yönelme köycülük düşüncesinin içerisinde yer almıştır. Saf, temiz, muhafazakâr köylü söyleminden hareket edilmiştir. Türkiye’de köycülük akımının esasen etkisini hissettirdiği dönem ise 1930’lu yıllar olmuştur.

Cumhuriyet’in ilanını takip eden yıllarda nüfusun yüzde sekseni köylerde yaşamaktadır. Köylü fakir ve geri kalmıştır. Kurtuluş Savaşı’ndan itibaren köylüye verilen önem, söylem olarak her fırsatta vurgulanmış; fakat uygulamada bir yansıması görülmemiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimi ve 1929 Ekonomik Buhranı ülkeyi olumsuz etkilemiş, Kurtuluş Savaşı’nın kayıplarını kapatamayan köylü daha müşkül durumlara düşmüştür. Dönemin yükselen akımı köycülüğün de etkisi ile köyü içinde bulunduğu durumdan “kurtarma” düşüncesi devlet seçkinlerinin zihnine yerleşmiştir. Bu doğrultuda ve amaca uygun olarak yapılan ilk faaliyet Halkevlerinin ve “Köycülük Kolları”nın oluşturulmasıdır.

Türkiye’de köycülük hareketinin düşünsel zemininin oluşumunda Halkevlerinin çıkartmış olduğu “Ülkü” dergisi bir nevi köşe taşıdır. Zira Türkiye’deki köycülük hareketinin izlenebilen önemli bir kaynağı bu dergidir. Dergi etrafında toplanan kadroda özellikle Nusret Kemal Köymen, köycülüğün temsilcisi olmuş, uzun yıllar bu konuda yazılar yazmış, kitaplar yayınlamıştır. Aynı dönemde köy ile ilgili yazılar teşvik edilmekte halk bilinçlendirilmeye çalışılmaktaydı. Süreçte köy ve köylüye yönelmek, köyü kalkındırmak için ivedilikle yapılması gerekenin köyü eğitmek olduğu kanısına varılmış ve bu doğrultuda önce Köy Eğitmen Kursları ardından da Köy Enstitüleri açılmıştır.

Çalışmada bu veriler ışığında bazı çıkarımlarda bulunulmuştur. Dünyada var olan köycülük uygulamalarından örnekler verilmiş, özellikle Meksika’daki uygulamalar detaylı olarak ele alınmıştır. Meksika, belirli özellikleri bakımından Türkiye ile benzeşmektedir. Bu benzeşme noktaları köycülük akımının ve Köy Enstitüleri’nin arka planında da yer almaktadır.

İkinci bölümde Türkiye’deki köy öğretmenliği düşüncesinin temelleri irdelenmiş, köy öğretmeni yetiştirme uygulamasıyla Köy Enstitülerinin dönemsel koşulları, amaçları ve bu bağlamda enstitülerdeki eğitim detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın hedeflerinden biri açılışı, işleyişi ve kapatılışı ile ilgili birçok tartışmaya konu olan Köy Enstitülerinin işleyişine dair derli toplu bir kaynağın oluşturulmasıdır. Bu doğrultuda çalışmanın ikinci bölümünde, spekülasyonlardan uzaklaşmak adına ve bahsi geçen kaynak sıkıntısı dolayısıyla öne çıkmış objektif ana kaynaklardan yararlanılmıştır.

Çalışma Demokrat Parti ve Köy Enstitülerinin kapatılma sürecinin, köycülük akımının sönükleşmesi ile bağlantıları belirtilerek, enstitülerin dönüşüm ve kapatılma sürecinin anlatımı ile sonlandırılmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı bugünü anlamanın dünü anlamaktan geçtiği kabulüne binaen Cumhuriyet’in ilk yıllarına köy, eğitim ve kalkınma gibi ana sorunsallara verilen önem bazında bakmak ve bu sorunsalların bugünün koşullarına yansımalarını analiz etmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÖYCÜLÜK: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Köycülük Hareketi: Doğuşu, Gelişimi ve Anlamı

1750- 1830 yılları arasında İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi, Batı insanının hayat tarzının ve seviyesini değiştirmiştir. Sanayileşme ile birlikte nüfus artışı başlamış, Batı dünyasında tarım hâkim ekonomik faaliyet olmaktan çıkmış, işgücü temel mallar üretiminden mamul mallar üretimine kaymış, böylece sanayi ve hizmet sektörleri daha önemli hale gelmiştir. Bunların etkisi ile tarımsal verim düşmüş, kırdan şehre göçler yaşanmış, bu nüfus gelişen fabrika sisteminde çalışan işgücü kitlesini oluşturmuştur. Bunun görünür sonuçların biri Batı dünyasının şehir toplumu haline gelmesidir. Sürekli teknolojik gelişme bir kural haline gelmiş, üretimde makineleşme yaygınlaşmıştır. Gelir dağılımı değişmiş, sanayiciler ve bankacılar kesin kazanç sağlarken topraklarından koparılıp işçi olan köylüler gelir kaybına uğramıştır. Geçmişin aristokrasisinden farklı olarak yeni sınıflar doğmuştur. Sanayi devriminin süreç içerisinde en önemli etkisi belki de kendisinin de çıkış noktası olan kapitalist düzen olmuştur.

Avrupa’da, sanayileşmenin sonucunda oluşmaya başlayan köylü-şehirli seviye farkı ve bu oluşumu başlatan iş imkânlarının çeşitliliği gibi unsurların etkisiyle köylü nüfus şehirlere akmaya başlamıştır. Şehirlerdeki nüfus artışı belli bir noktadan sonra tıkanmıştır. 19. asırda köyde nüfusun artmasının durması; nüfusla birlikte yiyeceğin, hammadde yetiştiricilerinin ve mamul eşya alıcılarının azalması, 20. asırda kır ve şehir dertlerinin hallolunamaz bir şekil alması Avrupa’yı telâşa düşürmüştür. Avrupalılar bu telaş çerçevesinde çözüm yolları aramışlar ve toprak mülkiyetini ıslah, köy mektepleri açmak ve zirai kooperatifler açmak gibi çözüm yolları ile ziraatı ve kır nüfusunu kurtarabileceklerini düşünmüşlerdir (Köymen, 1939b: 6).

Köycülük ve benzeri düşünceler 19. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmiş ve kapitalist ülkelerde gözlemlenmiştir. Kentleşme ve özellikle sanayileşme, eskimiş toplumsal yapıları, tarzları, değerleri, kültürleri ve birçok diğer etmeni kökünden değiştirmeye başlamıştır (Karaömerlioğlu, t.y: 284).

Özünde köycü düşünceler, Batıda kentleşmeye ve sanayileşmeye doğrudan bir tepki olarak gelişmiştir. Bu doğrultuda kapitalist gelişmenin ileri aşamasındaki ülkelerde köycü akımların en belirgin özellikleri, tepkisellikleri ve bu yüzden de geçmişe dönük olmalarıdır. Özellikle dünyada Büyük Buhran olarak anılan 1929 iktisat krizi sonrasında 1930'lu yıllarda bu düşünce daha fazla etkili olmuş, taraf bulmuştur (Karaömerlioğlu, t.y: 284).

Sanayi Devrimini takip eden süreçte, 20. yüzyıla baktığımızda, dünyada en büyük sosyal dönüşümlerin aslında köylülüğün çözülmesi sürecinde olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda 20. yüzyılda köylülüğün nasıl ele alınacağı, sosyal ve siyasal hayat içerisine nasıl eklenilebileceği gibi sorular bütün siyasal hareketlerin yaşamsal, varoluşsal sorunu haline gelmiştir (Karaömerlioğlu, 2009a: 2).

20. yüzyıl boyunca görece daha az kapitalleşmiş ülkelerde köycülük farklı nedenlerle gündeme gelmiştir. Özellikle 1917 Rus devrimi ve Birinci Dünya Savaşı sonrası doğu Avrupa'yı kasıp kavuran köylü ayaklanmalarının yarattığı etkinin, köy ve köylüye olan ilgiyi arttırdığı söylenebilir (Köymen,1933:288). Bu dönem zarfında hem devrimci hareketler hem de devlet köylüye önem verme gereği duymuştur. Bütün bu faktörler dikkate alındığında 20. yüzyılın büyük devrimlerinin hemen hepsinde köycülüğün itici bir güç olduğu söylenebilir.

Esas olarak 20. asırda dünyayı etkisi altına alan köy ve köycülük yansımaları ve etkileri ülkeden ülkeye değişim göstermektedir. Rusya'daki köycülük akımının kökenlerine bakıldığında; Rusya devriminin en önemli siyasal ayağını oluşturan Bolşeviklerin lider kadrosunda değil, gençlerinde, büyük ölçüde kırdan yeni kopmuş ama kentte de tam anlamıyla adapte olamamış, arada kalmış, karakterler görülür. Rusya' da Menşevik hareketinin kaynağı da işçi aristokrasisi olarak gösterilmektedir (Karaömerlioğlu,2009a: 2). Aleksander Herzen'in öncülüğünde Rusya'da doğan bir

köycülük hareketi olan Narodnik hareketin sözlük anlamı halkçıdır. Köy köy dolaşan Rus gençleri ülkede baskı rejimini kuran Çar' a ve Kilise'ye karşı halkı örgütlendirmişlerdir (Pala, 2006: 209).

Kapital düzenin getirdiği yenilik ve değişimin etkisi altına aldığı Amerika süreç içerisinde kötü gidişatın farkına varmış ve sanayiye köylere taşıyarak olumsuz etkilerden kurtulmaya çalışmıştır. Sanayi kollarının köylerde üretime başlaması ile dünyada birçok ülkenin başaramadığını başarmıştır. Diğer ülkelerin aksine Amerika'da büyük merkezlerin nüfusları azalmış, köy nüfusu artmıştır. 1924 ile 1930 arasında köy sanayi kuruluşları yüzde on artma göstermiştir. Amerika'daki köy sanayileri diğer şehirlerden mamul almamış, sanayilerin çoğu buldukları köyde yetişen maddeleri kullanmışlardır. Köy sanayisinin köylere sunduğu birçok olumlu etken bulunmaktadır. Söz gelimi sanayi köylerinde gençler evlerine, köyelerine bağlanmış ve artan gelir ile evde radyo, kitap, dergi, telefon gibi medeniyet araçlarına sahip olmuşlardır. Bu da köylülerin hayat standardını yükseltmiştir. Köylerde sanayinin kurulmuş olmasının köy ve köylüye sağladığı fayda salt bunlarla sınırlı değildir. Ek olarak yolların düzeltilmesi, elektriğin ucuzlaması, dükkânların daha güzel şeyler satmaları, okul binalarının yenilenmesi, programlarının genişletilmesi, sağlık teşkilatının artırılması yoluyla köy hayatına katkı sağlamıştır (Köymen,1936a: 18). Kapitalleşme ve şehirleşmenin olumsuz etkilerinden kurtulmak için sanayi köyleri oluşturulan Amerika'da 1929'da iktisadi hayatında bir tek fabrikanın hâkim olduğu 4000 sanayi köyü oluşmuştur. Sanayi köylerinde oturan nüfus ise dört milyonu geçmiştir (Köymen, 1936a: 19).

Birleşik Devletlerde sanayinin köyleşmesi yolunda iki cereyan etkili olmuştur. Biri şehirdeki fabrikaların amele gürültülerinden, vergi, toprak bedeli ve sigorta yüksekliğinden şehir dışına kaçmaları, diğeri de sanayinin ziraat ham maddesine doğru gitmesidir. Kapitalizmin önde gelen isimlerinden Ford her iki cereyana da bilfiil önderlik etmiştir. Detroit'de bulunan merkez fabrikasının etrafında 20 tane köy fabrikası kurmuş, soya fasulyesinden otomobilin bir çok aksamını yaptırmakla birlikte otomobil sanayinde kullanılabilecek yeni maddeler üzerinde tetkikler yaptırmıştır (Köymen, 1939b: 17-18). Kapitalizmin bu dönemdeki yapısına uygun olan bu çalışmalar, köy ile sanayinin köyde iç içe geçmesini sağlamıştır. Bu gelişmeleri aktaran Köymen ayrıca şunları söylemiştir; "Ford bana kendi sanayini köyleştirme tecrübesinden çok memnun olduğunu, kırdaki ve köyde

yaşayan amelelerin bedeni ve bilhassa ruhi sıhhat ve iş verimi bakımından şehir işçisine göre çok üstün olduğunu söylemiş ve köydeki amelenin komünist olmadığını ilave etmiştir” (Köymen, 1939b: 18). Görüldüğü üzere Ford ve dolayısıyla ABD, sanayinin köyle birleşimine olumlu bakarken bunun antikomünist yönüne de vurguda bulunmaktaydılar.

Ziraat ürünlerinin bir köylü aileyi geçindiremediği Japonya’da ise sanayileşme başladığı zamandan beri, Japon köylüleri hem ziraat yapmakta, hem sanayi işlerinde çalışmaktadırlar (Köymen, 1936a: 17-18). Japonya’da başlarında Fenni araştırmalar enstitüsü direktörü Dr. Okoçi’nin bulunduğu fen ve fikir adamlarından ve iktisatçılar ile fabrikacılardan oluşan büyük bir münevver tabaka ziraat köylerinin ancak sanayi ile kalkınacağı kanaatindeydiler. Bunlar hemen bütün fabrika sanayinin köyleştirilebileceğine kanidirlere. Bunları bu kanaate sevk eden elektriğin her yere götürülebilmesi ve hemen bütün sanayi mamullerinin standardize edilmiş parçalara ayrılabilmesidir. Japonya’nın birçok sanayi şubelerindeki uzun tecrübesi sanayinin köyleşmesindeki faydaları bilfiil göstermiş bulunmaktadır. Japonya’nın ihracatının yarıdan fazlasının köylerdeki sanayi temin etmektedir. (Köymen, 1939b: 17). Cumhuriyetin başlarında Türkiye modernleşmesi ile aralarında bağ kurulmaya çalışılan Japonya’nın köy ve sanayiye yönelik bakış açısı pek tabii etkili olacaktır.

Bir diğer örnek ülke Kanada’dır. Sanayileşme 20. yüzyılın ilk çeyreğinde azami gelişimini sağlamış ve esas itibariyle bir köy ve ziraat ülkesi olan Kanada’da da etkilerini göstermiş, şehirleşme yolunda yürüyen sanayileşme Kanada’nın köy varlığının temelinden sarsılmasına neden olmuştur. Özellikle gençler şehirlere yönelmişlerdir. Kırlarda yaşayan Kanadalılar şehre yetmeyince ülke dışarıdan da göç almaya başlamıştır. Şehir büyümeye ve kozmopolitleşme başlamıştır. 1929 buhranından çok öncesinde Kanada köyleri terk edilmiş ve çökmüş bir haldeydi. Devlet bütçesi de köylüyü besleme noktasında sıkıntılar çekmeye başlamıştı (Köymen, 1935a: 227).

Kanada’nın içinde bulunduğu durumu ve zor koşulları hisseden ve kır yerinde bulunan St. Francis Xavier üniversitesi köy derdini anlamış, sebep ve çarelerini araştırmıştır (Köymen, 1935a: 227). Bu kır üniversitesi aynı zamanda bir okulun görevinin hayattaki yerini arayan, fakat çok defa bulamayan diplomalı zengin çocukları

yetiştirmekten ibaret olmadığı yönünde bir çıkarsamada bulunmuştur (Köymen, 1935a: 228).

St. Francis Xavier üniversitesi ülkedeki diğer üniversitelerle; bulunduğu bölge ve ortaya koydukları, üzerinde durduğu konular bakımından oldukça farklılaşmış bir üniversite olmuştur. Bu üniversitede yirmi yıl kadar süren araştırmalar ve tecrübeler sonunda 1928’de bir köy ergin terbiyesi fakültesi açılmıştır. Bir ilk niteliğinde olan fakültenin amacı köy erginlerini köylerinin dertlerini anlayan ve buna çareler arayan kafaları, işler insanlar haline getirmektir. Fakülte köylerde bir uyandırma misyonerliği ile işe başlamış, açtığı “Halk Mektebi”nde kabiliyetli köylüleri köy rehberi olarak yetiştirip köyelerine göndermiş ve bunlara köyelerinde başladıkları işlerde yardım etmişlerdir (Köymen, 1935a: 228).

Bu çalışmalar köylerin manevi yükselmesi ve demokrasiye yönelme yolunda önemli unsurlar olmakla birlikte maddi ve iktisadi olarak da yeni oluşumlara kapı aralamışlardır. Süt ve yapım kooperatifleri, yün yetiştiricileri dernekleri, kooperatif dükkânları, ziraatın ıslahı araştırma dernekleri doğrudan doğruya bu çalışmaların ürünleridir. Kanada’ da köy ile ilgili faaliyetler kısa sürede sonuç verecek duruma gelmiş, yapılan çalışmaların meyvesi alınmıştır. Örnek teşkil etmesi açısından: 50 dolarlık bir başlangıç sermayesi ile kurulan balıkçılık kooperatifi beş sene sonra bir konserve fabrikası kurmuştur. Nova Scotia köylü grupları aralarında birleşerek son üç sene içinde ihtiyaçları olan 15.000 ton suni gübreyi kendi tuttukları vapurlarla toptan getirmişler ve böylece 75.000 dolarlık bir tasarruf sağlamışlardır. Birçok köyde her ailenin ihtiyacı olan eşyaları aracısız alan kooperatifler kurulmuştur (Köymen, 1935a: 228).

Birçok uygulamada ilk olan üniversite ve köy ile ilgili çalışmaları yapılanlarla da sınırlı kalmamış, kooperatifçilikle ilgili olarak da yeni oluşumlara yol açmışlardır. Üniversitenin teklifi üzerine hükümet 1932’de bir kredi kooperatifi kanunu çıkarmıştır. Kanun ve uygulaması doğrultusunda 1935’e kadar Üniversite çevresindeki köylerde 15,571 dolar sermaye ve 1,426 aza ile 23 kredi birliği kurulmuştur. Kooperatifler tarafından kurulmuş olan yirmi beş tane ıstakoz ve balık konserve fabrikası sanayide serbest ve bilinçli elbirliğinin faydasını ve işlerliğini açık bir şekilde göstermiştir (Köymen, 1935a: 228).

Meksika’da köy ve köycülük düşüncesinin yansımalarını sanayileşmenin çok öncesinde bulabilmek mümkünken özellikle 20. yy ile birlikte Batı medeniyetine sonradan giren Meksika’da köyü kurtarma ve yükseltme bakımından dünyaya örnek teşkil edebilecek uygulamalar yapılmıştır (Köymen, 1939b: 7). Bu çalışmalardan en önemlileri: Seyyar Sanat Öğretme Düşüncesi, Köylü Hanı, Köy Muallim Okulları, Kültür Heyetleri, olarak sıralanabilir.

Köycülüğün Meksika’daki kökenlerine dair anlatı şu şekildedir:

16. yüzyılın ortalarında ilk müstevli İspanyolların olumsuz davranışları sonucunda verimli vadileri bırakarak dağa çıkan halkı hoşnut etmek üzere, kral o zaman hak severliği ve halk tarafından sevilmesiyle meşhur bir hâkimin Meksika’ya gönderilmesini (Köymen, 1939b: 19) istiyor. Vasko de Kiroga adında olan bu adam Tarasko denen bu kavmin oturduğu Miçokan vilayetine gidiyor. (Köymen, 1939b: 19). Evvelce Patskuaro gölünün içinde beş küçük adada ve etrafındaki köylerde oturan halkın çoğunu dağlarda buluyor, bir kısmını güzellikle birkaç köyde toplamayı başarıyor. Taraskoların çok verimli olmayan bir toprak üstünde az gelirlili bir hayat sürdürdüklerini görüyor. Her köye çevre şartlarının en elverişli kıldığı bir sanat öğretiyor. Bu arada bir köyde musiki aletleri yapmasını ve her köye ayrı ayrı şarkılı oyunlar öğretiyor. Beş on sene içinde gölün etrafı huzurlu köylerle doluyor. Halk İspanyol dostu oluyor ve İspanyolca öğreniyor (Köymen, 1939b: 19).

400 sene geçmesine rağmen, 1930’lardan sonra bugün bu köyler Meksika’nın en huzurlu yerleşim alanlarıdır ve Tata Vasko (Tarasko dilinde “tata” dede, baba demektir) larını hürmetle anarak onun öğrettiği sanatları yapıyorlardı (Köymen, 1939b: 20). Bu hikayenin örnek olarak Köymen tarafından aktarılmasının nedeni Türkiye’de köylerin rejime bağlanmasının köycülükle de olabileceğine dair arka plandır. Miçokan’ın Meksika için yaptıkları çok büyük önem arz etmektedir. Miçokan Meksika’ya birçok adam yetiştirmiş olduğu gibi bugünkü Meksika Reşicumhuru Kardenas da burada yetişmiştir. Görüldüğü gibi köycülük ve dönem siyaseti, siyasileri ile bağ kurmaktadır.

1930’lu yıllarda Meksika, nüfusunun yüzde sekseni dağılık, yolsuz ve küçük köylerde yaşayan bir köy memleketidir ve köy nüfusunun büyük bir kısmının okuma yazması yoktur. Batıl inançlar, toplum hayatından kaçıp tek başına yaşama yaygındır.

Köyler ve ilçeler arasında önemli iklim ve kültür farkları bulunmaktadır; memlekette kan ve dil birliği yoktur. Memleketin bu durumu şimdiye kadar köyleri her bakımdan ihmal etmiş olan rejimlerin sonucudur. Yirmi dört senedir memleketin içinde yürüdüğü halkçılık rejimi en büyük meselenin köyün kültürel iktisadi ve toplumsal seviyesini yükseltmek ve farklı kanlara, geçmişlere ve kültürlere, dillere sahip parça parça bölgelerden, köylerden idari, kültür, cemiyet ve iktisat alanlarında teşkilatlanmış bir Meksika milleti oluşturmak olduğunu görmüştür (Köymen, 1934a: 387).

Rejim ilk olarak 1910'da köylüye toprak dağıtmakla işe başlamış, 1920'den itibaren köycülüğün her alanında çalışmalara başlamıştır. Sanayicilik Meksika'da yok gibiydi. Meksika'da nüfusun yüzde seksen kadarı köylerde yaşamaktaydı. Köylerde iktisadi seviye düşük, köylü tükettiği her şeyi kendi eliyle yetiştirmekte ya da yapmaktaydı. Meksika köyü kalkındırma, geliştirme, halkı birbirine bağlama, hayat standartlarını yükseltme noktasında çeşitli vasıtalarla eğitimi kullanılarak olumlu sonuçlara ulaşılabileceğini görmüş ve bu doğrultuda uygulama sürecine geçmiştir. Böylece 1920'lerden beri Meksika'da bütün memlekete yayılması ülkü edinilen federal bir köy okulları sistemi kurulmuştur (Köymen, 1934b: 140).

Eğitim işi rehberler aracılığıyla kurgulanmış, süreç içerisinde kademeli olarak sonuca gitme tasarlanmıştır. Rehberler ve köylünün eğitimi noktasında Vasconcelos'un düşünceleri ve uygulamaları önem arz etmiştir. Meksika'da köy ve köylüye yönelik için en çok çaba sarf eden kişi Vasconcelos ve onun gibi rehberler, gençleri toplayarak köylüyü kurtarmak için seferber etmişlerdir. Köylüyü seferber etme işi misyoner olarak adlandırılan kişilere verilmiş ve kişileri temin noktasında ise askerlik yapanlardan yararlanılmıştır. Askerden dönen öğrenciler "misyoner" olarak seçilmiş ve bir katırla okul aşkını sunabilecekleri köyler aramak üzere görevlendirilmişlerdir (Köymen, 1934c: 421). Misyonerlerin gittikleri yerlerde toplantılar yapılmıştır.

Rehberler gittikleri köylerde araştırmalar yapmış, halkı bilgilendirmişlerdir. Bu doğrultuda; okul binası yapmaya, memlekete ziraat için toprak vermeye ve her işinde çalışmayı taahhüt eden köylere devlet, bir muallim göndermeyi kabul etmiştir (Köymen, 1934c: 421).

Misyonerler rastgele değil, belirli bir rota üzerinden çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Başlangıç noktası olarak misyonerler gideceği köyü bulup yerleşmişlerdir. Yerleşme işlemi tamamlandıktan sonra rehberler vasıtasıyla öncelikle köyde bir nüfus sayımı yapılmaktaydı. Rehberler köy ihtiyarları ile konuşup gereken bilgilendirmeyi yaparak, köy ihtiyar heyetine bir muallim istediklerine; sonrasında okul binasını temin edeceklerine ve terbiye işinde muallimle işbirliği yapacaklarına dair bir sözleşme imzalatmakta ve bir başka adım olarak, isteği maarif nezaretine bildirmekle süreci sonlandırmaktadırlar (Köymen, 1934c: 421). Misyonerlerin yaptığı bu bildirimden sonra maarif nezareti köy okulları için öğretmen aramakta, bu aşamada devreye devlet girmekte ve gereken incelemeleri yaptıktan sonra öğretmen bulup yerleştirmektedir.

Köy okullarına öğretmen bulma noktasında devlet bazı verileri göz önünde bulundurmıştır. Mücadele yıllarında askerlik etmiş olanların çoğu muallimlik yapmaktaydı. Devlet tarafından askerliğini yapmış olanlardan yararlanarak bu muallimler köylere gönderilmekte, köye giden öğretmenleri o köyde bulunan misyoner karşılamaktaydı. Öğretmenler köylere geldikten sonra oradaki misyonerler buldukları alanın müfettişi olmaktadırlar (Köymen, 1934c: 421). Öğretmen köye yerleştikten sonra müfettiş başka köylere hareket etmek üzere o köyden ayrılmaktaydı.

Köye gelen öğretmen çoğunlukla hazırda uygun bir eğitim ortamı bulamamıştır. Bu durum göz önünde bulundurularak öğretmene bazı görevler verilmiştir. Köye gelen muallim ilk olarak okul binası bulmakta, bazen kiliseleri okula çevirerek yanında getirmiş olduğu tebeşir ve kitapla işe başlamaktaydı. (Kilise yoksa hapisane yahut bir ev okul için tahsis edilmektedir). Köy öğretmenliği için ataması yapılan öğretmenin görev yerine gitmesinden sonra Eğitim Bakanlığı kitap basma işine başlamaktadır. Öğretmenin okul binası ile uğraştığı zaman zarfında Eğitim Bakanlığı da basmaya başladığı kitapları öğretmene yetiştirmeye çalışmaktadır (Köymen, 1934c: 421). Köye öğretmen isteyen köylünün öncesinde yapacağını belirttiği işleri yapması beklenmektedir.

Öğretmenin köye gitmesi ile köylü tarafından, okul yapımı ve temini için tarla ayrılmış ve imece ile ekip biçilmiştir (Köymen, 1934c: 421). Yapı işlerinde ise kadın erkek ayrımı yapılmadan tüm köy çalışmıştır. İşin çoğu tatil gününde yapılmış artan iş için ise bütün köy herkes haftada bir gün olacak şekilde çalışmıştır. Burada önemli olan, okul

yapımı için herkesin emek sarf etmesi yani okulun o köylüye mal olabilmesidir. Mekteplerin kapılarının üzerinde köy okullarının müşterek adı olan “casa del Pueblo”- halkın evi kelimeleri yazılmıştır (Köymen, 1934c: 422). Okul binasının tamamlanmasının ardından okul eşyaları tamamlanır ve ilaveler başlar. Okula yapılan ilaveler:

Bir çiçek bahçesi, bir sebze bahçesi ve halk tarafından imece ile mektep menfaatine ekilir. Bir kundura ve deri işleri atölyesi, bir marangozhane, bir dokuma tezgâhı ve köyün öteki ihtiyaçlarını karşılayacak tesisat, ufak bir kütüphane, ufak bir mahalli müze, bir oyun sahası, bir açık hava tiyatrosu, bir kümes ve tavuk, bir ahır ve inek, bir duş, bir dikiş makinesi ve bir köy fırını (Köymen, 1934c: 422).

Köy öğretmenlerinin yaşayacağı yerler de düşünülmüştür. Birçok okulda okul binasına bitişik veya yakın bir oda muallimin evi olarak düşünülmüştür (Köymen, 1934b: 147). Güç koşulların yanında çoğu yerde hazır bir yapı olmadığı için köylünün, kendi emekleriyle yaptıkları köy okulları doğal olarak çok büyük olmamıştır. Köy okullarının çoğu bir odadan ibaret ve bu odada kız ve erkek 40 kadar çocuk okutulmuştur (Köymen,1934b: 147). Köyler genel itibari ile zengin değildir. Bu gerçekçi çıkarsama eğitim hayatı üzerinde de etkili olmuş, durum göz önünde bulundurularak tedbir alınmıştır. Bu doğrultuda devlet köylerdeki fakir çocukların okula rahatça gelebilmesini sağlamak için talebelerin çoğunun masraflarını karşılamıştır (Köymen, 1934d: 313).

Köy okulları için genel eğitim programından farklı bir program belirlenmiştir. Bu programın hedefleri şu şekildedir: genel bilgiler vermek, terbiye esaslarını öğretmek, öğretim usulleri göstermek, fenni hayvancılık ve ekincilik dersleri vermek, en çok geçen küçük sanatlar üzerinde ameli- nazari dersler göstermek, halk teşkilatı ve ilerlemesi yollarını öğretmektir (Köymen, 1934d: 314).

Köy okullarının öğretim süresi diğer okullara göre farklılık göstermiş ve esnek bir işleyiş yapısı öngörülmüştür. Köy öğretmen okullarının süresi öğrencinin önceki eğitimine göre değişmek üzere iki ya da üç sene olarak belirlenmiştir. Her ders süresi beşer aylık iki dönemdir. Okulu başarı ile bitiren öğrencilere köy öğretmen belgesi verilmiştir. Köy ‘Eğitmen Okulları’nda öğrenciler 13 farklı ders almış ve bu derslerin işleyiş saatleri dönemine göre farklılık göstermiştir. Köy okullarında okutulan dersler şunlardır: İspanyolca, hesap ve geometri, toplumsal ilim (coğrafya, tarih, yurt bilgisi) tabiat

araştırması, beden eğitimi, fizyoloji ve sağlık koruma, yazı ve resim, ev idaresi yemek ve dikiş, ziraat işleri, atölye çalışması ve köy sanatları (Köymen,1934d: 314).

Köy okulları öğretmenleri bütün bir yıl boyunca hizmet etmişlerdir. Aylıklar gündelik esası üzerine verilmiş ve günde 1 pesodan 2 pesoya kadar olmuştur. Ders yılı on ay, tatil bir aydır. Geri kalan bir ayı muallim kültür heyetlerinin tertip ettiği kurslarda geçirmeye mecbur tutulmuştur (Köymen, 1934b: 149).

Okullar modern yaşama usullerinin faydalarını gösteren kurumlar olmuştur. Okullar başıboş bırakılmamış, dönem içerisinde yapmış oldukları faaliyetleri müfettişlerce denetlenmiştir. Müfettişlerin araştırıp soruşturdukları unsurlar şu şekildedir:

Mektep faaliyetleri esnasında muallim ne yapmaktadır? Mektebin eczanesi var mıdır? Köyün eczanesi, temiz suyu var mıdır? Mektep hizmet olarak neler yapmıştır? Köy ne suretle teşkilatlandırılmaktadır? Bir sıhhat komitesi var mıdır? Bir mahalli sanatlar komitesi var mıdır? Umumi mektep faaliyetleri, çocukların ve büyüklerin devamı, binanın ve arazinin tamir ve ıslahı işleriyle meşgul olan bir komite var mıdır (Köymen, 1934b: 151).

Meksika'da okullar tek boyutlu olarak düşünülmemiştir. Öğrencilerin gelişimini sağlayacak olan telli saz orkestrası, çocuklar ve büyükler için eğlence kulüpleri, mektep idare heyeti, sıhhat koruma ve temizlik heyeti okul içindeki eğitim sürecinin tamamlayıcısı olmuştur (Köymen, 1934b: 147). Meksika'daki okullarda aynı zamanda açık hava tiyatrosunda halk toplanmış, mektep büyükler için gece, kadınlar için öğleden sonra kurslar açmıştır. Bu uygulama okulun ve eğitimin tek boyutlu olarak düşünülmediğinin ve uygulanmadığının kanıtı niteliğindedir. Önemli olan küçük büyük herkesin eğitilmesi, geliştirilmesidir. Köylülerin ve köylerin kaynaşması ve iletişimlerinin artırılması, toplumsal olarak haberdar olmak gibi düşüncelerle köyler arasında spor müsabakaları ve panayırlar yapılmıştır. Köylerde geçmişten beri süregelen imece mantığı bu okullar vasıtası ile daha da kuvvetlendirilmiştir. Köye yol yapımı, su getirilmesi, hamam yapımı ve daha pek çok konuda köylü toplanmış, hep birlikte çalışmıştır (Köymen, 1934c: 422). Köy okullarına öğretmen gönderme düşüncesi ve uygulamasında vakit ve para kıtlığı gibi sebeplerle öğretmenlerin okula gönderilmesinde sıkıntı yaratmıştır. Öğretmenleri vazifeleri başında yetiştirebilmek amacı ile seyyar heyetler oluşturulmuştur. Bunlara kültür heyetleri denmiştir. Kültür heyetleri köyden köye dolaşan bir uzmanlar grubu, gezgin bir muallim mektebi ve bir köycülük komitesidir. Heyet yedi azadan meydana gelmiştir

(Köymen,1934c: 423). Her heyet bir mıntıkaya verilmiştir; her mıntıkada bir merkez seçilmiştir; bu merkezlerde “enstitü” adı altında kısa ve yoğun kurslar tertiplenmiştir. O merkeze tabi olan bütün öğretmenler kendilerine lazım olan eşyayı beraberinde getirerek toplanmışlardır (Köymen, 1934e: 227). Her heyet senede 10 enstitü oluşturmuştur. Enstitüyü yapmak için merkezi bir yer seçilmiştir. Seçilen merkezin belli özelliklere sahip olması hedeflenmiştir. Bu özellikler: eğitimin verileceği köy veya kasaba çok büyük olmamalı, iki üç bin nüfusu geçmemelidir. Yolların merkezi ve ulaşımının rahat olması gerekmektedir. Muallimleri yerleştirme imkânı olmalıdır.

Öğretmenler, enstitü başlamadan iki üç gün önce toplanmak zorunda olmuşlardır (Köymen, 1934e: 229). Enstitülerin sahip olması gereken bazı aletler belirtilerek enstitülerde marangozluk, ev işleri, ziraat aletleri bulundurması istenmiştir. 1933’de tek bir heyetle başlanmış ve zamanla sayıları artan heyetle köy veya mıntıka arasında yardım ve elbirliği ile iyi sonuçlar alınmıştır (Köymen, 1934e: 229).

Bir enstitü eğitimi 30 gün sürer; günlük program yoğundur ve sabahın 6’da başlar, akşam 6’da biter. Enstitüye devam ise her muallimin görevidir (Köymen, 1934e: 228).

Öğretmenlerin bu okullarda bir ay süresince aldığı eğitim süreç içerisinde yetersiz bulunmuştur. 1926 yılında ihtiyacı karşılamak amacıyla farklı bir uygulamaya gidilerek çevre-bölge öğretmen okulları kurulmaya başlanmıştır (Köymen, 1934c: 423).

Bölge Öğretmen Okulları kurulduktan sonra çevrenin köy okullarından öğrenciler seçilerek, seçilen çocuklar bu mekteplerde köy öğretmeni olarak yetiştirilmiştir. Tecrübe ile ulaşılan bir kanı ile kültür heyetlerinin (bölge öğretmen okulları) yalnız öğretmenle değil, köy ile de alakadar olmaları gerektiği anlaşılmıştır (Köymen, 1934e: 227). Bölge Öğretmen Okullarında öğretim görececek olan öğretmen adaylarının şehirlerden seçilmemiş olması önemli bir unsurdur. Öğretmen olarak şehirde yaşayan muallimler tercih edilmemiştir; çünkü şehirde yetişmiş olan öğretmenler köy şartlarına uymakta sorunlar yaşamış ve muhtemelen yaşayacaklardır. Şehirden gelen öğretmen adayları öğretmen olarak göreve başladıkları köylerden belli bir zaman sonra kaçmaya çalışmışlardır. Bu normal bir durumdur; çünkü yaşam koşulları oldukça farklıdır.

Köy çocuklarının seçilmiş olması şehirden gelecek öğretmen adaylarının seçilmesinden daha mantıklı görünmektedir. Köy çocukları içinden seçilen çocuklar eğitimlerinin ardından köylüyü maddi ve manevi olarak tatmin edebileceklerdir. Böylelikle köylü şehre gitme düşüncesinden uzaklaşmış olacaktır.

Okul köyün önünde yürüyen, köyden bir parçadır. Boş vakitleri faydalı şekilde geçirmeyi öğretecek, bütün toplu faaliyetlerde önyak olacaktır. Yeni köy okulları köyü değiştirmektedir (Köymen, 1934e: 152).

Meksika'da uygulanan İlk köy öğretmen okulu 1922'de açılmış ve 1931'e gelindiğinde sayıları 17'yi bulmuştur (Köymen, 1934d: 313).

Meksika eğitim yolu ile demokrasi kurmaya; köy halkını köy mektepleri aracılığıyla milli varlık içinde teşkilatlandırmaya çalışmıştır (Köymen, 1934b: 141).

Meksika'da köy ve köycülük için düşünülen ve uygulanan tek çözüm yolu eğitim ile sınırlı kalmamıştır. Önemli bir diğer uygulama köylüyü medeniyete yaklaştıracak olan "köylü hanı" olmuştur. Köymen'in aktarımıyla köylü hanları şu şekilde açıklanmaktadır:

Meksika'da köylü hanı diye tabir edebileceğimiz yerler yapılmıştır. İş zamanında şehre geldiklerine dair ellerinde köylerinden verilmiş vesika olanlar bu hanlarda bedavaya yatarlar. Handa isteyenlere ucuz ve temiz yemek verilir. Köylerinden fakir oldukları bildirilenler yemeği de bedava yerler. Handa bir dispanser, doktor ve diş tedavi odası da vardır. Sonra hanın berberinde saç kesilir ve tıraş olunur. Temizlik işleri biten köylü hanın müdürüne derdini anlatır ve vaziyete göre müdür lazım gelen tavsiyede bulunur ve yapılacak şeyleri köylüye söyler. (...) Eğer köylünün işi istida vesaire yazılmadığı icap ettiren bir şey ise handa bu işler için bulundurulmuş, işten ve köylünün dilinden anlar bir daktilo yazılacak şeyleri yazar. Hukuki işler için hanın bedava olarak köylünün hizmetine koyduğu bir de köy meseleleri ile ilgilenen avukatı vardır. Hanların ayrıca bir de kütüphanesi veya okuma odası bulunur. Yataklar en basit, ucuz ve sağlam cinstendir. (Köymen, 1939b: 25- 26).

Yaygın ve etkin bir köycülük akımının olduğu Meksika, Türkiye deneyimi ile daha çok eğitim noktasında benzeşmekte, esasında Türkiye'ye örnek teşkil etmektedir. 1930'lar itibariyle her iki ülkede de nüfusun %80 i köydedir ve tarım etkindir. Bölgeler arasında önemli iklim farklılıkları vardır, halkın büyük bir kısmı okuma yazma bilmemektedir, köylerde yaygın olarak geleneksel yöntemlerle tarım yapılmaktadır, köy ve köylüde batıl inançlar vb. yaygındır. Tam da bu noktalar üzerinden geriye doğru gidilirse Meksika yerine

Türkiye Cumhuriyeti yerleştirildiğinde Köymen'in analizlerinin maksadı görülebilir. Meksika'nın hem coğrafi yapısı hem de toplumsal özellikleri Türkiye ile benzeşmekte idi. Aynı zamanda kurulduğu dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin karşılaştığı sorunları aşmak için kullandığı yöntemlerden biri olan köycülük akımının etkisinin en çok hissedildiği ülke olan Meksika diğer benzerliklerinin de sağladığı avantaj ile örnek ülke konumundadır. Türkiye'de ki köycülüğün ideoloğu sayılabilecek olan Köymen'i Meksika'daki köycülüğün etkilediği esas nüans eğitime yönelik uygulamalardır.

Ayrıca bu noktaya çalışma açısından bakıldığında köycülük akımı ile Köy Enstitüleri'nin birlikteliğinin dünyada uygulama alanı bulmuş bir örneğinin Meksika olması ve Türkiye örneğinin önde gelen ideologlarından Köymen'in bu konuda çalışması, bilimsel açıdan önemlidir.

Türkiye'de Köy Enstitüleri'nin yapısının incelendiği bölümde görülecektir ki Meksika'daki Köy Okullarının yapıları ve işleyişleri ile Türkiye'de uygulanan Köy Enstitüleri birçok noktada birbirine benzemektedir. Köymen'in konumu ve konu ile ilgisi bakımından bunun tesadüfi olmadığı söylenebilir.

1.2. Türkiye'de Köycülük

Tüm dünyayı sarmış olan sanayi inkılâbı Osmanlı devletini de etkilemiştir. Sanayi İnkılâbının Osmanlı köylerini etkileyen iki önemli sonucu olmuştur. Sanayi mamulâtı fiyatları düşmüş, Ziraat mahsulleri fiyatları yükselmiştir. Süreç içerisinde Türk köyü günden güne büyük bir hızla sanayiden kopmaya başlamıştır. Ziraatın geliri, bilhassa Anadolu'nun çorak kısımlarında, sanayi gelirinin yerini tutamadığı için köyler fakirleşmiş ve küçülmüştür (Köymen, 1939b: 9). Transitin durması ise birçok köyleri ücralaştırmıştır. İhracattan geliri azalan ve ithalat resmini kapitülasyonlar sebebi ile arttıramayan hükümet de gelirin önemli kısmını fakirleştirmekte olan köylüden beklemiş ve yüksek oranda vergiler alınarak köylü daha da fakirleştirilmiştir. Topraklar üzerinde söz sahibi olan Mültezimler köylüyü zorlamış, huzuru bozacak düzeyde davranışlar sergilemişlerdir (Köymen, 1939b: 10). Mültezimlerin yarattığı olumsuzluklar karşısında Osmanlı hükümetinden destek bulmayan köylüler adeta kaderleri ile yalnız bırakılmışlardır. Sanayi çökmüş olan ve bütün gelirini ziraattan bekleyen köylü toprağın bölünmesi, veriminin

düşmesi ve mültezimler sorunu vb. olumsuzluklar karşısında çözümü köylerden uzaklaşmakta bulmuştur. Bu uzaklaşma II. Dünya Savaşı'ndan sonraki kadar yoğun olmamakla birlikte köyler ve şehirler arasında hareket başlatması ve seçenek oluşturması bakımından önemlidir. Köy ve köycülük ile ilgili yaklaşımlar ve uygulamalar bu dönemde ortaya çıkmamış, salt köylü sorunu tabanın oluşmasına vesile olmuştur.

Dünyanın farklı yerlerinde farklı sebeplerle gündeme gelen köy ve köycü düşünce ilk olarak Cumhuriyet öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde gündeme gelmekle birlikte zirveye çıktığı dönem Tek Parti dönemi olmuştur.

Türkiye'deki Köycülük hareketini etkileyen en önemli olay Rusya'da Çarlık döneminde ortaya çıkan Narodnik hareket'tir (Pala, 2006: 220). Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyeti örgütleyen İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Rusya'daki Narodnik hareket ile yakından ilgisi olmuştur. Narodnik akımı Rusya'da doğan bir köycülük hareketi olmakla birlikte sözlük anlamı halkçıdır. Rusya'da köy köy dolayan Rus gençlerinin ülkede baskı rejimi kuran Çar'a ve Kilise'ye karşı halkı örgütlenmeleri ile vuku bulmuştur (Pala, 2006: 220-221). Bu akım köy ve köylünün, köylüyle iletişim kurulması dolayısıyla siyasette köylünün yerinin ne kadar önemli olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Köylü örgütlenmede rolü azımsanmayacak bir güç olarak düşünülmüştür.

Narodnik akımı, Balkan aydınları, Rusya'da okuyan bazı Türkler ve Ermeni aydınlar aracılığıyla Osmanlı Türk aydınının düşüncelerini etkilemiştir. Bu etkiler tek boyut üzerinden düşünülmemelidir. Bir yandan Rusya'dan gelen ve İttihat ve Terakki hareketine katılan Türkler, bir yandan Hüseyinzade Ali gibi Türkiye'ye gelmeden önce Narodnik hareketin bazı çalışmaları içinde bulunan İttihat ve Terakkiciler vasıtasıyla hareketin etkileri Osmanlı devleti içerisinde var olmuştur (Pala, 2006: 221).

İmparatorluk dönemindeki köycülük düşüncesi esas olarak II. Meşrutiyet döneminde ön plana çıkan Türkçülük düşüncesinin içerisinde yer almıştır. Türkçülük düşüncesi ilk olarak Osmanlı topraklarında değil imparatorluk sınırları dışındaki özellikle Rusya topraklarında yaşayan Tatar ve Azeri kökenli Türk aydınların yapıtlarında ortaya çıkmıştır. Türkçülük akımı çeşitli kaygıların bir ürünü olarak doğmuş olmakla birlikte esas amaç imparatorluğu kuvvetlendirmek olmuştur. İmparatorluk dışında olmalarına rağmen

Türkçülük düşüncesini yayan aydınlar: İsmail Gaspiralı, Hüseyinizade Ali, Yusuf Akçura olarak sıralanabilir (Turan, 1991' den aktaran: Mizan, 2010: 14).

Türklük düşüncesi imparatorluk içerisinde ise Ziya Gökalp, Mehmet Emin, Ömer Seyfettin gibi aydınların yazılarında gelişmiştir (Üstel, 1997'den aktaran: Mizan, 2010: 16).

1911 yılında Türk Yurdu Cemiyeti kurulmuş ve Osmanlı Devleti'nde "Türkçülük" fikri yeni bir boyut kazanmıştır. Türk Ocakları, İttihat ve Terakki hareketinin bir parçası olarak kurulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu içindeki Türkleri diğer azınlıkların dışında bir araya getirmeye çalışmışlardır. Türk Ocakları'nın amacı, tüzüğün ana maddesinde "İslam kavimlerinin başlıca önemlisi olan Türklerin, ulusal terbiyeye bilimsel, sosyal ve ekonomik düzeylerini geliştirmek ile Türk ırk ve dininin olgunlaşmasına çalışmak" biçiminde belirtiliyordu (Üstel, 1997'den aktaran: Mizan, 2010: 16).

Türk Ocakları'nın kuruluşunda Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Fuat Köprülü, Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adıvar, Hüseyin Cahit Yalçın, Akil Muhtar ve gibi önde gelen düşünürler görev almışlar ve bu düşünürler aracılığı ile Türk ulusçuluğu örgütlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda Akçura ve arkadaşları *Halka Doğru* dergisini hazırlamışlardır (Mizan, 2010: 29-30).

1919 yılına gelindiğinde ise Türk Ocağı çevresinde birtakım aydınlar tarafından Köycüler Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin önemli isimlerinden biri de Reşit Galip olmuştur. Reşit Galip'in köycülük çalışmaları ilk olarak İstanbul Türk Ocağı'nın bünyesinde doğmuş ve Galip için köylünün her alanda yükseltilmesini amaç olmuştur (Mizan, 2010: 30).

Reşit Galip I. Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya geçerek aktif olarak Köycüler Cemiyeti'nin faaliyetlerinde bulunmuştur. Reşit Galip ve arkadaşları 1918'de Batı Anadolu'daki köylere yerleşerek köylüleri eğitmek ve yaşam koşullarını yükseltmeye yönelik çalışmalar yapmayı hedeflemişlerdir (Mizan, 2010: 31). Bu amaçlar doğrultusunda Reşit Galip üç doktor arkadaşıyla birlikte 9 Nisan 1919'da Kütahya'nın Tavşanlı ve Emet köylerine yerleşip çalışmaya başlamıştır. Evlerinde küçük bir dispanser oluşturarak,

köylülerin hastalıklarını sürekli tedaviye başlamışlar ve milli fikirleri aşlamaya çalışmışlardır (Pala, 2006: 222). Bu durum köycülük akımı içinde sağlığa verilen önem ile ve de bu dönemde de Türkiye siyasetinde doktorların öne çıkmış olmaları ile birlikte değerlendirilmelidir.

Reşit Galip Anadolu'da bulunduğu dönemde edindiği bilgilerle bazı değerlendirmelerde bulunmuştur:

Reşit Galip, Anadolu'daki sosyal sınıfları üç başlık altında inceler; eşraf denilen Ağalar, kazancıyla geçinen sanat erbabı (bunlar da ağaların dalkavuklarıdır, diyor) ve kayıtsız şartsız ağaların pençesinde düşkün ve kahrolmuş yasayan köylü tabakası. Reşit Galip ağalar ve hükümetler arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır; “Memleketimizde Ağa demek, sermaye ile aldatma ve hilenin doğurup büyüttüğü Medikrasi hâkimiyetinin bir uzvu demektir. Ağa da bu memleketin bir ferdinden baksa bir şey değil iken bütün köylüyü pençesi içine alabilmek için kullandığı kuvvet ve nüfuzu nereden buluyor? Bu kuvvet ve nüfuz iki kaynaktan gelir: Biri sermaye, diğeri hükümet.. Bunlar ağanın arabasına konulmuş bir çift dinç at gibidir; seyri seri ile giderler, ağayı başarıdan başarıya zaferden zafer sevk ederler. Hükümet ağaların elinde işlerine yarayan bir araç bir oyuncaktır.” (Eleman, t.y'dan aktaran, Pala, 2006: 223).

Reşit Galip'in aktarmış olduğu köy fotoğrafında köylünün durumu içler acısıdır. Ona göre herhangi bir inkılâp önce köylüye yönelik olmalı hatta bizatihi inkılâp köyden yükselmelidir. Böylesi bir inkılâbın yükselebilmesi için iki esasa dayanması gerekir:

Senetsiz, kanunsuz bir şekilde köylüyü borçlandıran kara kaplı defterleri yok etmek, yani halkı borç köleliğinden azat etmek. Büyük araziye taksim ve köylüyü hissesine sahip kılmak, Sermayeye istinat ve hükümeti alet eden mütegalibe zihniyeti yıkmak. Yani Büyük toprakları dağıtıp köylüyü toprak sahibi yapmak (Pala, 2006: 223-224).

Demek ki Reşit Galip'in zihnini köycülük akımı ile birlikte anılan toprak reformu ve köylünün borçları meseleleri kurcalamakta, inkılâbın gerçekleşmesini de bu koşullarla bağlantılı olarak görmektedir.

Galip'e göre; İmparatorluktaki yönetici kadrolar yıllar yılı köylüyü ihmal etmiştir, sınıflı toplum yapısı köylünün üzerinde senelerce yük olmuştur. Memleketin kurtuluşu Türk köylüsünün sosyal ve ekonomik durumunun düzeltilmesiyle gerçekleşecektir (Mizan, 2010: 31). Bu açıklamalar doğrultusunda Galip bazı öneriler dile getirmektedir. Bu öneriler:

Türk aydınlarının ve milli mücadele kadrolarının çalışması gereklidir. Tek bir amaç etrafında toplanılmalıdır o da “toplumsal köycülük” dür. Milletın kurtarılması için en küçük birimden yani köylüden işe başlanmalıdır. Galip köycülüğü; “köylüye kadar inmek, bir hekim gibi onu muayene etmek, zarif ve marazın nerede olduğunu bilmek, esbabını tayin ederken devasını tatbik eylemek” olarak ifade etmektedir (Mizan, 2010: 31).

Reşit Galip ve arkadaşları gittikleri köylerde farklı çalışmalar yapmayı tasarlamışlardır. Bunlardan biri Reşit Galip ve arkadaşlarının yaşadıkları köylerde diğer köylere örnek olabilecek model köyler oluşturmak için, tarımsal üretime uygun toprak satın almalarıdır. Aynı zamanda bu model köyleri yöredeki diğer köylere eğitim yönünden merkez yapmayı planlamışlardır (Mizan,2010: 24-25). Reşit Galip’ in çalışmaları Anadolu işgalinin yaygınlaşmasıyla zorunlu olarak durmuş, elle tutulur bir sonuç alınamamıştır.

Devlet uzun bir süre kurtuluş mücadelesi vermiş ve nihayetinde bu mücadele olumlu sonuçlanmış, halk işgalden kurtulup özgürlüğüne kavuşmuştur. Uzun yıllar savaş koşullarında mücadele veren devlet ve köylü, Kurtuluş Savaşı’ndan çok ağır sonuçlarla çıkmıştır. Savaştan sonra, açlık, hastalık ve cahillik içinde çırpınan Türk köyü ve köylüsü üzerinde, yönetici zümre ve aydınlar kafa yormaya başlamışlar ve çeşitli çözüm yolları ortaya koymuşlardır (Pala, 2006: 224).

Cumhuriyet ilan edilmiş ve halk hükümdarlık rejimi ile yönetilme dönemini geride bırakmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda genel durum şu şekildedir:

Köy saltanat devrinin mirası olarak fakir ve geridir. Köyü yükseltme düşüncesi bazı engellerle karşı karşıyadır. Engeller şunlardır: Köyler çok ufaktır veya dağınktır. Toprağın kuvveti çok azalmıştır. Çeki hayvanı öküzdür. Modern aletler yoktur. Köylüler ziraattan kâfi gelir temin edememektedirler. Yol ve nakil vasıtaları azdır. Köylü cahildir. Köylü sattığını ucuz satmakta, aldığını pahalı almaktadır. Modern aletlerin yokluğu verimi azaltmakta ve maliyeti yükseltmektedir. Köylünün sattığını ucuzlatması ve aldığını pahalıya alması daima sıhhatinden ve toprağının kuvvetinden üste vermesine sebep olmaktadır (Köymen, 1939b: 11-13).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomiyi yeniden inşa etme çalışmaları başlatılmıştır. Savaş döneminde zaten güçsüz olan fabrika üretimi hammadde tıkanıklığı yüzünden iyice sarsılmış, küçük sanayi ve el sanatları ise yetişkin erkek çalışanını cepheye gönderdiği için gerilemiştir (Karatepe, 1997: 72). Cumhuriyet döneminde ekonominin yeniden inşa edilmesinde ana sürükleyici sektör tarım olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında köycülük

düşüncesinden ve uygulamasından beklenen fayda, köylerin ve köylünün durumunun iyileştirilmesi ve köylüleri ulus bilinci ortak paydasında toplamak olmuştur (Mizan, 2010: 3).

Atatürk döneminde, köye ve köylülüğe yönelme iki başat etken üzerinden temellenmiştir. Öncelikle Kurtuluş Savaşı ve 1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye'ye etkileri, sonrasında ise Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası deneyiminin getirileri.

1923-1929 döneminde sanayinin gelişme hızı tüm diğer sektörlerin gerisinde kalmıştır. Osmanlıdan devralınanlar dışında yeni bir sanayi yatırımı yapılmamıştır. Bu olumsuz tablonun üzerine Büyük Buhran da eklenince tarım toplumu olan Türkiye'de köy ve köylülere daha çok önem verilmesi adeta zorunlu olmuştur. 1930 ve 1931 yıllarında Büyük Buhranın etkisi ile aynı dönemde tarım ürünlerinin fiyatlarındaki aşırı düşmeler çiftçi nüfusun hayat şartlarında ciddi sarsıntılara neden olmuştur. 1929'dan 1932'ye buğday fiyatlarında % 68 düşme olmuştur. Köylüler bankalara ve tefecilere önceki dönemin fiyatlarıyla belirlenen borçlarını ödemede sıkıntıya düşmüşlerdir (Karatepe, 1997: 75-76).

Zaten Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Atatürk her fırsatta söylevlerinde köy ve köylüye yer vermektedir. Köy ve köylü için yaptığı uygulamalardan biri de; Osmanlı Devleti'nden miras alınan bir uygulama olan köylüden alınan toprak vergisinin 1925 yılında kaldırılmasıdır. Ayrıca 18 Mart 1924, Zirai Kredi Birlikleri Kanunu ile Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu'nun çıkartılması Atatürk'ün köye verdiği önemi kanıtlar niteliktedir (Çıkla, 2007: 98).

Serbest Cumhuriyet Fırkası 12 Ağustos 1930'da rejime demokrasi taşıması amacıyla Mustafa Kemal'in emir ve talimatlarına uygun olarak kurulmuştur. Esasen Fırka pasif bir siyasi parti olarak düşünülmüştür. Bunun en büyük kanıtı kuruluşunda Halk Fırkası ve hükümetin yardımını görmesidir. Partinin kurucu kadrosunun oluşturulması amacıyla milletvekillerinin Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan ayrılarak Serbest Fırkaya geçmelerine izin verilmiştir. Üyelerinin meclis içinden seçilmesiyle amaçlanan partinin sadece mevcut hükümete karşı denetimli bir siyasi rakip olarak kalması, iktidar haline gelmesinin önlenmesidir (Karatepe, 1997: 38). Kuruluş amacı ve sınırları belli olan yeni

partiyi kuruluşunun ilk yıllarından itibaren kendisine çizilen hadler içinde tutmak mümkün olmamıştır.

Cumhuriyet'in başından beri siyasi alanda temsil şansı verilmeyen kitlelerin desteğini sağlayan Serbest Fırka beklenmedik şekilde güçlenmiştir. Parti kurucusu olan Fethi Bey başta olmak üzere hiç kimse partinin bu kadar güç kazanabileceğini tahmin etmemiştir. Zira Serbest Fırka deneyimine kadar bazı özel nedenleri olanlar dışında halkın, Halk Partisinin uygulamalarından memnun olduğu sanılmıştır. Öyle ki Fethi Bey ve arkadaşlarının İzmir'e yaptıkları geziden önce hükümete yönelttikleri eleştirilere halkın tepki göstereceğini düşünen Mustafa Kemal, İzmir valisinden Serbest Fırka yöneticilerini halktan gelecek tepkilere karşı koruyucu önlemler almasını istemiştir. Mustafa Kemal halkın içinde bulunduğu durumu görememektedir ancak bu konuda yalnız değildir, parti kurulduğundan beri Fethi Bey de başına gelecekleri ve ilgiyi öngörememiştir. Bunun ilk büyük ve ilginç kanıtı İzmir'de ortaya çıkmıştır. Fethi Bey ve arkadaşları İzmir limanına toplanan 50. 000'i aşkın insanın kendilerini protesto etmeye mi yoksa sevgi gösterisi yapmaya mı geldiklerini son ana kadar anlayamamışlardır. İlginin sevgi göstergesi olduğunun anlaşılmasıyla Fethi Bey ve arkadaşları hükümeti daha ciddi şekilde eleştirme cesareti bularak Meclis dışında muhalefete başlamışlardır. Beklentinin tersine Serbest Fırka ülke genelinde çok büyük ilgi görmesi ile çok kısa bir süre içerisinde hitap ettiği küskünler kitlesi tarafından Halk Partisi İktidarının alternatifi olarak görülmüştür. Cumhuriyet'in ilk partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkası'na bu kadar kısa sürede kendi kurdurduğu bir partinin üstelik güçlü bir muhalefet olarak oluşumunu tamamlaması Mustafa Kemal Atatürk'ü rahatsız etmiştir. Mustafa Kemal, Halk Fırkası'nın yanında yer alarak bu partiye olan yakınlığını açıklamak zorunda kalmıştır. Dönem koşullarında Mustafa Kemal ile çatışarak siyaset yapmak mümkün değildir. Fethi Bey, Mustafa Kemal ile çatışmak yerine kuruluşundan üç buçuk ay sonra Dâhiliye Vekâletine gönderdiği bir yazıyla serbest fırkanın kapatıldığını bildirmek zorunda kalmıştır (Karatepe, 1997: 39). Zorunda kalmıştır; çünkü parti günden güne rejim karşıtı grupların ilgisini çekmekte ve Atatürk ve inkılâplarına karşı olanların öbeklendiği bir yer haline gelmektedir. Olumsuz bir uygulama ile karşılaşmadan Fethi Bey kısa bir sürede kendi eliyle partiyi kapatmıştır.

Serbest Fırka, Cumhuriyet Fırkası'nın bundan sonra çizeceği haritada başat faktör olmuştur. Halkın rejime destek vermediği yönünde bir kanaat gelişmiş, Cumhuriyet'in ilkelerinin halka yeterince ulaşmadığının farkına varılmıştır.

Atatürk yapılanların yeterli olmadığını ve rejimin yeterince anlaşılmadığını fark etmiş ve bu girişim sonucunda köycülüğe daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünmüştür. Avrupa'da daha farklı kaygılarla ortaya çıkan "köycülük akımı" güçlü köy = güçlü rejim düşüncesinden hareketle yeniden biçimlenmiştir. Cumhuriyet döneminde köycülük, yeni rejimin kitle tabanı yaratmasıydı. Türk milleti yeni Türk milletinin yeni nüfusundan yaratılacaktı. Adına ne dersiniz deyin, nüfusun büyük çoğunluğu köylerdeydi (Karaömerlioğlu, 2009a: 3).

1931 Mayıs ayında toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası 1927'de benimsediği Cumhuriyetçilik, Laiklik, Milliyetçilik, Halkçılık ilkelerine Devletçilik ve İnkılâpçılık da eklemiştir (Karatepe, 1997: 42). Böylelikle altı ilke ile Kemalizm devletin resmi ideolojisi durumuna gelmiştir (Karatepe, 1997: 55).

1934 tarihinde "Halk Fırkası" adıyla kurulan partinin başına "Cumhuriyet" kelimesi eklenmiş daha sonra 4. Kurultayda Cumhuriyet Halk Partisi ismi benimsenmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi (t.y), wikipedia.org). Cumhuriyet genel olarak halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir. Ve 1930'lu yıllarda halk büyük oranda köylülerden oluşmaktaydı. Köylü Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi pasif kılınmamış, ona kendini yönetme hakkı verilmiştir. Yine 1934 yılı ortalarında TBMM tarafından İskân Kanunu çıkartılmıştır. Kanunun ana prensipleri şunlardır:

Her Türk köylüsünün ister ziraat ister sanat yapsın kendi ailesinin yiyeceğini yetiştirecek kadar toprağı olmalıdır. Her şehirlinin de ailesi yiyeceğinin bazıları ile satılabilir bir parça ekim ürünü yetiştirebilecek kadar toprağı olmalıdır. Sular fertlerin malı olamaz, bütün halkındır. Memleket içinde kültür ayrılıklarına meydan verecek nüfus kümeleri olmamalıdır. Memlekette sınıf ayrılıklarına meydan verecek sosyal ve ekonomik kümelenmeler olmamalıdır (Köymen, 1934f: 302).

1935 yılında yapılan 4. Kurultayda Cumhuriyet Halk Fırkası, Cumhuriyet Halk Partisi ismini almıştır. Dördüncü Kurultay Atatürk dönemi köycülüğünün yansımaları göstermesi bakımından önemlidir. Kurultayda taslağa iki önemli madde eklenmiştir. Eklenen 71. ve 15. madde şu şekildedir:

Yeni Türkiye'nin hayatında köyü her bakımdan önemli sayarız. Köylünün sağlığı, güler yüzlülüğü, kültür ve inkılâp anlayışında değerli ve ekonomik alanda varlıklı olması, bütün çalışma kollarımız için önemli bir iş olarak göz önünde tutulacaktır... Sanayi müesseselerinin memleketin önemli noktalarında toplanması yerine kurulmaları ekonomik de olmak şartı ile genişlikle yayılmasını göz önünde tutarız (Köymen, 1935b: 396).

Cumhuriyet Halk Partisi bu iki madde ile köylüyü her bakımdan önemli sayan, köyün her alanda gelişimini, bütün çalışma koşulları için önemli bir iş olarak göz önünde tutan ilk siyasal partidir (Köymen, 1935b: 396). Programda köy ile ilgili maddeler salt bunlar olmakla birlikte bu iki madde diğer maddeleri aydınlatmaktadır. Programda köy için eklenmiş yeni ilkeler arasında önemli olan bir madde de köy için ayrı bir eğitim esasının gerekliliğinin anlaşılmış olmasıdır (Köymen, 1935b: 396).

Cumhuriyet Dönemi köy ve köycülüğe yönelişin önemli bir basamağını da halkevleri oluşturmaktadır. İttihat ve Terakki hareketinin bir parçası olarak kurulan Türk Ocakları kapatılarak yerine halkevleri açılmıştır (Pala, 2006: 51).

Türk ocaklarının amaçları; Türklerin sosyal, kültürel, bilimsel, eğitimsel ve iktisadi seviyelerini yükseltmek ve Türk ırk ve dilinin geliştirilmesine çalışmak olarak belirtilmiştir (Akçura, 1998' den aktaran: Bozkurt, 2007:179). Bu "iyi" niyetlere rağmen Türk Ocaklarına bağlı bazı yöneticilerin Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılarak CHP'ye karşı muhalefet yapmaları CHP Genel Yönetim Kurulunca Türk Ocağı Faaliyetlerinin yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur (Üstel, 1997'den aktaran: Bozkurt, 2007: 179). Sonuçta niyetleri "iyi", uygulamaları "olmamış" kabul edilerek kuruluşundan beri milliyetçilik ve halkçılık düşüncesinin gelişimine büyük hizmetleri olan Türk Ocakları kapatılmıştır. Yerine partiye doğrudan bağlı çalışan Halkevleri kurulmuştur (Karatepe, 1997: 43). Böylelikle "iyi" niyetler kontrol altında tutulabilir kılınmıştır. Bu "iyi"nin Halkevleri ve dolayısı ile hükümet-devlet birlikteliğinin olduğu dönem CHP'si tarafından bilinebilirliğine dair Halkevleri dergisinde (1932-1935), Halkevlerinin sunulan tanımına bakmak gerekir. Dergide Halkevlerinin, halkın kaynaşması, kafalarında ve kalplerinde olan

iyi, güzel ve doğru şeyleri birbirilerine nakletmeleri ve aynı yüksek seviyede tutabilmeleri için toplantı yerleri olarak açıldıkları belirtilmiştir (Halkevleri, 1932-1935'den aktaran: Durukan, 2006: 65).

Halkevleri öncelikle halkın düşün hayatına etki etmeyi amaçlamaktaydı. Halkevleri ülkede oluşturulmaya çalışılan kültürü vatandaşlara anlatmak ve faaliyetlerini açıklamak amacıyla dergiler çıkartmıştır. Bunlardan en önemli olanı *Ülkü* dergisidir. Şubat 1933'de milli ülküyü yaymak amacıyla Atatürk tarafından adı konarak yayınlanmaya başlamıştır. *Ülkü*, Halkevi dergileri arasında en uzun ömürlü ve en çok sayı çıkartanı olmuştur (Pala, 2006: 73). Halkevlerinin çıkartmış olduğu dergiler Cumhuriyet döneminde kültürel kalkınmanın en önemli hareketlerinden biri olmuştur (Durukan, 2006: 65)

Halkevleri köycülük konusuna da özel bir önem vermiştir. Köycülük kollarının asıl amacı köylerin toplumsal, kültürel ve sağlık açısından gelişimini sağlarken, şehirlerle köyler arasında karşılıklı sevgi ve dayanışmayı geliştirmek (Mizan, 2010: 42) olarak aktarılmıştır. Köycülüğe dair artan ilgiye binaen söylenebilir ki Cumhuriyet Halk Partisi köycülüğün önemini kavramış, son kurultayında köyün önemini açık olarak programına eklemiştir. Zaten tam da bu doğrultuda Halkevlerinde köycülük kolu açmıştır. Akabinde yüz yirmi Halkevinin köycülük şubelerinde toplanmış olan binlerce aydın (Köymen, 1936b: 387) çalışmıştır.

Böylelikle ortaya bir Halkevleri köycüsü çıkmıştır. Halkevleri köycüsü, Türk köycüsünü kimsesizliğin, ümitsizliğin ve cahilliğin kucağına attan, hurafe ve batıl inançlardan kurtarmakta, ona candan sevgi ve ilgi ile kendini düşünenler olduğunu duyurmakta, ümit ve bilgi vermektedirler (Köymen, 1936b: 387). Halkevleri köycüsünün amaçları arasında öne çıkan bu eğitime faaliyetinin bir yönü doğrudan siyasidir.

Halkevleri köycüsü Türk köylüsüne köy kanununun, mahalli idarenin, köyde toplu yaşama ve çalışmanın ne demek olduğunu, muhtar ve ihtiyar ve muhtar heyeti seçiminde, milletvekili seçiminde oyun ne demek olduğunu, kendi köyünün idaresine doğrudan doğruya ve memleket idaresine ikinci seçmen vasıtası ile ortak olmanın ne demek olduğunu anlatarak onu hakiki bir demokrasi vatandaşı olmak yolunda ilerletmektedir (Köymen, 1936b: 387).

1923'den 1932'ye kadar gezgin kültür heyetleriyle yapılan tecrübeler sonucunda Halkevleri kolundan yeterli verim alınmadığı görülmüş ve verimin artması için usulün

ıslah edilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Çözüm olarak teşkilatı geliştirmek ve birbirine bağlamak düşünülmüştür. 1933'te heyetler köy muallim ve merkez ziraat mekteplerine bağlanmışlardır. Ancak muhiti hakkında yeterli bilgisi olmayan heyetin bir aylık gelip geçici ziyaretle bu sahada ne köye, ne de öğretmene iz bırakacak bir yardımda bulunması mümkün değildir. Yeni köycülük programında bu husus düşünülmüştür. Kültür heyetleri tarafından köylerde yapılacak çalışmaların verimini arttırmak için heyetler ikiye bölünmüştür. Memleketin en önemli noktalarına kültür merkezleri konulmuştur (Köymen, 1934a: 388-389).

Halkevleri bölümünde kısaca bahsi geçen Halkevleri dergisi dönemin muhtemelen en önemli düşün sahalarından birinin zemini idi. Köycülük önemli düşün mesaisi harcanan konulardan birini teşkil etmiştir.

Halkevleri dergisinde köy ve (1935 yılı itibarı ile) köycülükle ilgili yazılar yazan bir başka isim ise Hıfzırrahman Öymen'dir. Öymen köyde aileye yardım teşkilatına önem vermektedir. Ona göre öncelikle okulun işini kolaylaştırmak için köyde aile kuvvetlendirilmelidir. Özellikle ekin zamanı yardıma ihtiyaç vardır; çünkü daha çok bu dönemde çocuklar ihmal edilmektedir. Bu zamanlarda çocuğun yalnız kalmasını önlemek için gelişmiş memleketlerde biçme mevsiminde tarla arkasında köy çocuk bahçeleri ve çocuk yuvaları kurularak okul çağından önceki çocukların sağlığı ve eğitimi korunmalıdır (Öymen, 1935: 227). Buradan hareketle söylenebilecek olan Öymen'in yazılarında gelişmiş ülkelerdeki okul öncesi çocuklara ve kadınlara verilen eğitimleri anlatarak Türk köylerinde uygulandığında olumlu sonuçlar alınabileceğini savunduğudur.

Türkiye' de köy ve köycülük deyince akla ilk gelen isim Nusret Kemal Köymen'dir. Cumhuriyet döneminde Amerika da öğrenim gören Nurset Kemal Köymen'in çalışmaları göze çarpmaktadır (Bayazıt ve diğerleri, 1971: 10). Köycülük ile ilgili çeşitli kitap ve broşürlerde "köy kalkınmasını" amaç edinen Köymen, yüzyıllardır Türk köyünün acısının dindirilmediğine, çeşitli düzeltme girişimlerinin sonuçsuz kaldığına inanmaktadır. Özellikle Ülkü dergisinde yayımlanmış olduğu yazıları ve çevirileri dönemin köycülük anlayışını yansıtmaktadır. Dönem içerisinde köycülük ile ilgilenen tek kişi olmamakla birlikte tüm köycüleri temsil etmektedir. Köy ve köycülük ile ilgili çok farklı uygulamalar önermiş ve değerlendirmeler yapmıştır. Atatürk ve Partinin Köymen'e destek verdiği,

Halkevleri dergisinde yazılarına uzun yıllar yer vermiş olması ile netliğe kavuşmaktadır. Nusret Kemal Köymen, köye yönelik bir dergide köylü için yazılar yazmakta ve bu yazılar ile halka tesir etmeye çalışmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi köycülüğünü Köymen'in açıklamalarıyla değerlendirmek yerinde bir saptama olacaktır.

Köycülük akımına göre devlet yönetimine egemen olması gereken sınıf köylülerdir. Toplumunu besleyen, gıda ürünlerinin yetiştiricisi olan kırsal kesim halkı, devleti yönetirse nüfusun çoğu köylerde yaşadığından ülke ve devlet işleri daha düzenli yürütülebilecektir. (Pala, 2006: 221).

Köymen'e göre herkes köycü olamaz. Köycü olabilmek için bir takım ameli ve nazari tatbiki bilgiler edinmek lazımdır. Bunlar: ziraat, köy sanatları, köy yapıcılığı, köy sıhhati, köy eğlenceleri, köy güzel sanatları, ergin öğreticiliği, köy teşkilatçılığıdır. Her köycü bu bilgilerin hepsini bilmelidir. Bütün bunlar üzerinde az çok bilgisi olan bir köycü bir tanesi üzerinde de ihtisas yapabilir. Köycülük için lazım olan tatbiki bilgiler muntazam bir öğretim için hususi mekteplere ihtiyaç gösteren mevzulardır (Köymen, 1934g: 2-3).

Köymen yayınladığı "köycü gençler" isimli broşürde: belli bir alandaki uzmanlar heyeti veya karma teknik veya kültür heyetleri veya tam karma heyetler şeklinde, gençlerin yazın köylere giderek köy ihtiyaçlarını karşılayacak çalışmalarda bulunmasını öngören bir tasarı çizmektedir (Bayazıt ve diğerleri, 1971: 10).

Köymen köy rehberliği kavramına çok önem vermekte ve bu kavram ile birlikte eğitim de dönüşüme uğramakta köylü evirilmektedir. Köymen'e göre köy rehberleri büyük bir itina ile yetiştirilmelidir. İlk olarak gelişimleri en kolay olan, kıyı köyelerine rehber yetiştirmek için İstanbul'da bir "köy rehberleri mektebi" açmak verimli olacaktır (Köymen, 1933a:121). Bu çalışmanın bir faydası kozmopolit havası içinden Türklüğün nurlu gençliğini kurtarıp memleketin özlü ve bakir çalışma sahalarına sevk etmektir. Bu mektep aynı zamanda bir tecrübe mektebi olabilir. Türkiye'nin henüz kendine has bir terbiye sistemi bulunmamıştır. Köy rehberleri mektebi buna bazı bakımlardan yardım

edebilir. Mektep azami derecede geniş esaslar üzerine kurulmalıdır. Bu esaslar şu şekilde belirtilebilir:

Mektebe girecekler için önceden hiçbir şart konmamalı, her müracaat teker teker muallim meclisi tarafından tetkik olunarak kabul edilmeli ya da reddedilmelidir. Talebelere geniş bir seçim hakkı verilmeli, iyi bir kütüphaneden istifade edebilmeliler, öğretmenlerle her zaman kolaylıkla temas etmeleri sağlanmalı, dersler münakaşalı konuşmalar tarzında yapılmalıdır. Okul için belirlenen şartlar dışında öğretmenler için de bazı şartlar öngörülmüştür. Muallim vazifesi bir takım basmakalıp şeyleri takdir etmekten ziyade ortaya meseleler koyup gençleri bu meseleler üzerinde tetkikler yapmaya ve düşünüp neticelere varmağa, vardıkları neticeleri aynı meseleler üzerinde düşünmüş bir grup içinde ve muallimin sıkıştırıcı soruları karşısında münakaşa edebilmeye alıştırmak olmalıdır (Köymen, 1933a: 121-122).

Köy Rehberleri Mektebinde sınıf ve eğitim süresi gibi esaslar bulunmamaktadır. Bir köy rehberi için gereken bilgileri, ruhi vasıtaları, meleke ve sanatları edindiğine kanaat getiren bir genç istediği zaman muallim heyetine müracaat ederek, ehliyetini ispat edebildiği takdirde, mezuniyet belgesini alabilmelidir (Köymen, 1933a: 122).

Köy rehberliği öğrencilerini belirli esaslara bağlamayan Köymen, muallim heyeti için bazı uygulamalar öngörmüştür. Muallim heyeti aşağı yukarı bir hazırlık müddeti tasarlamalıdır, bir program takip etmelidirler (Köymen, 1933a: 122). Program şu şekilde olmalıdır:

Programda birinci saat - fizik tarzında olmayıp gün öğleden evvel, öğleden sonra ve akşam olarak üç kısma bölünmeli, öğleden evvel fiziki çalışmalara, öğleden sonra ameli işlere, akşamları konferanslara ve münakaşalara tahsis olunmalıdır. Bir gün içinde beş altı mevzuu birer saat okumak yerine mesela bir ay için bir mevzu alınıp talebe ve muallim bu ay içinde kendilerini tamamen bu konuya vermeli ve bu konu tamamlandığında bir başka konuya geçilmelidir (Köymen, 1933a: 122).

Köy rehberi konuları nazari bilgiler ve ameli bilgiler olarak ikiye ayrılır. Nazari mevzular:

Birinci grup: Fen bilgisi (köy işleri bakımından, icat fikri verecek temrin ve meselelerle), ilk tedbirler ve ameli doktorluk bilgisi, medeniyet felsefesi.
İkinci grup: umumi medeniyet tarihi, Türk tarihi, Türkiye’de halk tarihi, halk edebiyatı (halk şairleri, masallar, meddah, karagöz, ortaoyunu), büyük adamların hayatları.
Üçüncü grup: Ziraat nazariyatı (tohum ıslahı, toprak dinlendirme, hayvanlarda nesil ıslahı bahislerine hususi önem verilecek), köy iktisadiyatı ve köy dükkânları, muhasebe.
Dördüncü grup: Ruhیات ve terbiye, ahlak ve din felsefesi tarihi, laik ahlak, içtimaiyat, devlet felsefesi.
Beşinci grup: Köy terbiyesi felsefesi, başka memleketlerdeki köy terbiyesi faaliyetleri, köy kanunu ve hukuki bilgiler.
Ameli bilgiler: köy mimarlığı, resim, duvarcılık, çömlekçilik, doğramacılık ve marangozluk, demircilik, makine tamirciliği, muhtelif tezgahlar imali, dokumacılık, terzilik, ev döşeme, süsleme, aşçılık, sebzeçilik, meyvecilik, tavukçuluk, arıcılık, sütçülük, balıkçılık, yelkenciyle, binicilik, spor (Köymen, 1933a: 3-124).

Köy rehberlerine okutulacak dersler öncelikle köyde karşılaştıkları vaziyetler karşısında icap eden ruhi tepkiler alamayan, başarılı karşılama gösteremeyen rehber manevi olarak sarsılacaktır (Köymen, 1933a: 122).

Köymen köy rehberliğini cazip kılmak, gençleri çekebilmek için de bazı esaslar belirtmiştir:

Öncelikle gençlere geçimlerini sağlayacak kadar bir aylık, köy dükkânının kazancından pay, her sene bir ay tatil ve aynı köyde geçirecekleri her kesintisiz dört sene için başarılarına göre altı aydan bir seneye kadar tatil, çalışacakları köyleri seçebilmek gibi haklar Türkiye dâhilinde teşkilatlı vasıtalarla bedava seyahat, sinema ve tiyatrolara bedava girmek, devlet fabrikaları mamulâtını indirim ile almak gibi imtiyazlar bu ideal işindeki zorlukları tahammül edilebilir bir hale getirecektir (Köymen, 1933a:123-124).

Köy rehberleri mecmuası ve radyonun belirli zamanlarda yapacağı köy terbiyesi yayını ile her köy rehberinin bir radyosu olmalıdır, köy rehberleri daima manevi birlik havası içinde yaşatılmalı, birbirlerinin yaptıklarından haberleri olmalıdırlar (Köymen, 1933a: 124).

Köy rehberleri mektebi talebesinin olduğu kadar mezunlarının okuma ihtiyacını da karşılamakla yükümlüdür. Köye doğru yola çıkan her köy rehberinin yanına mümkün olduğu kadar zengin bir köy rehberleri kütüphanesi vermek lazımdır (Köymen, 1933a: 124). Köye ilk giden rehber kütüphaneyi orda bırakacağı için sonra gidenler hazır bulacaklar böylece yeni rehberlere kolaylık sağlanmış olacaktır (Köymen, 1933a: 124).

Köylü gelip geçici yabancılarla meşgul olmaz; fakat köyde kalacak bir yabancıyı az zamanda tartar ve kendi ölçülerine göre biraz eksik buldu mu alaya alır; köyde kimse ona inanmaz. Rehber için tek çıkar yol o köyü bırakıp uzak bir köyde yeni bir rehberliğe başlamaktır. Otoriteye sahip olmak için yapılması gereken şeylerden sonra derhal işe başlayabilmek için rehber, icap ederse binasını kendi yapıp, köy dükkânını açabilmek ve başarı ile işletebilmek için yapıya, ticarete, muhasebeye, iktisada dair bir şeyler bilmelidir. Bu bilgilerden sonra batıl inançları içten içe çürütmek ve yıkmak, köylünün kültür, medeniyet, sıhhat ve kazanç seviyelerini yükseltme işleri için lazım olan bilgiler ve sanatlar gelir (Köymen, 1933a: 122).

Köymen'e göre köy rehberleri arasında sivrilen yetenekli öğrenciler köy terbiyesinin çok ilerlemekte olduğu Danimarka, Sovyet İttihadı ve Amerika gibi

memleketlere tetkik ve tahsil için öğrenci göndermek hem gençler için büyük bir teşvik olur, hem de teşkilatın ilmi seviyesini günden güne yükseltecek bir başarı yolu açılmış olur (Köymen, 1933a: 124).

Köy rehberinin en önemli vazifesi köylüye kültür vermektir. Rehberin diğer faaliyetlerinin de amacı kültür yaymaktır. Rehber köylüye, tabiatın sırlarına, kanunlarına nüfuz etme heyecanını, güzellikleri görme, anlama ve sevmeye duygularını, etrafına, mensup olduğu cemiyete, Türk vatanına faydalı olmak, şuurlu bir vatandaş olmak iştiağını, hayatta yeri olan hür ve dürüst bir insan olma şerefini telkin edecektir (Köymen, 1933a:120).

Köy rehberinden beklenen bir diğer görev ise neslin devamıdır. Bu konuyla ilgili rehberin görevi sıhhatli ve zeki insanların birbirleriyle evlenmelerini sağlamak, nesli bozacak bedeni ve ruhi sorunları olanların evlenmelerini engellemek, köylüde umumi sıhhat şuuru uyandırmaktır (Köymen, 1933a:120). Köy rehberi aynı zamanda köyün sıhhi rehberidir.

Mevzu bahis olan projenin uygulanabilmesi için en önemli mesele paradır. Projeyi kurmakla birlikte devam ettirmek için de para gereklidir. Bu paranın belki bir kısmı Evkaf, Ziraat Bankası, İş Bankası, özel idareler gibi memleketin toplumsal, iktisadi ve kültür işleriyle alakadar olan yerlerden, bir kısmı da belki devletten temin olunabilir. Fakat bu işin sağlam esaslar üzerine kurulabilmesi için kendi geliri olması lazımdır.

Köymen'in üzerinde durduğu bir diğer konu ise bayramlardır Köymen bayramlara çok önem vermektedir; çünkü bayramlar köylünün ruhunu ve fikrini işlemek yolunda yapılacak ilk hareket olacaktır (Köymen, 1933b: 251). Bayramlar ve kutlamaları noktasında en büyük vazife öğretmenlere aittir. İnkılâbı muhitlerinde yayacak, köylere sokacak, köylüyü kafası işler insan haline sokacak muallimler ve talebelerdir (Köymen, 1933b: 251).

Bayram günlerinin iki büyük tehlikesi vardır. Birincisi içki diğeri ise memur ve fikir aristokrasisinin halktan bir adım daha uzaklaşmasıdır. Bu tehlikeden kaçınmak için öğretmen çaba sarf etmelidir (Köymen, 1933b: 251):

Yüksek memur ve münevver aristokrasi Türkiye'nin içinde bulunduğu duruma daha yakındır. Büyüyecek memurlar çok defa halkla çok yakından ve sık teması bir alçalma sayarlar; aydınların bir kısmı ise halktan adeta tiksindirler. (...). Şüphesiz ki kültür seviyesi yüksek bir halk daha iyi olacaktır; fakat halkın kültür seviyesini yükseltecek en önemli unsurlardan biri de memur ve aydınların halkla, özellikle bayram zamanlarında kaynaşmasıdır (Köymen, 1933b: 251).

Köymen köycü olmanın şartlarını belirttiği gibi köycülük faaliyetlerinde bulunabilmek için de birtakım sınırlamalar getirmiştir. Köymen'e göre köycülük faaliyetlerinde bulunabilmek için en evvel yapılması gereken şey köy tetkikleridir. Tam bir tanıma tetkikini yapabilmek için bir hatta birkaç kimsenin bir köyde uzun müddet kalması, köyün bütün vaziyetlerinin ruhuna nüfus etmesi lazımdır (Köymen, 1934g: 5).

Bütün köycüler mektep veya iş tatillerini tek veya grup halinde köylerde geçirerek köy tetkikleri yapmalı ve tetkiklerini mümkün olduğu kadar çok köycünün görebileceği bir yerde nakşetmelidirler... Köymen *Ülkü* dergisinde, Haziran 1933'te yayımlanan *Köy Anketi-Köyü Nasıl Tanınmalı* yazısında köy tetkiki için rehberlik edecek kişilere gerekli olan anket sorularını sıralamıştır. Anketin ana başlıkları: Umumi malumat, köyün kültür vaziyeti, İdari ve siyasi hayat, köyün içtimai vaziyeti, köyün iktisadi vaziyeti, rapor ve proje (Köymen, 1934g: 5-17).

Fişler hazır olduktan sonra köy tetkiki yazılır. Tetkikin şahsi dosyada saklanacak raporunun isim zikretmeyen bir sureti de mıntika halkevinin köycülük şubesine verilmelidir ki yapılan tetkik kaybolmasın (Köymen, 1934g: 18).

Köycülük için başlatılan faaliyetlerde gözden kaçırılmaması gereken bir unsur bütün gayretin salt bir taraftan gelmesidir. Yalnız şehirliden, yalnız devletten, fırkadan gelmesi, bu esnada refahı için çaba sarf edilen köylünün etkisiz kalmasıdır (Köymen,1934h: 319). Köylü birçok kez de kendisi için yapılan işleri adeta boş bir kulakla dinlemektedir. Köycülük işleriyle uğraşan aydınlar köylülerle aralarında olan bu belirsizliği, iletişimsizliği ortadan kaldırıp köylülerin kendi sorunlarına yabancı kalmalarını önlemeye çalışmalıdırlar. Bunun için "köy hanı" düşüncesi ortaya atılmıştır (Köymen, 1934h: 319).

Köylüler mahsullerini satmak, işlerini takip etmek, hastalıklarını tedavi ettirmek, iş aramak için şehirlere gelirler ve şehirlerde konaklamak zorunda kalırlar. Köylüler çoğu kez

konaklamada sıkıntı yaşamaktadırlar. Köylerden şehirlere gelenler genellikle köylerinin en gözü açık, en becerikli, en görgülü insanlarıdır. Bu köylüleri şehirde geçirdikleri zaman zarfında bilgi, ülkü ve görgüyle beslemek mümkün ve kolaydır. Her halkevinin bulunduğu şehirde bir köylü hanı yapması aynı zamanda eve bağlı köycülere çok verimli bir çalışma alanı açabilir. Köylü hanı her şehrin pazar yerine ve devlet dairelerine yakın bir yerine yapılmalıdır. Böylelikle o şehir halkevinin kalıcı bir köycülük laboratuvarı ve köy irtibat merkezi olabilir. Halkevinin bütçesi yeterliyse köylerde yaygın olarak kullanılan inşaat malzemesi ile köylü hanı yapılmalıdır (Köymen, 1934h: 319-320). Bir müdür yönetiminde bulunan hanlarda bir okuma odası buldurmak basit konuşmalar tertip etmek, karagöz oynatmak, uygun filmler göstermek, küçük köylü piyesleri temsil etmek vb. uygulamalar yoluyla köylünün gelişimine hizmet edilebilir.

Köyünde birçok işle meşgul olan köylü şehre geldiğinde oldukça fazla bir boş zamanın ve yalnızlığın içine düşecektir. Boş vakitlerinin de katkısıyla her türlü terbiyeye karşı açık olacaktır; köyünde aydınlardan çekinen köylü, şehirde kendine güler yüz gösteren aydına içini açacaktır. Şehirde köy dertlerinin farkına varan köylü köyünde şehirden ahbab olduğu aydınlardan en büyük yardımcısı olacak ve bu suretle köyde yapılmak istenen işlere başlama ve yürütme imkânları hazırlayacaktır (Köymen, 1934h: 320).

Halkevlerinin bütçesi yeni bir bina yapmaya elverişli değilse binalardan birini kiralamak veya mevcut köylü hanlarından biriyle elbirliği yaparak da işe başlanılabilir. Köylü hanının düşkünler evi olması gibi bir tehlike ortaya çıkmaktadır. Bunun önüne geçebilmek için köylüden düşük de olsa bir ücret alınmalıdır (Köymen, 1934d: 320).

Halkevleri köycüler şubesi köylü hanı ile ilgili araştırmalar sonucunda köylü ihtiyaçları için iki farklı çözüm önerisi getirmişlerdir: Köy merkezleri ve Köy sanat kolları yolları. Köy merkezine “köy ortası” da denilebilir. Orta, müşterekliği ifade eden bir kelimedir. Köy merkezinden kasıt şudur: her köylünün testere, keser, çekiç, rende, kerpeten, keski, merdiven, mala, badana fırçası gibi şeylere ihtiyacı vardır. Bunları bilmemesi ya da bulamaması durumunda çirkin ve harap bir evde oturabilmektedir (Köymen, 1939a: 28). Köy merkezleri ile köylüler bu aletleri temin edebilecek ve ihtiyaçlarını karşılayabileceklerdir.

Köycüler her köy ziyaretlerinde köye en faydalı olabilecek böyle birkaç aleti alarak götürürler. Köyde bunlarla birkaç iş yaparak nasıl kullanılabileceğini gösterirler, sonra bunları köyün demirbaşına geçirerek muhtarın mesuliyeti altında, kaybolan veya kırılanlar köy bütçesinden birine konmak şartıyla köy odasına bırakılırlar. Bu köye ziyaretlerini sıklaştırarak bu aletlerin kullanılmasını arttırır ve yeni aletler getirirler (Köymen, 1939a: 28).

Köye teknik kültürü sokacağı için merkezin en önemli işi orta malı aletler temini olmakla beraber başka işleri de vardır. Köyün suyu yoksa merkeze su getirmek ve bir çeşme yapmak lazımdır. Merkezde duşlu bir hamam, muayene ve tedavi odası, büyük bir toplantı odası, kütüphane, hatta bir de dükkân ve bir bahçe bulunmalıdır (Köymen, 1939a: 28).

Köyün sanat kültürünün yükseltilmesine de ihtiyacı vardır. Köyler iki türlü sanatlaşabilir: ihtiyaç sanatlaşması, uzmanlık sanatlaşması. İhtiyaç sanatlaşması mahalli ihtiyaçları tatmin, uzmanlık sanatlaşması da mahalli özelliklerin verdiği imkânlarla dışarı satılacak eşya imali olmaktadır (Köymen, 1939a: 29).

Köy sanat kollarının öğreteceği veya ilerleteceği sanatlarla köy yavaş yavaş bir sanayileşme, makineleşme kültürüne gireceği gibi kendi ihtiyaçlarını ucuza temin etmenin önemini değerlendirme yollarını da öğrenecektir (Köymen, 1939a: 29).

Türkiye Batının gittiği yanlış şehirci sanayi yolundan gitmeyecektir. Köy sanatları büyük Türk inkılabının sihirli değneği ile az zamanda Anadolu köy endüstrisi şeklinde yeniden doğacak ve Türk milletine refah, iktisadi ve toplumsal sağlamlık getirecektir (Köymen, 1936a: 22).

Köylüler az gıda ve köy içinde evlenmek gibi ırk sağlığı açısından önü alınması gereken yanlış uygulamalar içerisindedir. Köylerde sıhhat ve temizlik telakkisi ya çok zayıf ya da batıl temeller üzerinde hurafe şeklini almış olması da ehemmiyetle göz önünde tutulmalıdır (Köymen, 1935b: 33).

Köymen'in sanayi ve sanayileşme ile ilgili düşünceleri 20. yüzyılda dünyada hâkim olan köycülük söyleminden oldukça farklılaşmaktadır. Köymen'e göre: sınıf mücadelesi,

sanayi ile değişim öncelikle şehirle başlar. Sanayiye değil, şehre has bir sorundur fakat tam bir sınıf bilinci ve teşkilatlı bir sınıf mücadelesi ancak sanayinin şehirlerde toplanmasından sonra baş gösterir. Sanayinin şehirlerde toplanmış olmasının olumsuz bir diğer sonucu memleketin büyük merkezlere olan bağlarının zayıflaması, milli gelir ve enerjinin en kozmopolit en büyük birkaç merkeze çok miktarda akması ile milli bütünün kudretten düşmesi ve parçalanmasıdır. Olası bir savaşta ülkeler özellikle hava kuvvetleriyle bilhassa birbirilerinin sanayi merkezlerini tahrip edeceklerdir. Bu durumda en avantajlı ülke uçağı çok olan memlekette ziyade sanayini en yaygın kurmuş olan memlekettir (Köymen, 1936c: 176).

Köymen'e göre CHP'nin programındaki şu ilke tüm unsurların düşünöldüğünün kanıtı olmaktadır: "endüstrinin memleketin bazı köşelerinde toplanması yerine kurulmaları ekonomik de olmak şartı ile genişlikte yayılmasını şart tutarız" (Köymen, 1936c: 176). Mayıs 1935'te toplanan 4. Büyük Kurultay da yer alan maddeler şu şekildedir: Yeni Türkiye'nin hayatında, köyü her bakımdan önemli sayarız, küçük ve büyük endüstri, ilk madde üretenlerin ticaretlerine daha uygun olarak korunmalıdır, endüstrinin memleketin bazı köşelerinde toplanması yerine - kurulmaları ekonomik de olmak şartı ile geniş bir alanda yapılmasını şart tutarız. (Köymen, 1936c: 176).

Parti programı köyün her bakımdan önemli sayıldığıının yani köyün sadece hammadde yetiştirici ve mamul eşya alıcı bir iç pazar sayılmadığını açık olarak göstermektedir. Demek ki sanayileşme işinde de köy son derece önemlidir (Köymen, 1936a: 17).

İlk madde üretimlerinin menfaatlerine en uygun olarak kurulacak sanayi ise köy halinde kurulacak sanayidir. Üçüncü madde ise dünyada hızla yayılmakta olan sanayinin en ekonomik şekilde köylere dağılması fikrinin açık bir ifadesidir (Köymen, 1936a: 17).

Köymen diğer ülkelerdeki sanayi ilişkilerini göz önünde bulundurarak Türkiye için uygulanma ihtimali bulunan bir program düşünmüştür. Parti programında sanayileşme yolunda göz önünde bulundurulması gereken esasları belirlemiştir. Bu esaslar:

Kuracağımız sanayi şehir içinde ve kenarında kurarak kalabalık şehirler, işçi mahalleleri, sınıf kuruluşları ve mücadeleleri, memleketin sanayici şehir ve ziraatçı köy

olarak ikiye ayrılması gibi şehirci sanayiye yer verilmemelidir. Amerika'da bile geçmekte olan büyük fabrika cazibesine düşülmemelidir. Aksi takdirde fabrikaların senenin önemli kısmında boş durmaları ve elde stok biriktirmesi tehlikesi olasıdır. Türkiye'nin en çabuk gelişecek bölgelerinde bütün köyler sanayi kurmak için teşvik edilmelidir. Köylerde bugün mevcut dokuma, halı, tahta eşya, toprak eşya sanatları teşkilatlandırılmalı ve modernleşme yoluna sokulmalıdır. Ziraat Bankası, Sümerbank köy sanayi ile de meşgul olmalı ve bunlar için de kredi vermelidir. Tüketim kooperatifleri, zincirleme dükkânlar ile dağıtım işi teşkilatlandırılmalıdır. Fabrika sanayi kurmak teşebbüsüne geçen köyler devletçe yol yapılmak ve elektrik çekilmek ve muafiyet gibi yardımlarla teşvik olunmalıdır (Köymen, 1936b: 21). Sanayi için en mühim olan nakliyat işini halledecek sıvı ve yakacak meselesi her şeyden önce halledilmelidir. Sanayide Türkiye'de en yaygın ziraat maddelerini en yüksek derecede kullanmak imkânlarını araştırmak üzere bir teşkilat kurulmalıdır. Kurulan fabrika köylerde köylü işçi toprağına ve evine sahip edilebileceğı gibi fabrikaya da ufak bir ilişki dahi olsa ortak edilmeli ve bu suretle "proleter" olmaktan kurtarılmalı ve fabrikanın menfaati, başarının en büyük sırlarından olan şahsi menfaate bağlanmalıdır (Köymen, 1936a: 22).

Köymen'e göre Köycü sanayinin yakın iktisadi faydaları da vardır: Toprak, işçi, ilk madde veya kuvvet ucuzdur, grev, yangın, hırsızlık, hastalık gibi zarar verici şeyler daha azdır. Harp zamanında hava hücumlarından emindir. İşlemediğı zamanlarda masrafı daha azdır. Az daimi işçi ile idare olunup sıkı iş zamanlarında çok yedek işçi bulmak mümkündür. Aracısız mahalli bir tüketim pazarı vardır. Fabrikanın havası tüm çevreye etki eder. Çevrenin folkloru haline gelen sanayi şehir işçisinden çok daha bilgili ve ilgili bir işçi yetiştirecektir (Köymen, 1936a: 22).

Sanayinin ilerlemesi suni gübre imalini, tevzini ve satın alınmasını da mümkün kılacaktır. Sanayinin getireceğı bir başka olumlu unsur ise makine kültürü ile ilgili olmaktadır. Modern aletler de ancak sanayinin yaratacağı makine kültürü ve mali imkânla köye girebilecektir. Yol ve nakil vasıtası meselesini de halledecek olan sanayidir (Köymen, 1939b: 15-16).

Köymen'de medeniyet önemlidir: Memleketin medeniyet seviyesini yükseltmek demek, bir kere bütün nüfusu yaşamaya elverişli yerlerde iskân etmek, sonra her köyde mektep, dükkân, tamirhane, posta, dispanser, kreş açmak, evleri islah etmek, umumi sıhhat tedbirleri almak, istihsal, istihlak istikraz kooperatifleri kurmak, her köyü muntazam yollarla merkezlere bağlamak, her köye bir radyo koymak, kitap ve gazete yollamak ve arada bir tiyatro heyeti veya sinema uğratmak demektir (Köymen, 1933a: 118).

Köymen'e göre köy rehberi kültür bakımından olduğu kadar medeniyet bakımından da çevrelerine rehberlik etmelidir. Her insan için "eşya" söz ve yazıya oranla daha anlaşılır- açık olacaktır (Köymen, 1933a: 119). Köy rehberi bu amaç için kendi evini ve

köy dükkânını kullanacaktır. Köy dükkânı aynı zamanda köyü iktisat sahasında teşkilatlandırmasına, teknik sahada ilerlemesine katkı sağlayacaktır (Köymen, 1933a: 119-120).

Köymen'in öne sürdüğü bir diğer uygulama halk ve köy dükkânlarıdır. Köy dükkânları gelir elde etmek amacıyla düşünülmüştür. Ayrıca bu teşkilat ile teşkilatın gazete ve kitap bayiliğini fiili olarak üzerine alması bir başka gelir kaynağı teşkil etmektedir. Gramofon, plak, radyo satışı, hiç olmazsa dağıtımını tekel halinde teşkilat tarafından yapılabilir. Bütün devlet tekellerinin ve fabrikalarının, posta ve damga pullarının satıcılığı teşkilata verilebilir. Yazı makinesi tekeli teşkilata iyi bir kar temin edeceği gibi köyler için özel bir makine yapılmasını da mümkün kılar. Memleket sinemacılığı da halk dükkânlarına bağlı bir tekel işletmesi iktisat bakımından olduğundan ziyade milli kültür bakımından önemlidir. Böylelikle sinema köylere kadar giden bir terbiye aracı olacaktır. Gramofon ve plak da aynı bakımdan önemlidir (Köymen, 1933a: 125). Köy dükkânı bir hizmet dükkânı, terbiye yuvası olacak, köyün iktisadi varlığı dükkânın etrafında şekillenecektir. Dükkânda duran kişi ekonomik kaygı güden bir satıcı değil, halkını yükseltme heyecanı olan bir misyoner olacaktır (Köymen, 1933a: 120). Bu dükkânın Türk köylüsüne sağlayacakları şunlardır:

Zavallı Türk köylüsü en mütevazı ihtiyaçları için münabahacıların, bezirgânların elinde esir ve oyuncak olmaktan, kendi mahsulünü bile yiyemeyecek kadar soyulmakla kalmayacak, ona hakiki bir insan gibi yaşama isteğini telkin edecek ve vasıtalarını gösterecektir. Onda iktisat, elbirliği, ilerleme şuurlarını uyandıracak ve istihsal, istihlak ve istikraz kooperatifleri gibi teşkilatlanmalar yapılmasına imkân hazırlayacaktır (Köymen, 1933: 120).

M. Ali Şevki 1931'de köy ile ilgili ilk eserini yayınlamıştır. Eser, “köy anketi memleketi tanıma yolu” başlığını ve “monografik tetkiklere doğru” alt başlığını taşımaktadır. Bu anketin yayımlanmasından sonra M. A. Şevki köyde monografi uygulamasını yapmıştır. Bu monografi “kurna köyü” monografisidir ve 1937 yılında “Siyasi İlimler” dergisinde yayımlanmıştır (Bayazit ve diğerleri, 1971: 9).

Halkevleri dergisinde 1935'te köy ve köycülükle köycülükle ilgili yazılar yazan bir başka isim ise Selahattin Kandemir'dir. Kandemir Ülkü'de yazdığı yazılarında köy davasının devlet işi olduğunu, köyü ancak devletin kurtarabileceği gibi düşünceleri eleştirmektedir (Kandemir, 1935: 33). Kandemir'e göre köycülük ulusal bir ödevdir.

Herkes köy birimi üzerinde çalışmalıdır. Köycülük ile ilgili çalışılacak konularda ve işlerde sistemsiz olduğunda hiçbir başarı elde dilemez. Bu konuda halkevlerinin köycülük şubesi ile ilgili eleştirilerine yer vermiştir:

Halkevlerinde yer alan aydınların büyük bir ihmali vardır. Bu ihmal şudur: Köycülük yapacak olan Türk gençlerini aydınlatacak yazılar yazılmadı, köy nedir, nasıl bir sosyal kurumdur, bunun bünyesi, fonksiyonu, sosyal karakteri nasıl teşekkül eder, köy nasıl bir sosyal gruptur, Türkiye'deki köylerin coğrafik, ekonomik, tarihsel, sosyal durumunu nasıl izah edebiliriz? Bir köy nasıl incelenir? Köylü kimdir, nasıl çalışır, kendisini muhite ne suretle uyarlayabilir, köylünün psikolojisi hakkında neler bilinmelidir, Türk köyünün geri kalma sebepleri nelerdir? Bu noktada bir sosyal grubun geri kalması ne demektir? (Kandemir, 1935: 35).

Selahattin Demirkan köycülük alanında sürekli çalışmalar yapmıştır ve 1940 yıllarında yayımlamaya başladığı “Köye Doğru” dergisiyle köye yönelme hareketlerine hız katmıştır.

Cumhuriyet ile birlikte ortaya çıkan köy ve köye yönelik ilgi edebi eserlerde de yansıma bulmuştur. Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'ten sonra köy ilk defa bir sorun olarak ortaya çıkmış ve bir yandan bir köy edebiyatı dönemi başlarken bir yandan da bilimsel köy araştırmalarına doğru iki adım atılmıştır. Cumhuriyet öncesindeki az sayıda köy konulu roman ve piyesin sayıca Cumhuriyet sonrasında artması özellikle Meşrutiyet yıllarında gelişmeye başlayan Türkçülük hareketinin etkisiyle olmuştur. Bu dönemde yazılan köy piyeslerini üç kategoride ele almak mümkündür: konusu tümüyle köyde geçen piyesler, bütünüyle köyde geçmemekle birlikte büyük oranda köyde geçen, köyü köylüleri ele alan piyesler, köy dışında geçmekle birlikte köy ve köylüleri konu edinen piyesler. Ferit Ragıp Tuncor'un *Köye Dönüş* hikâyesinin sonu, bütünüyle devrin politikalarını yansıtmak amacıyla yazıldığını göstermektedir (Bayazıt ve diğerleri, 1971: 9). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun “Yaban”ında Anadolu bir masal ülkesi olarak anlatılmamış, yıkık, yoksul ve aydınların ihmaline uğramış bir yurt olarak tasvir edilmiştir.

Ziya Gökalp halka doğru söyleminin etkisi ile köy ve köylü sorunlarıyla ilgilenmiş, gençleri Anadolu'da görev yapmaya teşvik etmiştir. Yusuf Ziya'nın İzmit'teki, Faruk Nafiz Çamlıbel'in Kayseri'de ki edebiyat öğretmenliği, Ziya Gökalp'ın teşvikleri sonucu vuku bulmuştur (Çıkla, 2007: 100).

Türkiye’de köycülük ve köycü söylem söz konusu olduğunda net bir sınıflandırma yapmak zor olmaktadır. Türkiye de hem tepkisel, yüzünü geçmişe dönmüş hem de ilerlemeci söylemler bulunabilmektedir (Karaömerlioğlu, t.y: 284). Dönem dönem ortaya çıkan köycülük farklılık göstermektedir.

Köy ve köycülüğe dair bu bakış ile romantizm özellikle bir takım yasal ve kurumsal zeminlerde, bir anlamda daha ete kemiğe bürünen bir hal aldı. Ancak romantik akım diyebileceğimiz halkevleri halkçılığı hareketi 1930’ların sonunda biraz geri çekildi. Bu geri çekiliş konudan vazgeçildiği anlamına gelmemelidir. Köycülük konusunda devlet dikkatle, detaylı olarak sorunların üzerlerine gidip bir şeyler yapmaya çalıştı (Karaömerlioğlu, 2009a: 5). Bu noktadaki en önemli çalışmalardan biri de köy enstitüleridir.

Cumhuriyet Halk Partisi’nin köy ve köylüyü dönüştürmek, rejim tabanını oluşturmak ve tarımı canlandırmak gibi birden fazla amaçla kurduğu Köy Enstitüleri köycülük akımının Türkiye’de uygulanmış halidir. Köycülük ile ilgili yapılan çalışmalarda 1937’de pratik bir takım kurumsal çalışmalara gidilmiş ve 1940 yılında ise köy enstitüleri resmi olarak kurulmuştur (Karaömerlioğlu, 2009a: 6).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÖY ENSTİTÜLERİ'NİN KURULUŞU

2.1. Köy Enstitüleri'nin Düşünsel Arka Planı

Köy Enstitüleri'nin üzerine kurgulandığı köy öğretmenliği ile ilgili düşünceler Türkiye' de temellerini Osmanlı Devletine kadar götürebileceğimiz bir alanda vuku bulmuştur. Süreç içerisinde ortaya atılan görüşler genişleyerek İsmail Hakkı Tonguç İle birlikte Köy Enstitüleri'nde uygulamaya konulacaktır.

2.1.1. Ahmet Tevfik

II. Meşrutiyet Dönemi, köy eğitimi ile ilgili düşüncelerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda köy eğitimi ile ilgili düşüncelerin şekillenışı, II. Meşrutiyet dönemi düşünürlerinin görüşleri üzerinden incelenmektedir. İlk isim Ahmet Tevfik'tir.

Aynı zamanda bir öğretmen olan Ahmet Tevfik, eğitim sisteminin köye uygun olması gerektiğini de ilk kez dile getiren kişidir. Ahmet Tevfik'e göre, ülkenin zenginlik kaynağı tarımdır ve bu durum gelecekte de böyle olacaktır. Bu sebepten ötürü Ahmet Tevfik, öğretmen okullarının köylerde veya köy yakınlarında kurulacak çiftlik okulları içinde açılmasını ve bu okulların uygulama okulları olmasını önermiştir (Yel, 2008: 15). Bu uygulama sonucunda tarımsal yöntemleri iyice bilen "çiftçi öğretmenler ve öğretmen çiftçiler" yetişmiş olacaktır (Akyüz, t.y'den aktaran: Yel, 2008,15).

2.1.2. Ethem Nejat

Ethem Nejat hayatı süresince birçok şehirde ve okulda Maarif Müdürlüğü yapmış bir eğitimcidir. Ethem Nejat'ta eğitimin amacı çok önemlidir. Ona göre II. Meşrutiyet dönemindeki eğitim tamamen amaçsız ve idealsizdir. Okullarda verilen eğitim çocukları

rahatlığa ve tembelliğe sevk etmiştir. Çocuklar zavallılığa mahkûm olmuştur (Ergün, 1996: 127). Eğitimin amacı çağdaş hayatın amacına bağlıdır. Bugün hayatın amacı ziraat, ticaret ve sanayi olmuştur. Dolayısıyla eğitim ve öğretim, genellikle bu konular üzerinde olmalıdır (Nejad, t.y 'den aktaran: Ergün, 1996: 128).

Ethem Nejat'ın üzerinde durduğu konulardan bir tanesi de öğretmen yetiştirmektir. Ona göre okulun nasıl olması gerektiğinden önce, ivedilikle düşünülmesi ve çözülmesi gereken sorun öğretmen yetiştirmedir. Yeni yetişecek öğretmenler sayfalara ve bilgiye bir ölçüde düşman olmalıdırlar. Sınıftan nefret eden, eğitimi tabiatın kucağına çekmek isteyen bir kişi olmalıdır öğretmen (Nejad, t.y'den aktaran: Ergün,1996: 137).

Her köy öğretmeni, mutlaka ziraat bilmelidir. Bunu hem köylülere öğretecektir hem de çocuklara. Özellikle çocukların ziraat öğretimine çok büyük bir önem vermelidir. Bugünkü ilkokul programında ziraat bölümü çok mükemmeldir. Ancak buna göre, bunu uygulayacak öğretmenlerimiz çok azdır. Üstelik ilkokul binalarını ve bahçelerini, tarlalarını da mükemmel olarak hazırlamalıdır. Yalnız erkek okullarında değil, kız okullarında da kadınlarla ilgili ziraat çalışmaları büyük bir yer tutmalıdır (? , t.y.'den aktaran: Ergün, 1996: 145).

Görüldüğü üzere Ethem Nejat tarıma, özellikle de köydeki tarıma çok önem vermektedir. Bu doğrultuda yetiştirilecek öğretmenler ile köydeki tarımın geliştirilmesini hedeflemektedir.

Ethem Nejat, “Terbiye- i İptidaiye Islahatı” adlı eserinde, köy öğretmenleri için tarım bilgisinin gerekliliği üzerinde duruyor. Bunun için, “ Öğretmen okulları geniş araziye sahip olmalı, açık hava terbiye ve tedrisatı tatbik olunabilmeli ve okulun ziraat dersleri toprak üzerinde alet ve edevatla ameli ve ayanı verilmelidir” diyordu (Gedikoğlu, 1949'dan aktaran: Yel, 2008: 17).

Ayrıca Ethem Nejat, Satı Bey ile birlikte “Yatılı Bölge Okulları” kurmayı önermişlerdir; fakat o dönemde öneri uygulamaya konulamamıştır (Türkoğlu, 2000: 49).

2.1.3. İsmail Mahir Efendi

Eğitim ile ilgili görevlerde de bulunmuş olan Kastamonu mebusu İsmail Mahir Efendi, 14 Temmuz 1914'te Osmanlı Mebusan Meclisi'nde eğitim ile ilgili önemli bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, bütçe imkânları ve mevcut darümuallimlerin

öğretmen yetiştirme kapasitesiyle köylerin ancak yüz yıl sonra öğretmene kavuşabileceğini belirttiikten sonra yeni bir öğretmen modeli önermiştir (Yel, 2008: 15). Bu modele göre;

Ülkedeki yetmiş sancaktan her birinin çiftlik kurulabilecek bir yerinde, birer yatılı kız ve erkek ilkokulu açılacak ve buralarda, okul açılması planlanan köylerden toplanacak birer kız ve erkek çocuğa dört yıllık ilköğretim verilecektir. Bu yıllarda öğrencilere, köyün sosyal ve ekonomik hayatıyla ilgili bütün bilgi ve beceriler teorik ve pratik olarak kazandırılacaktır. Üç yıllık ikinci aşamasında ilk öğretmen okulları programı uygulanacak ve bir yıl uygulama sonunda köy öğretmeni olacaklardı. Diğer taraftan her köy, imkânlarıyla küçük bir çiftliği bulunan birer okul ve öğretmen evi yapmaya mecbur tutulacaktı. Sonra, aynı köyün çocukları olan kadın ve erkek öğretmenler birbirileriyle evlendirilecek ikişer lira maaşla köyelerine gönderileceklerdi. Okulun örnek çiftliğinde ürettikleri şeylerin gelirini de alacaklarından, bu maaş rahatlıkla yetecekti. Böylece ülkede öğretmensiz ve okulsuz köy kalmayacaktı (Gedikoğlu, 1971'ten aktaran: Yel, 2008: 16).

Model pek çok açıdan Köy Enstitüleri'nin eğitim ve kalkınma amaçlarını kapsamaktaydı.

2.1.4. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim ile ilgili düşünceleri uzun bir sürecin ve gözlemin sonucunda olgunlaşmıştır. Dönemin Maarif Nezareti tarafından pedagoji ve elişleri öğretimi konularında incelemelerde bulunmak üzere Avrupa'ya gönderilmiştir (Aytaç, 1984: 237). Avrupa'da birçok ülkeyi gezip inceledikten sonra Türkiye'ye dönmüştür. Eğitim ile ilgili işlerde görev almış ve iki dönem TBMM'de görev yapmıştır. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun yayınlamış olduğu 131 kitabından 35 tanesi doğrudan eğitim - öğretim ile ilgilidir. Bu eserlerin arasında *Talim ve Terbiyede İnkılâp* isimli kitabında geleneksel eğitim anlayışını eleştirmiştir. Ona göre günün eğitim anlayışı: Okul sıralarında oturtan, kitap okutan, bilgi ezberleten, sınava hazırlayan, memurluğa imrendirilen pedagojidir (Baltacıoğlu, 1964'den aktaran: Aytaç, 1984: 242).

Mevcut eğitim sistemini tenkit etmesinin yanı sıra eğitimin nasıl olması gerektiği konusuna *İçtimai Mektep* isimli eserinde yer vermiştir. Burada eğitimin sosyal gerçekliğe bağlı, sosyal bir zorunluluk (Aytaç, 1984: 243) olduğunu belirtmiştir. Baltacıoğlu *İçtimai Mektep*'te eğitim olgusunu beş ana ilke üzerine temellendirmiştir:

1. Kişilik ilkesi: Eğitimin amacının gerçek kişiler yaratmak olduğunu kabul etmektedir.

2. Ortam İlkesi: Gerçek kişilikler gerçek ortamlar içerisinde oluşur. Bu ilkedен çıkan sonuç şöyle özetlenebilir: Okullar, öğrencilere kazandırılacak kişiliklerin oluşmalarına uygun ortamlar haline sokulmalıdır.
3. Çalışma İlkesi: Kişilik ve ortam ilkesini tamamlayıcı bir ilkedir. Buna göre okullar gerçek hayat dışı "sun 'i çalışmaların" değil, gerçek hayattaki "gerçek çalışmalar"ın yeri olmalıdır.
4. Verim İlkesi: Verim ilkesi çalışma ilkesinin ana şartını teşkil eder. Gerçek bir çalışmanın şartı gerçek bir verim elde etmektir. Gerçek verim sosyal değer taşıyan eser demektir.
5. Başlatma İlkesi: Okulun, kısa zamanı ve dar mekânı içerisinde, çocuğu toplumun gerçek hayatına hazırlamak, yani ona gerçek kişilikler kazandırmak için yapılması zaruri ve mümkün olanların nelerden ibaret olması gerektiğini belirleyen ilkedir (Aytaç, 1984: 244).

İçtimai Mektep'te Baltacıoğlu, okulun iç yapısı ile ilgili olarak açıklamalarda da bulunmuştur. Eğitimin ilkesinin uygulanmasının yanında bu okullar demokrasi ve üretim okulu olmalıdır.

Mektep, geleneksel yıllık sınıf sistemlerinin, ders saatlerinin, geleneksel öğretim yöntemlerinin, ezberciliğın, geleneksel eğitim yöntemlerinden olan baskı ve ceza uygulamalarının... Vb. şeylerin hepsinin kaldırıldığı bir yeni okuldur. Bütün geleneksel unsurların atılıp, bunların yerine gerçek faaliyetlerin ve gerçek hayatın getirildiğı, bir okuldur (Aytaç, 1984: 246).

Baltacıoğlu'nun görüşüne göre var olan okullar ve aileler çocuğın tabiatını bozmaktadır. Oysa eğitim donmuş olan milli kitlelerimizi sarımalı, uyandırmalıdır. (...) Kişinin gözünü gelişmeye, yenileşmeye çevirmelidir (Ergün, 2009: 263). Baltacıoğlu bunların yanı sıra köye öğretmen yetiştirme ile ilgili de açıklama yapmıştır. *Maarifte Bir Siyaset* adlı kitapçığında öğretmen yetiştirme konusunda şunları yazmıştır:

Öğretmen okullarında milli menfura egemen değildir. Öğrenci, öğretmen olmaktan çok düşünür olmayı düşünür. Buralara devam edenler hep şehir çocuklarıdır. Köy ve memleket ruhu ile ruhlanamamaktadırlar. Şehir öğretmen okulları, birer memur mektebi gibi yaşar dururken mezunları fakir ve cahil köylere göndermeyi düşünmek yanlışır. Öğretmen okulları malumatı şişkin, ukala öğretmenler yetiştirmekten uzaklaşmadıkça, ürünleri eksik olacaktır. Biz "nasıl mektep yapalım?" diye değil; "köy yahut köylü bizden nasıl mektep istiyor?" diye düşünmeliyiz (Akyüz, 1978' den aktaran: Yel, 2008:16).

2.1.5. Ali Haydar Taner

Üniversite'de Deneysel Psikoloji kürsüsünde öğretim üyeliğı yapmış olan Taner, 1924 sonlarında verdiği bir konferansta köylere öğretmen yetiştirmek üzere basit öğretmen okulları kurulmasını önermiştir (Ergün, 2008: 69). Öneri kısaca şunları içermektedir:

İlkokul çıkışlı köy çocukları üç yıllık “Köy Muallim Mektepleri”ne alınmalıdır. Bu mekteplerde çocuklar köy hayatına yakın bir ortamda yaşamalıdır. Ali Haydar Bey’in program taslağına bile verdiği bu okullar, 1-20 Mayıs 1925’te Konya’da toplanan Maarif Müfettişleri Kongresi’nin gündeminde de yer aldı. Bakanlıkta bir “Köy Mektebi Dairesi”nin kurulmasını isteyen bazıları ise köylüyü köyden ayırmayacak, üretimden ayırmadan çağdaşlaştıracak bir okul istiyorlardı (Ergün, 2008: 69).

Sonuçta Türkiye’de köy ve şehir arasında birçok farklılık olduğunu dile getiren Taner’e göre şehirde eğitim görmüş olan kişilerin köye uyum sağlayıp, köylü çocuklara eğitim vermeleri zordu.

2.1.6. Mustafa Necati Bey

Mustafa Necati Bey, Cumhuriyet Dönemi eğitim tarihinin en önemli isimlerinden biridir. 26 Aralık 1925’te göreve başlamış ve bundan hemen bir hafta sonra Milli Eğitim sorunlarının tartışılması için “Üçüncü Heyet-İlmiye” toplantısını gerçekleştirmiştir (Türkoğlu, 2000: 67). İlköğretim alanıyla ilgili olarak öğretim programları üzerinde çalışmış bu amaca yönelik olmak üzere başkanlık teşkilatında üç komisyon kurdu (Baran, 2002: 8).

Maarif Teşkilatına dair 789 sayılı Maarif Teşkilatı Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanun ile: İlk öğretmen okullarının ve Köy Muallim Mektepleri’nin kurulması kabul edilmiştir. (...) İlköğretim; köy ve şehir ilkokulları olarak ayrılmıştır. Şehir okullarının süresi beş, köy ilkokullarının süresi ise üç yıl olarak tespit edilmiştir (Demiralp, 2001: 5). 1939 yılında köy ilkokullarının da öğretim süresinin beş yıla çıkartılmasıyla köy ve şehir ilkokulları arasındaki süre farkı kaldırılmıştır (Demiralp, 2001: 5).

Mustafa Necati Bey, Doğu vilayetlerindeki öğrenciler için yatılı okullar açılması ve böylece onlara eğitim olanağının sağlanması çalışmalarının üzerinde titizlikle durmuştur (Eski, 1999’dan aktaran: Başaran, 2002: 8). Mustafa Necati’nin bakanlığı döneminde yabancı uzmanların hazırlamış oldukları raporların etkileri görülmektedir. Dewey ve Künhe’nin köye göre eğitim görüşleri, 1927 yılında başlatılan köy öğretmeni yetiştirme çabalarını etkilemiştir (Koçer, 1967’den aktaran: Yel, 2008: 9).

Çıkarılan Maarif Kanunu’nun ardından köy koşullarına uygun öğretmen yetiştirmek amacıyla 1926 yılında Kayseri - Zencidere köyünde, Köy Öğretmen Okulu açılmış ve onu

Denizli Köy Öğretmen Okulu izlemiştir (Baran, 2002: 8). Bu okullara ilköğretimini bitirmiş çocuklar alınacak, bu çocuklar verilecek olan mesleki ve genel bilgileri içeren üç yıllık eğitimin ardından köy okullarına öğretmen olarak atanacaklardı. Bu okullarda öğrenciler okul doktoru tarafından verilen sağlık, sağlık koruma, aşı, ilk yardım ile ilgili temel bilgileri de alacaklardı. Okullar şehir merkezinin dışında geniş araziye kurulmuşlardı. Okulda dersler öğlene kadar işlenirdi öğleden sonra ise uygulama yapılırdı. Okulların uygulama için kullanılan otuz dönümlük bir tarlası, beş dönümlük bağı, arılığı, tavuk yetiştirme için fenni kümesleri vardı (Atakul, 1990: 5). Kayseri ve Denizli’de açılan okullarda 1927-28 öğretim yılında tamamı erkek 133 öğrenci öğrenim görmüştür. 1929-30 öğretim yılından itibaren kız öğrenciler de bu okullara kabul edilmiştir (Öztürk, 1996’dan aktaran: Yel, 2008: 19).

Bu okullar zaman içerisinde çoğaltılamamıştır. Tarım çalışmaları ve diğer uygulamalı dersler için öğretmen, araç gereç yokluğu, köy ve şehir çocuklarının yetiştirilmesinde ayrı yöntemler olamayacağı, mevcut öğretmen okullarının yeniden düzenlemesiyle öğretmen ihtiyacının karşılanabileceği ve bu yolun daha ekonomik olacağı gibi sebepler öne sürülmüştür (Öztürk, 1996’dan aktaran: Yel, 2008: 19). Kayseri Zencidere Köy Öğretmen Okulu 1932, Denizli Köy Öğretmen Okulu da 1933 yılında kapatılmıştır

Mayıs 1927 tarihli ve Bakan Mustafa Necati imzasını taşıyan bir genelge yayımlamıştır. Bu genelgede belirtilenler şu şekildedir:

Öğrencilere ülke gerçeklerine ve millî konulara ilişkin öğretim yapılmasına ağırlık verilmesi istenmektedir. Bakan, orta dereceli okullarda öğrencilerin başka ülkelerin tarih, coğrafya ve yaşayışlarını daha iyi bildiklerini, öteki derslerde de gereksiz ayrıntılar verildiğini belirttikten sonra, öğretimin bu biçimde sürmesinin hoşgörüsü ile karşılanamayacağını söyler: "Müdür ve muallimler gençlerin memleketimiz ve millî cemiyetimiz için hazırlanmaları lâzım geldiğini daima hatırlamak, öğretim ve eğitim faaliyetlerine Türkiye’yi ve Türklüğü merkez almak mecburiyetindedirler. (...) Her fırsatta Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu anlatmak ve Cumhuriyeti sevdirecek her fırsattan yararlanmak bütün mektep müdür ve muallimlerinin ortak görevidir. Bu nedenle millî bayramlardan en geniş ölçüde yararlanmak lâzımdır. Ayrıca, dersler yalnızca kitaptan değil, hayat içinde öğretilmelidir" (Akyüz, 2012: 332).

Mustafa Necati Bey döneminde önemli olan bir başka gelişme ise basında çıkan yazı ve eğitim tartışmaları olmuştur. Bakan, kendi çıkardığı dergi ve yayınlarla eğitim üzerine yazılar yazılmasına, herkesin düşündüğünü söylemesine fırsat vermiştir (Türkoğlu,

2000: 69). Kendisi de eğitim ve köyde eğitim üzerine yazarak tartışma başlatmış ve düşünce ortamını hareketlendirip yazılanlardan yararlanmak istemiştir. 1926 yılından itibaren Türkiye’de Mustafa Necati Bey’in başlatmış olduğu köy öğretmeni yetiştirme politikasına paralel olarak, bu politikayı destekleyen yazılar ağırlık kazanmaya başlamış ise de bu durum onun ölümü ile son bulmuştur (Yel, 2008: 22).

Mustafa Necati’nin eğitim ile ilgili çalışmaları üç yıllık bir süre ile sınırlı kalmış fakat eğitime kattıkları, etkisini uzun yıllar göstermiştir. Köy enstitüleri gibi çok kapsamlı bir eğitim kurumundan yıllar önce köy öğretmenliği uygulamasına geçmiştir.

2.1.7. Reşit Galip

Maarif Vekili olmadan önce Türk Ocaklarında çalışırken “Köycü doktor” olarak anılmıştır. Bir dönem milletvekilliği yapmış sonrasında Atatürk tarafından Kültür Bakanlığına istenmiştir. Bakan olur olmaz köylüler için yayınlar hazırlatmıştır (Türkoğlu, 2000: 100).

Dr. Reşit Galip, Maarif Vekili olduktan sonra (Şubat- Haziran 1933) Bakanlıkta bir “Köy İşleri Komisyonu” kurarak; “Devletin köydeki adamı”, köyün en aydını olan öğretmenin hangi özelliklere ve görevlere sahip olması gerektiğini araştırmıştır (Ergün, 2008: 70). Toplanan komisyonun yaptığı çalışmalar sonucunda öğretmenlerde hangi özelliklerin bulunması gerektiği belirlenmiş ve bu doğrultuda rapor hazırlanmıştır. Rapora göre köy öğretmeninde bulunması istenen nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

Köylüyü inkılâpçı, laik, cumhuriyetçi inançlarla yetiştirmek ve bunları köylüye benimsetmek. Köylünün sosyal hayatında etkili olabilmek, Medeni Kanunun hükümlerini köyde hâkim kılmak, modern görgü kurallarını köylüye öğretmek. Köyün ekonomik hayatını etkileyebilmek, ileri tarım yöntemlerini, pazar ilişkilerini onlara anlatmak. Köyün aydını olmak, öğretmenliğin bütün özelliklerine sahip olup bunları göstermek (Gedikoğlu, 1949’dan aktaran: Yel, 2008: 20).

Bir köy öğretmenin bu özelliklere sahip olabilmesi için eğitime ihtiyacı vardır. Öğretmenler eğitim almadan, köyde kendilerinden beklenenleri gerçekleştiremezlerdi. Komisyon bu hususu da düşünmüş ve çözüm önerisine raporunda yer vermiştir:

Tarım işletmeleri de olacak bölge öğretmen okulları kurulmasını, öğrencilerin öncelikle köylerden alınmasını, öğretmen olduklarında kendi bölgelerinde çalıştırılmalarını” öngörüyordu. Köy öğretmeni “ köyün inanışlarına etkili olabilmeli, toplumsal, maddi ve ekonomik yaşamı etkileyebilmeli, aydın bir kişi olmalıydı. Sarıklı köy hocasının yerini, ancak bu niteliklerle doldurabilirdi. Bu da onun okul içinde sınırlı kalmayıp okul dışında bekleyen daha birçok çetin ve geniş görevleri başarabilmesi ile olasıydı... (Ergün, 2008: 70).

Reşit Galip zamanında ortaya atılan projelerden bir tanesi de “ köy yatılı okulları” olmuştur. Bu okulun esasları şu şekildedir:

Köy yatılı okulları 8-10 okulsuz köyün çocuklarını bir köyde toplamak ve burada eğitmek esasına dayanmaktaydı. Okulu bulunan köyden bir ev yatı evi olarak kullanılacak, civar köylerden çocuklar birer haftalık yiyeceklerini alarak bu evde kalacaklardı. Köy kadınlarından bilgili olanlarından biri de “yatı anası” seçilerek çocukların yiyecek, temizlik, sağlık işleriyle ilgilenecekti Öğretmenler ise bu çocukları hem eğitecekler hem de yiyecek, sağlık ve barınma işleriyle uğraşacaklardı. Bu proje öğretmenlere fazla yük getirmesi, köylünün kız çocuklarını göndermemesi, kış mevsiminde öğrencilerin köylerine gidip gelememeleri, yiyecek sıkıntısı, yatı analarının eğitimsiz kimseler olması gibi nedenlerle uygulamada başarılı olamamıştır (Kirby, 1961’den aktaran: Yel, 2008: 21).

Yatılı okul denemesinin yanı sıra Reşit Galip bakanlığı sırasında Ankara, İzmir, Adana ve Bursa “Maarif Mıntıkları”nda köy öğretmenlerini köyün sosyal, kültürel ve ekonomik şartlarına yetiştirmek için tarım ve hayvancılık alanlarında dersler içeren kurslar düzenlemiştir (Ergün, 2008: 71).

1932 yılı sonunda Dr. Reşit Galip’in Milli Eğitim Bakanı olmasıyla başlayan “köycülük” hareketiyle birlikte köy öğretimi konusu bazı eğitimci ve yazarlarca yeniden gündeme getirilmiştir (Yel, 2008: 22). Köy ve köycülüğü gündeme alan yazarlardan en dikkat çekici olanı Nusret Kemal ve Yunus Nadi’ dir.

Nusret Kemal, Ülkü dergisindeki köycülük çalışmalarını sürdürmekte ve köyde eğitimin “köy dükkânları” etrafında örgütlenmesini önermektedir. Köy dükkânları, köylünün ürününü araçların elinden kurtararak değerine satın almalıydı. Dükkânlar, özel olarak yetiştirilmiş “köy rehberi” nin idaresine verilmeli; rehberler, köyün iktisadi hayatını düzenleyen köy çocukları ve yetişkinlerini de eğitmeliydi. Dükkânların, kitapları ve okuma odaları da olmalıydı. Nusret Kemal, köy rehberinin yetiştirilmesi için İstanbul’da bir “ Köy Rehberleri Okulu” açılmasını da önermekteydi (Kemal, 1933’den aktaran: Yel, 2008: 22-23).

Yunus Nadi’de köye eğilen yazarlardan biridir. 28 Haziran 1927 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan “*Her Köyde Mektep*” yazısı köy enstitülerine giden yolda çok önemli bir belge niteliği taşımaktadır. Nadi bu yazısında:

Her köye üretici ve köylüyü canlandırıcı bir okul yapıldığında Türkiye'nin eğitim sorununun çözümlenmiş olacağı yaklaşımını getiriyor. Köy okulunda başlayacak arıcılık, meyvecilik, hayvancılık, ağaçlandırma vb. çalışmaların köye yayılacağını, bu yolla köylerin durumunun değişeceğini dile getiriyor. Dahası, öğretmenlerin sağlık bilgileri ile donatılarak, köylünün sağlık gereksinmesine yardımcı olunabileceğini belirtiyor. Tüm bunlar için öğretmene ailesiyle birlikte köyde oturabileceği ev ve işleyebileceği toprak verilmesini öneriyor. Bunlar için işe önce öğretmen yetiştirmeden başlanması, öğretmen okullarının bu amaçla aynı şekilde tarım ve teknik programlı ve uygulamalı olması, geniş topraklar üstünde kurularak, öğretmenlik bilgileriyle birlikte bu uygulamaların da yapılabileceği anlatılıyor. Bunların yapılabilmesi için Tarım ve Sağlık Bakanlığı ile işbirliği öneriyor (Yel, 2008: 70).

Bu yazarlarda köyün gelişmesi ve kalkınması hep eğitim ile birlikte ele alınmaktadır. Reşit Galip'in bakanlığı süresince izlemeye çalıştığı program da bu temeldedir.

Reşit Galip sağlık sorunları nedeniyle çalışmalarını uygulama fırsatı bulamadan 13 Temmuz 1933'de Bakanlıktan ayrılmış ve Anadolu Ajansı'na verdiği demeçte de ayrılmasına neden olarak rahatsızlığını göstermiştir (Turan, 2006: 12).

2.1.8. Yabancı Uzmanların Görüşleri (Raporları) ve Köy Öğretmenliği

Türk eğitim sisteminin incelenmesi ve konu ile ilgili görüşlerinden faydalanılması amacıyla yurtdışından uzmanlar getirilmiştir. Uzmanların raporları çerçevesinde değerlendirmeler yapılmış, sonradan yapılan uygulamalarda bu raporların etkileri olmuştur. 1924 yılı ve sonrasında Türkiye'de incelemelerde bulunan ve köye öğretmen yetiştirme düşüncesini besleyen uzmanlardan bazıları: John Dewey, Alfred Kühne, Dr. Berly 'dir.

2.1.8.1. Prof. Dr. John Dewey

Ünlü Amerikan filozof ve eğitimci John Dewey, (1859-1952) Türkiye'ye davet edilen ilk yabancı eğitimcidir (Dewey, 2012: III). Dewey 1924 yılında Türkiye'ye gelmiş, Bursa ve İstanbul'da incelemelerde bulunduktan sonra Aralık 1924'de tamamladığı raporunu Maarif Vekâleti'ne sunmuştur (Okur, 2005: 210). Raporunda Türk eğitimi ile ilgili birçok açıklamada bulunan Dewey köy eğitimi meselesine de yer vermiş ve köy öğretmen okullarının kurulmasını önermiştir. Önermiş olduğu köy öğretmen okullarının niteliklerini şu şekildedir:

Köy okullarının programları, çevrenin iş hayatı göz önünde tutularak ayarlanmalıdır. Köy hayatına sıkı sıkıya bağlı ilk ve orta öğrenim okullarının kurulması Türkiye için en önemli meseledir. Özellikle toplumsal hayatın faal cereyanlarından uzak kalan bölgelerde, topluluk hayatının merkezini okul meydana getirmelidir...(Başgöz İlhan ve Wilson, E. Howard, 1968'den aktaran: Yel, 2008: 9).

Dewey'e göre köy okullarında Türk köylüsünün tarım yaşamında etkin olacak bir eğitim verilmeli, buna uygun öğretmenler yetiştirilmeliydi. Eğitim bu doğrultuda düzenlenmezse yarar değil zarar verebilirdi (Türkoğlu, 2000: 65).

2.1.8.2. Prof. Dr. Alfred Kühne

Maarif Vekâletinin daveti üzerine Türkiye'ye gelmiş olan Kühne, meslek okulları konusunda uzmandı (Okur, 2005: 211). Dewey gibi İstanbul ve Bursa'da incelemeler yapan Kühne, örneklemini biraz daha genişletmiş ve inceleme yaptığı şehirlere Ankara, İzmir, Eskişehir'i de eklemiştir. Raporunda Türkiye için önerileri şu şekilde olmuştur: zorunlu eğitimin uygulanması için önlemler alınmalı, ilkokullardaki öğrenciler mesleğe yönelik olarak eğitilmeli ve bu çerçevede el işleri eğitimine önem verilmelidir. (Okur, 2005: 211). Ayrıca öğretmen okullarında sanat ve tarım öğretimine yer verilmelidir (Türkoğlu, 2000: 65).

2.1.8.3. Dr. Berly Parker

Türkiye'de ilköğretim sistemini ve okulları incelemesi için davet eden Parker 1933-1934 yılları arasında çalışmalarda bulunmuştur. İncelemelerini bir raporla bakanlığa sunmuştur. Raporunda Köy analizine fazlaca yer vermiştir. Parker'a göre Türkiye gibi ülkelerin kalkınması ancak köy nüfusunu harekete geçirmekle sağlanabilirdi. Köyde ilköğretim yaygınlaştıkça, köy çevreye açılmaya başlayacak, bu da ekonomik dengeyi olumlu yönde etkileyecekti (Türkoğlu, 2000: 101). Raporunda diğer araştırmacılardan farklı olarak Köy öğretmeni yetiştirmek için ayrı bir okula gerek olmadığını, çünkü Türkiye'deki köy ve şehrin ortak sorunlarının, köyün yalnız başına olan sorunlarından daha çok ve önemli olduğunu; köylerin, şehirlerin sayfiyesi olduğunu belirtmiştir (Ergün, 2008: 71). Parker'a göre; ayrı köy öğretmen okulu açmak yerine, gezici köy öğretmenliği getirilmeliydi. (...) Alman köylerindeki gibi, içinde öğretmen evi, bahçesi, çiçekliği, tarlası

bulunan çiftlik okulları yapılabilirdi. Son olarak öğretmen yetiştirme işi ilköğretime bağlanmalıydı (Türkoğlu, 2000: 102).

2.2. Kuruluş Tarihi ve Kuruluş Yerleri

Atatürk Kurtuluş Savaşı sırasında, ülke bağımsızlığa kavuştuğunda köylerin durumunun iyileştirileceğini, daha mutlu bir toplum yaratılacağını anlatmış, anlattırmış, halkı buna inandırmıştır (Türkoğlu, 2000: 107). Halk bu güç ve inançla yurdu savunmuş, düşmana karşı savaşmış, bağımsızlık kazanmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının, Cumhuriyet'in kuruluşunun ardından geçen onca zamana rağmen köylü çocukları zor koşullardan kurtulamamıştı.

Atatürk 1930'lu yılların çok öncesinde milletler mektebinin kurulması, halkevlerinin açılması gibi birçok uygulamayla halk için, köylü için bir şeyler yapmayı denemiştir. Tevhidi Tedrisat gibi eğitim ile ilgili uygulamalar da yapmış, eğitime ayrı bir önem vermiştir. Kurtuluş Savaşının devam ettiği bir süreçte 16 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi'nin toplanması Atatürk'ün eğitime verdiği önemi kanıtlar niteliktedir. Atatürk'ün kongrenin açılışında yaptığı konuşma bu bağlamda önemli mesajlar içermektedir. Eğitimi milletleri uygarlığa götürecektir bir araç olarak yorumlamış ve şu sözlerle konuşmasına devam etmiştir:

“ (...) Devlet bünyesinde yüzyıllar boyu derin idari ihmallerin neden olduğu yaraları iyileştirmede verilecek emeklerin en büyüğünü hiç kuşku yok ki, irfan yolunda esirgemememiz lazımdır... Şimdiye kadar takip olunan öğretim yöntemlerinin, milletimizin gerileme tarihinde önemli etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir Milli Eğitim Programı'ndan söz ederken, eski devrin boş inançlarından ve yaradılış niteliklerimizle hiç de ilgisi olmayan bu yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün etkilerden tamamen uzak, milli karakterimiz ve tarihimizle uyumlu kültür kastediyorum. Çünkü milli dehamızın tam olarak gelişmesi, ancak böyle bir kültürle sağlanabilir. Herhangi bir yabancı kültür, şimdiye kadar takip edilen yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Fikri kültür ortamla uyumludur. O ortam milletin karakteridir (Aysal, 2005: 268).

Atatürk'ün 1 Mart 1922 tarihli TBMM açılış konuşması da benzer niteliktedir. Bu konuşmada Atatürk, Anadolu köylüsünün durumunu açıklamış ve devletin köylüye karşı olan ödevlerine dikkat çekmiştir. Konuşmasından bir kesit şu şekildedir:

Yüzyıllardan beri ulusumuzu yöneten hükümetler öğretim ve eğitimin genelleşmesi isteğini göstere gelmişlerdir. Ancak bu isteklerine varmak için Doğuyu ve Batıyı taklitten kurtulamadıklarından sonuç ulusumuzun bilgisizlikten kurtulamamasına varmıştır. Bu acıklı gerçek karşısında bizim izlemek zorunda olduğumuz eğitim ve öğretim siyasasının ana çizgileri şöyle olmalıdır... Demıştim ki, bu yurdun asıl sahibi ve toplumumuzun temel ögesi köylüdür. İşte bu köylüdür ki bugüne dek eğitim ve öğretim ışığından yoksun bırakılmıştır. (...) Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üreticisi olan köylüdür. O halde herkesten çok mutluluk ve refaha layık olan onlardır. BMM hükümetinin ekonomi politikası, bu asli amacı sağlamaya yöneliktir... Efendiler! Diyebiliriz ki bu felaket ve sefaletin tek nedeni bu gerçeği anlamamış olmamızdır... Yedi yüzyıldan beri dünyanın dört bir köşesine göndererek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız, emeklerini ellerinden alıp çarçur ettiğimiz, buna karşılık onlara daima küçümseyerek ve ezici davrandığımız, bunca vericiliklerine karşın nankörlük, küstahlık ve kabalıkla uşak düzeyine indirdiğimiz, bu gerçek sahibin huzurunda bugün utanç ve saygıyla hakiki durumumuzu alalım demişti” (Glasneck, t.y.’ den aktaran: Türkoğlu, 2000: 108).

Toplumun içinde bulunduğu durum Atatürk’ü rahatsız ediyordu. Halk eğitim, ekonomi ve sosyal alanda büyük sıkıntılar çekmekteydi. Yapılan devrimler kentlerde ve bazı bölgelerde bir canlılık yaratmıştı; ama belli kesimlerde kendini gösteren gelişmeyi köylere ve bölgelere götürecek bir örgütlenme kurulamıyordu. Oralara götürülen olanaklar bile varlıklılıkların işine yarıyordu. Bunu sağlayacak etkinliklerden biri eğitimdi. Devrimlerin yurt çapında yayılması ve ekonomik iyileşme halkın tümünün eğitimden geçmesiyle yakından ilgiliydi. “Yeni cumhuriyetin başarısı, tabandaki milyonların ekonomik ve sosyal yönden böylesine canlandırılmasına bağlıydı” (Türkoğlu, 2000: 108).

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında eğitim politikasının temelini tüm bireylere okuma-yazma öğretmek hedefi oluşturmuştur. Bu hedef ile bağlantılı olarak 1 Kasım 1928’de öğrenilmesi zor olan Arap alfabesinin yerine yeni Türk harfleri kabul edilmiştir. Yeni alfabeyi insanlara tanıtmak ve okuma yazmayı öğretmek amacıyla Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa’nın çabalarıyla Mustafa Necati Bey’in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Millet Mektepleri açılmıştır. Millet Mektepleri’nde sadece okuma-yazma değil, aynı zamanda gündelik hayatta kullanılabilecek temel bilgi ve beceriler de öğretilmiştir. İlk beş yıl içinde, Millet Mektepleri yaklaşık bir buçuk milyon yetişkine okuma yazma öğretmiştir (Toprak, 2008: 50). Teşvik ve zorunluluk için çıkartılan yönetmelik ile köylerde 12-45, kentlerde 16-45 yaşları arasındaki herkesin okuma yazma belgesi alması zorunlu kılınmıştır. Millet Mektepleri gezici ve durağandı, zira okulu olmayan yerlere gezici Millet Mektepleri gönderilmiştir (Demiralp, 2001: 8).

Yeni alfabenin ve Millet Mekteplerinin ardından ikinci bir eğitim hamlesi olarak da değerlendirilebilecek olan Halkevleri kurulmuştur. Ancak Halkevlerinin kuruluş amaçları halka salt okuryazarlık, temel bilgiler sağlamak değil, kültürel, halkı toplumsal ve güzel sanatlar alanında da geliştirmek, Atatürk devrim ve ilkelerini yayarak kökleştirmektir (Aysal, 2005: 270). Halkevleri kadın, erkek, zengin, fakir farkı gözetmeksizin bir bütün halinde eğitim imkânı vermektedir. Atatürk Halkevlerini 19 Şubat 1932’de 14 il merkezinde kurduştur (Aysal, 2005: 270). 1932-1951 yılları arasında 478 Halkevi açılmıştır (Toprak, 2008: 50).

Başbakan İsmet Paşa’nın 14 Mart 1934 tarihli CHP grup toplantısında yaptığı konuşması eğitim ile ilgilidir. Uzun konuşmasında eğitimin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yönlerine dair parti yöneticilerine bilgi vermiş ve yapılamayanları açıklamıştır:

İlköğretime ayrılan para yeterli olmadığı gibi, yapılanlar verime ulaşamadığı için bu giderler telef oluyordu. Köy ve kent koşullarının ayrı durumlarına uygun bir eğitim bulunması, buna göre öğretmen ve müfettiş yetiştirilmesi gerekiyordu. Köy okulunun köyün kültür kaynağı olması, onları ekonomik yönden de etkileyecekti. Çocukların donanımlı bir okulda yetişmesi ile okuldaki yaşam evlere taşınacaktı vb. (Tonguç, t.y’den aktaran: Türkoğlu, 2000: 102).

İsmet Paşa’nın yapmış olduğu açıklamadan sonra konu ile ilgili bir kurul oluşturulmuştur. Kurul eğitim konusunu yeniden incelemiş ve bir rapor hazırlanmıştır. 11 Ocak 1935’ de hazırlanan raporun içeriği şöyledir:

İlköğretim en başta öğretmen sorununa bağlıdır, başarılı olacak öğretmenler yetiştirilmesi gerekir. Daha önce getirilmiş olan, “lise programına pedegoloji dersi koyularak öğretmen yetiştirme” denemesinden vazgeçilmelidir. Öğretmen okulu programıyla ilkokul programı arasında uyum sağlanmalıdır. İlk öğretmen okulu öğretmenleri nitelikli olmalıdır. Çocukları yetiştirmek için ayrı yöntemler olmadığına göre, köy okulları için ayrı öğretmen yetiştirmeye gerek yoktur. Köye gidecek öğretmenin niteliği aynı okul içinde sağlanabilir. Öğretmen okullarında tarım ve sağlık öğretime yer verilmelidir. Öğretmen adaylarını yaz aylarında köylere göndermeli, köycülük kursları, orta ve lise çıkışlılara pedegoloji kursları açılmalıdır. Öğretmen sayısının artırılması yoluna gidilebilir vb. (Tonguç, t.y’ den aktaran: Türkoğlu, 2000: 103).

Dönemde halen eğitim ile ilgili bir şeyler yapılmaya çalışmakta fakat okul yapımı ve öğretmen yetiştirme gibi konularda köklü kararlar alınamamaktadır. Oysa köylüler hala üretici güç olmayı sürdürmektedirler. Bu doğrultuda eğitimde ilerleyebilmek için yabancı uzmanlar getirilmiş, raporlar hazırlanmıştır. Aynı zamanda Türk eğitimcileri de fikir beyan etmişlerdir. İstenilen eğitim uygulamalarına ulaşılmadığı fark edilince 11 Haziran

1935’de Saffet Arıkan, Kültür Bakanı olarak göreve başlatılmıştır. Arıkan eğitimi olmayan ama Anadolu Kurtuluş Savaşı’nın en güvenilir ve en ilerici düşüncelere açık askerlerinden biriydi. Belirli bir görevi gerçekleştirmek için son çözüm olarak, olağanüstü yetkilerle işbaşına getirilmiş bir bakandı. Arıkan, Atatürk’ün kalkınma ve eğitim ile ilgili görüşlerini biliyor ve anlıyordu (Türkoğlu, 2000: 110).

Saffet Arıkan'dan istenen, köylere yönelik büyük bir eğitim seferberliği politikasını yaratmaktı. Arıkan’ın göreve başlar başlamaz yaptığı ilk şey, ülke çapında örgütlenmeyi uygulamaya koyabilecek yetkinlikte bir genel müdür aramak olmuştur. Naif Kansu bu konu ile ilgili bir öneride bulunmuştur. Önerilen kişi Gazi Eğitim Enstitüsü yöneticisi ve resim iş bölümü öğretmeni İsmayıl Hakkı Tonguç’tur. Kansu, İsmayıl Hakkı Tonguç ile müsteşarlığı sırasında tanışmış, 1924’te Tonguç Adana’dan, Ankara’ya atamasını yapmıştı. Çalışkanlığına hayrandı. Ne var ki Tonguç ile Kansu akraba idi; Tonguç, Kansu’nun bacanağıydı (Türkoğlu, 2000: 111-112). Sonunda Arıkan uzun bir süre araştırma yaptıktan sonra ülke gerçeklerini de iyi bilen İsmayıl Hakkı Tonguç’u 1935’te vekâleten İlköğretim Genel Müdürlüğü’ne getirmiştir.

Tonguç göreve başlar başlamaz 1923-1935 yılları arasında yapılanları gözden geçirmiştir. Tonguç’a göre her şeye sıfırdan başlamak, ilköğretim çalışmalarını eskinin dışında başlatıp hızla geliştirmek gerekiyordu (Türkoğlu, 2000: 117). Devrimcilerin hızı azalmadan tepki ve karşıt güçlerle karşılaşmadan sağlam temellerin atılması gerekiyordu. Bu da ancak eğitim ile olabilirdi.

Tonguç genel müdür olarak yaptığı incelemeler ile bir rapor hazırlamıştır. Köyde eğitimi tam olarak çözmek amacıyla hazırlanan rapor hükümette ve partide ele alınmak üzere Bakan Saffet Arıkan tarafından İsmet İnönü’ye 1935 sonlarında sunulmuştur. Tonguç raporunda istatistikî bilgilere de yer vermiştir (Türkoğlu, 2000: 118). Raporda iki husus öne çıkmıştır:

Türkiye’de demokratlaşmanın, politik toplumsal ekonomik ve kültürel örgütlenmenin dayanağı olacağı söylenen, ülkenin efendileri, sadece “Türk köylüsü” denilip geçilecek kadar basit bir olgu değildi. Nüfusun yüzde sekseni olan o köylerden, 400’den aşağı nüfuslu yerlerde yaşayanlar, Türkiye toplumunun yarıdan çoğunu oluşturan bir kitleydi... Türkiye Cumhuriyetinin baş sorunu bu bilinmeyene ve erişilmesi zor olan yarıdan fazlaya ulaşmaktı (Kirby, t.y’den aktaran: Türkoğlu, 2000: 119).

Muhtıra niteliği taşıyan raporun ana hatları şu şekildedir:

1933-34 istatistiklerine göre kentlerdeki okul sayısı 1192, öğretmen sayısı 6853, öğrenci sayısı 254.517' dir. Köylerde 4999 ilkokul, 6786 öğretmen, 313.169 öğrenci vardır. Köylerde bir öğretmene 46, kentlerde 37 öğrenci düşmektedir. (...) Türkiye'deki 40.000 köyün, 32.000'inin nüfusu 400'den azdır. Türkiye nüfusunun 8.000.000'u bu köylerde oturmaktadır. Bu köylerde okul açmak ve öğretmen göndermek imkân dâhilinde değildir. Buralara da" gezici öğretmen ya da yarıyılık" gündüzlü veya yatılı bölge okulları açılabilir. (...) 32.000 küçük köyü eğitime kavuşturabilmek için yeni yollar aramalıyız. Bu köylerin durumunu keşfedilmemiş bir konu olarak ele alıp hazırlanmak gerekir. (...) Nüfusları 400-1200 arasında olan köy sayımız 7000'e yakındır. Buralarda üç öğretmenli 4-5 sınıflı okul açılırsa 20.000 öğretmene ihtiyaç vardır. (...) Nüfusları 1200'den fazla olan 514 köyümüz vardır. İdeal olarak her köye 3 öğretmen verirse 1500 öğretmene ihtiyacımız vardır. (...) Kentlerde de eğitimin sağlıklı sürdürülebilmesi için en az 1500 öğretmen gerekmektedir. Şu an Maarif Vekâleti'nin eğitimde düzeni sağlayabilmesi için ilk etapta en az 15.000 öğretmene ihtiyaç vardır. Mevcut öğretmen okullarından bu ihtiyacı karşılamak yüz yıl sürebilir (Tonguç, 1946'dan aktaran: Yel, 2008: 30).

Parti ve hükümetten olur alan muhtıra, İsmet İnönü tarafından da kabul edilmiştir. Arıkan, Tonguç ile birlikte bir basın açıklaması yapmıştır ve "Anadolu'ya yeni bir çıkartma yapıyoruz" demiştir (Türkoğlu, 2000: 125).

Ancak bu muhtıranın ortaya çıkardığı gerçek; durum ne olursa olsun ortada var olan öğretmen sorununun olduğudur. İvedilikle çözüme kavuşturulamazsa, eğitimde diğer aşamalara geçilemeyecekti. Okulların, köyün, öğrencilerin durumu ortadaydı. Eğitim Kurulları ile ilgili asıl fikrin kim tarafından öne sürüldüğü kesin olarak bilinmemekle beraber, genel görüş Atatürk'ün önerdiği şeklindedir. Literatürde genel olarak yer alan şekli şudur: Atatürk bir akşam Çankaya Köşkü'nde küçük köylerin eğitim sorununu çözenin zorluklarından söz açan Saffet Arıkan'a askerliklerini çavuş olarak yapmış köylülerden yararlanmasını salık vermiştir. Atatürk'e göre, askerde biraz matematik ve geometri bilgisi alarak top bile kullanabilen bu kişiler kısa süreli bir kurstan geçirilerek öğretici olarak çalıştırabilirler (Balkır, t.y' dan aktaran: Tonguç, 1997: 270).

1936 yılının ilk günlerinde Bakan Arıkan, Müsteşar Rıdvan Nafiz Edgüer, Talim Terbiye Kurulu Başkanı İlhan Sungu ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'u bir toplantıya çağırmıştır. Ve ilk kez bu toplantıda az nüfuslu köylerde açılacak üç sınıflı okullara öğretmen bulmak için askerliğini çavuş olarak yapmış olanlardan yararlanma düşüncesini açmıştır (Tonguç, 1997: 270). Arıkan'ın TBMM'de yaptığı açıklamaya göre bu uygulama bilhassa nüfusun az olduğu köylerde yapılacaktı ve kursta yetişenler köylerde

yalnız bırakılmayacaktı. 8-10 köy için ilk öğretmen okullarından mezun olan bir öğretmen tayin olunacak ve eğitimciler kontrol edilerek, eğitimcilerin veremeyecekleri dersler konferans şeklinde öğrencilere ve halka anlatılacaktı (Yel, 2008: 38). Saffet Arıkan köy eğitimcileri projesini benimsemiş ve MEB’de bulunan bürokratların da desteğini alarak İsmail Hakkı Tonguç’u Türk köy ve köylüsünü buldukları yerde görüp inceleme yapması amacıyla Anadolu’ya göndermiştir.

İsmail Hakkı Tonguç, eğitimci deneyimine Atatürk’ün de destek ve önerileri üzerine ilk olarak 1935-1936 yıllarında, Eskişehir, Çorum, Yozgat gibi illerin köylerinde yaptığı “katılımlı gözlemler” ile başlamıştır. Tonguç gittiği köylerde muhtarlarla topluca ve bireysel olarak görüşmeler yapmış, köylerde, kendi kendine okuma yazma öğrenen gençleri bularak, onların nasıl çalıştıklarını, gelecek için umut verip vermeyeceklerini değerlendirmiştir (Altunya, 1990: 89). Gezisinin ardından Ankara’ya geri döndüğünde hazırlayarak sunduğu raporda, köylülerin bu işe yatkın ve istekli olduğunu belirtmiştir. Askerde iken Onbaşı ya da Çavuş olmuş köylüler, çoğunluğun içinden seçilmiş olduklarından farklıydılar. Düzeyleri bu işe uygundu. Bir kez de kursa alınırken seçileceklerdir. Alacakları sekiz aylık eğitimle daha çok gelişeceklerdi vb. (İlköğretim Kavramı, t.y’den aktaran: Türkoğlu, 2000: 126). Rapor bakanlık tarafından inceleme sürecine alınmıştır. İnceleme süreci içerisindeyken bir yandan da bu uygulamada görev alması istenen ve gönüllü olan ilköğretim müfettişleri ve ilkokul müdürlerinden bir kurul oluşturulmuştur (Türkoğlu, 2000: 127). Tonguç bu kurulun başında yer almakta dolayısıyla kurulun amaç ve ilkelerini ortaya koymaktadır.

Açılacak eğitimci kurslarının yerleri, nasıl çalışacağı, bütçesi bu kurul tarafından görüşülmüştür. Kurul adayların kendi kurslarını kendilerinin kurması, çalışmalarının iş içinde yapılması ve kursların okulların tatilde olduğu aylarda açılması kararlarını almıştır (Türkoğlu, 2000: 127).

İlk eğitimci kursu 1936 yılı yaz aylarında deneme niteliğinde, Eskişehir’in Çifteler Bucağının Mahmudiye köyündeki ilkokulda açılmıştır. Eğitimci kursunun ilk olarak Mahmudiye’de açılması tesadüfi değildir. Çifteler Çiftliği harasının araçlarından ve oradaki tarım elemanlarından yararlanmak amaçlanmıştır. Mahmudiye Çiftliği’nde tarım geniş arazi üzerinde modern usullerle yapılmakta, çiftliğin çayırlarında hayvan

beslenmekte, tarımla ilgili her iş kolunda irili ufaklı çalışma yapma imkânı bulunabilmekteydi. Kursa eğitmen seçme noktasında farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Eğitmen adayları köyden seçilmesinin yanında seçimde köy halkına sorumluluk verilerek köylünün uygulamayı daha çabuk kabullenmesini sağlamak amaçlanmıştır. Kursa alınacak eğitmenlerin sahip olması gereken özellikler şu şekilde sıralanabilir: Aday askerliğini yapmış, onbaşı veya çavuş rütbesi almış ve okuryazar köylü gençlerden olmalıdır (Yel, 2008: 36). Bu doğrultuda Ankara Mürtet Ovası köylerinden askerliklerini çavuş olarak yapmış seksen genç, Emin Soysal'ın idaresinde Çifteler Havzası'nda sekiz aylık bir eğitime alınmışlardır (Ergün, 2008: 73).

Köy eğitmeni adayları 8-10 kişilik iş gruplarına ayrılmışlar; her grubun başına öğretmen okulu mezunu, köylerde başarıyla görev yapmış bir öğretmen ve ziraat memuru verilmiştir. Kursun bir müdürü, bir de eğitim-öğretim işlerini düzenleyen şefi vardır (Yel, 2008: 41). Kursun tüm işlerini adaylar yapmış, hizmetli olarak yalnız aşçı ve yardımcısı bulundurulmuştur.

Çifteler'de başlanan köy öğretmeni yetiştirme kursunda matematik, Türkçe, yurt ve yaşam bilgisi gibi genel derslerin yanında; tarla ziraatı, ziraat aletleri, tohum, yem, hayvancılık, sütçülük, arıcılık, tavukçuluk gibi ziraat dersleri de verilmiştir. (Yel, 2008: 42). Kurslarda düzenli bir çalışma programı bulunmayıp derslere ve duruma göre haftalık programlar yapılmış ve uygulanmıştır. Erlere her iş yaptırılarak öğretilmiştir. Ayrıca Ankara İnşaat Usta Okulu öğretmen ve öğrencileri, öğrenci erlere inşaat dersleri vermişlerdir. Erler bu uygulama ile üç tip okul binası inşa etmişlerdir (Ergün, 2008: 74). Eğitmen adayları yarım gün ders yarım gün uygulama olmak üzere sabah 07.00-18.30 arası çalışıyor, akşamları 20.00-21.00 arasında ders çalışması yapmışlardır (Tonguç, 1997: 288). Hafta sonları ve tatil günlerinde ise eğlenceler düzenlenmiştir.

Atatürk, 1 Kasım 1936 tarihinde TBMM'nin beşinci dönem ikinci toplantı yılı açılış konuşmasında; "İlköğretimin yayılması için sade ve pratik tedbirler almak yolundayız. İlköğretimde hedefimiz bunun genel olmasını biran evvel gerçekleştirmektir. Bu neticeye varmak ancak aralıksız tedbir almakla ve onu metodik tatbikle mümkün olabilir. Milletın başlıca bir işi olarak, bu konuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyoruz" (MEB, 1946' den aktaran: Bilir, 2003) açıklamasını yapmıştır. Atatürk bu sözleriyle hem eğitmen

yetiştirme uygulamalarına destek verdiğini hem de uygulamaların geliştirilerek öğretmen yetiştirme işinin daha metotlu, sistemli olması gerektiğini belirtmek istemiştir (Bilir, 2003: 3). Bizatihi bu dönem içerisinde böyle bir uygulama ancak ve ancak Atatürk'ün destek ve onayı ile gerçekleşebilirdi.

1936 yılı sonlarında eğitimci uygulamaya başladıklarında eğitimci bazı zorluklar yaşadığı fark edilmiş ve bunun üzerine eğitimci her gün neler yapacakları, alfabe kitabının her sahifesini nasıl tedris edecekleri, çocuklara neler yaptıracakları gibi açıklayıcı birer haftalık alfabe örneği hazırlanıp gönderilmiştir. Hazırlanan bu örnek çalışmalar eğitimci ve başöğretmenler için çok faydalı olmuştur. Daha sonradan hazırlanıp gönderilen bu örnek çalışmalar Birinci, İkinci ve Üçüncü Yıl Öğretim Kılavuzu adıyla bakanlıkça bastırılmıştır. Kitap ve kırtasiye ihtiyaçları ise Kültür Bakanlığı ve Halkevleri tarafından karşılanmıştır (Ergün, 2008: 75). Kurulda yer alan M. Rauf İnan, Ferit Oğuz Bayır, Süleyman Edip Bayır, Emin Soysal gibi genç eğitimci, ülkücü öğretmenler eğitimci kursları ve eğitimci köylerde yapacağı çalışmaların üç yıllık programlarını ve buna uygun kitapların taslaklarını hazırlamışlardır (Türkoğlu, 2000: 127).

Sekiz aylık olan eğitimci kursunun ilk dört ayını tamamlayanların diplomaları Ankara'da bir ilkokulda Başbakan dışında bütün bakanların katıldığı bir törende bir örnek okuma yazma dersi denemesinden ve askerce yapılan kimlik yoklamasından sonra verilmiştir (Ergün, 2008: 74). Bu noktada önemle vurgulanması gereken bakanların diploma törenine katılımı, yani uygulamaya hükümetin verdiği önemdir. Çifteler Kursunun ikinci dört aylık kısmı 1937 ilkbaharında yapılmıştır. Eğitimci Mahmutiye'ye toplanarak eğitim almışlardır. Eğitimci kurs sonunda yapılan törenin ardından sınav yapılmış ve eğitimci köylerine dağılmışlardır (Ergün, 2008: 76). İlk aşamada kurstaki eğitimci stajyer olarak Ankara'nın köylerine atanmışlardır. Bu doğrultuda Ankara merkez ilçesinin köyleri bölgelere ayrılmıştır. Her bölgede 8- 10 köy vardır. Her bölgeye kursta bulunmuş, öğretmen okulu mezunu gezici Başöğretmen verilmiştir (Tonguç, 1939: 106). Kurstaki işleyiş alışlagelmiş okul programlarının oldukça uzağında seyir etmektedir. Gruplar her sabah çayır biçmek, ot balyası yapmak, pullukta tarla sürmek, atıcılık veya koyunculuk dersi görmek üzere iş yerlerine dağılmaktadırlar (Ergün, 2008: 74). Uygulamalı dersler belli bir süre devam ettirildikten sonra teorik derslere geçilmiştir.

Adaylara kendileri ile birlikte gittikleri köylere götürmeleri için gerekli birkaç eşya verilmiştir. Bunlar arasında; Bayrak ve direği, saat, bir adi ve bir tabip termometresi, şerit metre, makas, bir şişe mürekkep, yazı ve kurşun kalem, Türkiye haritası, not defteri ve kâğıt bulunmaktadır. Staj bittikten ve malzeme dağıtımını yaptıktan sonra eğitimler görevlendirildikleri köylere gönderilmişlerdir. Bu ikinci aşamadaki görevlendirmede stajyer eğitimlerden 33 kişi kendi köyüne, 22 kişi kendi köyüne yakın köylere, 24 kişi de yabancı köylere tayin olmuşlardır. Eğitimlerin buldukları köyler 5-9 köy bir bölge olmak suretiyle 11 bölgeye bölünmüştür. Her bölge başına kursta grup öğretmenliği yapan ve Ankara kadrosu tarafından seçilmiş olan öğretmenlerden birer gezici başöğretmen verilmiştir ve 26 Kasım 1936 tarihinde vazifelerine başlamaları bildirilmiştir (Ergün, 2008: 75).

Eğitmenlere köylere dağılmadan önce hangi yaş aralığındaki çocukları okula kabul edecekleri hakkında bilgi verilmişti. 9- 14 yaş aralığındaki öğrenciler okula alınacak, alt ve üst yaşları kabul edilmeyecekti. Zaman içerisinde bu kurala tam olarak uyulmadığı gözlenmiştir. Eğitimden yapılmaması istenilen bir başka uygulama ise yetişkinler için gece dershanelerinin açılması idi. Bu doğrultuda her eğitimci gece dershanesi açmıştır. Uygulamaya başlar başlamaz gece dershanelerine kayıt olan talebelerin sayısı 1942'ye ulaşmıştır (Ergün, 2008: 75).

Eğitmenlerin köylerde uygulayacağı program üç yıllık olacaktı. Yalnız okuma yazma değil, bağ-bahçe gibi tarım işlerinde de öğrencilere ve köylüye yol gösterici olacaklardı (Yel, 2000: 127). Eğitimci öğrenciyi birinci sınıftan alıp üçüncü sınıfa kadar okutuyor, ardından tekrar birinci sınıf öğrencilerini okutuyorlardı.

Çifteler 'deki denemeden çok olumlu sonuçlar alınmış, eğitimci adayları atandıkları yerlerde beklenenin üzerinde bir başarı sağlamışlardır. Bunun üzerine kursların çoğaltılması kararı alınıp yasa tasarısı hazırlıklarına başlanmıştır. 18 Nisan 1937'de Eskişehir, Edirne, Kocaeli, Erzincan ve Kars'ta eğitimci kurslarının açılması kararlaştırılmıştır. Saffet Arıkan'ın bu hususta TBMM'de yaptığı açıklamaya göre bu kurslara toplam 650 öğrenci alınmıştır (Yel, 2008: 44). Bu nicel sonuçlar ışığında köy eğitimliğini deneme amaçlı olarak başlatan Milli Eğitim ve Tarım Bakanlıkları uygulamayı genişletmeyi ve yasal olarak örgütlenmeyi gerekli görmüşlerdir

(Türkoğlu,2000: 128). Bunun sonucunda Köy Eğitimcileri Kanunu hazırlanmış ve meclise sunulmuştur.

Köy Eğitimcileri Kanunu meclise sunulurken eğitimciler projesini zorunlu kılan sebepler “Müberr Sebepler” başlığı altında belirtilmiştir. Özetle bu sebepler şunlardır:

Köylü vatandaşlarımızdan 6.836.839 kişi, nüfusu 400’den az olan dağınık köylerde yaşamaktadır. Şehir ve kasabalardaki ilkokullar için iş başında bulunanlardan başka 2570; nüfusları 800’den fazla köyler için 6600; nüfusları 400-800 arasındaki köyler için de 3700 öğretmene ihtiyaç vardır. Her birinin nüfusu 400’den az olan 32.000 köyün öğretmen ihtiyacı bu hesabın dışındadır. Bu 32.000 köyün nüfusu 6.836.839’dur. Belirtilen öğretmen ihtiyacını ilk öğretmen okulları, nicelik ve nitelik yönünden karşılayamamaktadır. Bu duruma göre eğitimciler, köyün şartlarına uyum sağlayacak nitelikte olmalı ve ona göre seçilip yerleştirilmelidir. Bir ziraat mevsimi esnasında yedi sekiz ay kurs, ondan sonra da köylerde dört ay staj gören eğitimciler namzetlerinin işleri başında da yetiştirilmeleri gerekeceğinden sekiz on köyden bir bölge oluşturulması ve her bölgede kursa katılmış bir ilkokul öğretmenin gezici başöğretmen olarak istihdam edilmesi, eğitimcilerin işlerini sık sık kontrol ettirmek ve onları iş başındayken de yetiştirmek bakımından gereklidir (Ayas, 1948’ den aktaran; Yel, 2000: 42).

11 Haziran 1937’de çıkartılan Köy Eğitimcileri Kanunu ile eğitimciye yasal işlerlik kazandırılmıştır (Kaplukan, 2012: 184). TBMM yasayı onaylamış ve yürürlüğe koymuştur. 11 Haziran 1937 yılında yayınlanan 3238. maddenin 1. ve 2. maddesinde Köy eğitimcileri tanımlanmıştır. İlgili maddeler şunlardır; Nüfusları öğretmen göndermesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimcileri istihdam edilir. Köy eğitimcileri, Maarif ve Ziraat Vekilleri tarafından; ziraat işleri yaptırmaya elverişli okul ve çiftliklerde açılan kurslarda yetiştirilir (Altunya, 1990: 88).

Yasanın diğer maddelerinden bazıları şunlardır:

3. madde: Maarif Vekilliği’nce seçilecek ve mezun sayılarak kurslara vazife görmek üzere gönderilecek ilköğretim müfettişleri ile ilkokul öğretmenleri, bu kurslarda buldukları müddetçe kazanmış hakları olan maaşlarını ve makam ücretlerini tam olarak alırlar.
4. madde: Eğitimciler bulunan köylerden lüzumu kadarı birleştirilerek bir bölge teşkil edilir. Her bölgeye gezici bir başöğretmen veya öğretmen tayin olunur ve bunlar köy öğretmeni yetiştirme kurslarına iştirak etmiş ilkokul öğretmenlerinden seçilir. Gezici öğretmen veya başöğretmenlerin kazanılmış hakları olan maaş ve makam ücretleri, mensup oldukları hususi idare bütçelerinden ödenir.
5. madde Köy öğretmenlerine, icra Vekilleri Heyetince tasdikli kadrolarda tespit edilecek miktar üzerinden ve Maarif Vekâleti bütçesine mevzu vilayetlere yardım tahsisatından alakadar vilayetlerce aylık ücret; Ziraat Vekâleti bütçesinden ve parasız tohum, fidan, damızlık ve ziraat aletleri gibi vesait verilir.
6. madde: Köy eğitimcilerinin kurslara alınmaları, yetiştirme tarzları, köylerdeki ödevleri, beşinci maddede yazılı vesaiti icabında köylü lehine nasıl kullanacakları

takip ve teftişi Maarif ve Ziraat Vekillerince müştereken kararlaştırılır (Yel, 2008: 47-48).

6. maddeye göre 1938 yılı başlarında Tarım ve Kültür Bakanlığı'nca hazırlanan talimatnamede öğretmenlerde aranacak nitelikler şu şekildedir:

Eğitmen köy hayatını yaşamış, köye bağlı olmalıdır. Yaş, bilgi, görgü, anlayış bakımlarından köyde yapacağı işler dolayısıyla karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda olmalı, iktidarı her bakımdan köy hayatını başarabilmeğe yetmelidir. Köy için bıkmadan çalışabilmelidir. Köyün okuma çağındaki çocuklarıyla gençlerine okuma yazma, hesap ve yurt bilgilerini pedagojik bulgulara göre öğretebilecek seviyede olmalıdır. Eğitim ve tarım gibi konularda köylüyü bilgilendirebilmeli ve rehberlik yapabilmelidir (Altunya, 1990: 88).

Görüldüğü gibi öğretmenlerin, nitelikleri, ödev ve sorumlulukları yasada neredeyse boşluk kalmayacak biçimde belirtilmiştir. Eğitimden farklı alanlarda bilgi sahibi olmaları beklenmiş ayrıca bu bilgileri köylüye ulaştırılabilme kabiliyetine sahip olmaları gerektiği açıkça belirtilmiştir. Eğitmenin köylü için çalışmaktan bıkmaması, kendini köylüye adayabilmesi için köylüye yakın olması gerekliliktir¹.

Yasa Meclisten geçerken diğer bir taraftan eğitim kurslarını çoğaltmak üzere çalışmalar başlamış 1938'de İzmir, Kastamonu, Kayseri, Manisa ve Malatya'da dâhil olmak üzere on bir eğitim kursu açılması kararlaştırılmıştır (Türkoğlu, 2000: 44). Kursların ve eğitimcilerin sayısı seneden seneye arttırılmıştır. 1938-1939 ders yılında, 4000 köy eğitimciye kavuşmuş ve köy okullarının sayısı bir misli artmıştır (Tonguç, 1939: 172). Saffet Arıkan, 26 Mayıs 1938'de TBMM'de bu tarihe kadar yetiştirilen eğitimcilerin çalışmaları hakkında bilgi vermiş ve şu açıklamayı yapmıştır: Açılan kurslardan yetişenler, büyük yaştaki erkek ve kadınları okutma faaliyetleri hariç olmak üzere, 18-19 bin çocuk okutuyorlar. Hakikaten bu eğitimciler, köylerde Cumhuriyetin feyzini, Medeni Kanun, vergi kanunları, ferdin hak ve vazifelerini öğretmek hususunda da çok faydalı olmaktadır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1938'den aktaran: Yel, 2008: 49).

Köy Eğitimliği uygulamasına 1936'da başlanmış ve köy okullarında beş yıl uygulaması sürdürülmüştür (Taluğ, 2009: 2). Eğitim uygulaması beraberinde sınıf yerine yıl kullanılmasını, kendine özgü ders kitabı ile kılavuz kitapların hazırlanıp kullanılmasını

¹ Köy Eğitimcileri Kanununda köy eğitimcilerinin görevlerinin belirtildiği 22-32. maddeler aralığı için bakınız Ek 1.

getirmiştir (İnan, 1986'dan aktaran: Özsoy, 1990: 52). Bu noktada bir yandan eğitimci yetiştirme işine hız verilirken diğer taraftan nüfusu 400'den fazla olan köylerin ihtiyacını karşılamak üzere 3704 sayılı yasa ile Köy Öğretmen Okulları açılmıştır. 1937-1938 ders yılı başlangıcından itibaren İzmir - Kızılçullu ve Eskişehir -Mahmudiye köylerinde uygulanmaya başlanmıştır. Köy Öğretmen Okulları, Köy Enstitüleri'nin deney evresi olarak da görülürler.

Köy Öğretmen Okulunda öğrencilere eğitim teorik ve uygulamalı olarak verilmiştir. Eğitimin amaçları içerisinde kalkınma ve tarımda modernleşme, dolayısıyla köycülük hareketi okunabilmektedir.

Köy Öğretmen Okullarında uygulanan programa göre genel kültür derslerinin yanında köy hayatına yönelik tarım dersleri de verilmiştir. Her erkek öğrencinin köyde kullanacak kadar demircilik, dülgerlik ve yapıcılık sanatlarından birini öğrenmesi hedeflenmiş, kız öğrenciler için ayrı bir müfredat hazırlanmış, her öğrenciye bir müzik aleti çalmayı öğretmek esas alınmıştır (Yel, 2008: 71). İzmir Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu ve Eğitim Kursu'na köy kadınları da alınmıştır. Kadınlara yararlı olacağı düşünülen biçki-dikiş, el işleri, yemek pişirme gibi işler öğretilmiştir (Cumhuriyet, 1937'den aktaran: Yel, 2008: 69).

Eğitim öğretim faaliyetleri yaz aylarında devam etmiş, yıllık planlar bu doğrultuda hazırlanmıştır. Köy hayatı düşünülerek kışın 20-25 günlük dinlenme izni verilmiş, yazında sınıfların nöbetleşe gidip gelmesi düşünülerek 20 günlük dinlenme ve inceleme gezisi konulmuştur (Yel, 2008: 72).

1938-1939 öğretim yılında Kırklareli-Kepirtepe ve Kastamonu-Gölköy Köy Öğretmen Okulları kurulmuştur (Altunya, 1990: 86).

Tonguç 28 Ağustos 1938'de ilköğretim işlerinin yurtdışında işleyişini görmek amacıyla iki ay sürecek bir geziye çıkmış Bulgaristan, Macaristan, Yugoslavya, Avusturya ve Almanya'da incelemelerde bulunmuştur. Gözlem ve araştırmalarını yine bir taslak ile Milli Eğitim Bakanlığına sunmuştur (Cimi, 2001: 82).

Saffet Arıkan 28 Aralık 1938’de sağlık sorunları sebebiyle görevinden ayrılmış ve bu göreve Hasan Ali Yücel atanmıştır. Hasan Ali Yücel göreve başladıktan sonra Saffet Arıkan’ın başlatmış olduğu eğitim seferberliğine ara vermeden devam etmiştir. Tonguç’un çalışmalarını yakından izleyen Yücel görevini vekâleten devam ettiren Tonguç’un 31 Ocak 1940’da asaletini onaylamıştır (Cimi, 2001: 86). Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç 1946’ya kadar eğitim seferberliğini birlikte yürütmüşlerdir.

Hasan Ali Yücel göreve başlar başlamaz yetkili kurullar ve genel müdürler aracılığıyla merkez ve taşra örgütü ile ilgili çalışmaları incelemiştir. Yücel’in özenle üstünde durduğu konulardan biri “ilköğretim seferberliği” ve “köyde eğitim” dir. Yücel bu konuda aydınlatılmış dosyaları ve raporları, eğitmen çalışmalarını ve köy öğretmeni yetiştirme uygulamalarını bizzat giderek incelemiştir (Türkoğlu, 2000: 145).

Hasan Ali Yücel, 1939 Temmuz ayının on yedisi ve yirmi dokuzu arasında ilk Eğitim Şurası toplantısını yapmıştır. Bu toplantıda ilköğretim sorunu ele alınmıştır (Toprak, 2008: 54). Toplantı ile köylü eğitiminde yalnızca okuma yazma öğretmenin yeterli olmadığı ve aynı zamanda öğretmenin köye gerekli diğer bilgileri de götürmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Toprak, 2008: 54). Ancak Sirer, Tonguç’un hazırladığı “köyde eğitim” raporuna karşı çıkmış, köy için ayrı bir programa gerek olmadığını, zaman içinde onlara da sıra geleceğini belirtmiştir (Türkoğlu, 2000: 535). Toplantı sonucunda bir karara varılmıştır: köy öğretmeni yetiştirecek kurumların çok yönlü eleman yetiştirmesi gerekliliktir. Sonuçta daha önce yapılan yeniliklerde şehir ölçü olarak ele alınmış, nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturan köylü göz ardı edilmiştir. Birinci Maarif Şurası’nda alınan kararlardan en önemli olanlarından biri de üç sınıflı köy ilkokullarının beş sınıflı hale getirilmesidir (Toprak, 2008: 56). 1939 da Kastamonu ve Gököy’de açılan Köy Öğretmen okulları ile birlikte bu okulların sayısı 4’e yükselmiştir.

Atatürk’ün de en büyük isteği olan ülkede eğitimi yüzde yüz sağlamak ile ilgili atılan adımları yeterli görmeyen Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç’dan bu hedefi gerçekleştirmek, çalışmaları sistemli hale getirmek için yasa tasarısı hazırlamasını istemiştir. Kısa sürede bu yönde, köyde ilköğretimi gerçekleştirmeyi sağlayacak eğitmen ve öğretmen yetiştirme ilkesine dayanılarak çalışmalara başlanmıştır. Yetiştirilecek eğitmen ve öğretmen sayısına göre bina, taşıt, yetiştirici eleman ve para bakımından

yapılması gereken hazırlıkların neler olacağı hesap edilmek koşuluyla, bir ara plan oluşturulmuştur. Bunu gerçekleştirmek için yepyeni esaslara göre bir de yasa tasarısı (3803 sayılı) TBMM'ye getirilmiş ve Mart 1940' da Komisyona verilmiştir (Toprak, 2008: 56). Tasarı 17 Nisan 1940'da Genel Kurul'da tartışılmaya açılmıştır. Köy Enstitüleri Tarihinde tartışılan sorunların temel kaynağı bu kurul olmuştur. Ancak belli konularda uzlaşma sağlanması ile zor başarılmıştır. Bu konulardan ilki tasarının üçüncü maddesidir:

Enstitülere, tam devreli köy ilkokulunu bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köylü çocukları seçilerek alınır. Öğretim süresi en az beş yıl olur. (...) Öğretmen olmayacağı kanısına varılan öğrenciler başka mesleklere ayrılır, bunların öğrenim süresi bakanlıkça saptanır (Türkoğlu, 2000: 164).

Tartışılan kısım enstitülere alınacak öğrencilerin nitelikleri ile ilgilidir. Sadece köy çocuklarının alınmasının toplumda ikilik yaratacağına dair sav ileri sürülmüştür. Belirtilen bir diğer olumsuz husus bu kurumları bitiren yarı aydın ya da öğretmenlerin köylerde daha zararlı olabilecekleri olmuştur (Turan, 2000'den aktaran: Toprak, 2008: 56). Yoğun tartışmalara yol açan bir diğer önemli konu "enstitü" kelimesi olmuştur. Kurulda yer alan kişilerden bazıları sözcüğü yabancı kökenli bularak eleştirmiş, bazıları da "okul"a uygulanamayacağını söyleyerek eleştiride bulunmuşlardır (Kirby,2010: 277).

Hükümet, tartışmalar sonucunda bir değişikliğe mahal vermemek için tasarının bir bütün olarak görüşülmesinde direnmiştir. Sonuç olarak yasa tek bir oturumda 278 oyla, oybirliği ile kabul edilmiştir (Kirby, 2010: 279). 3803 Sayılı yasa Köy Enstitüleri'nin mahiyetini, Köy Enstitüleri'nden mezun olacak öğretmenlerin alacakları maaşları vb. konuları açıklamıştır (Toprak, 2008: 66). 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu 24.04.1940 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Köy Öğretmen Okulları, Köy Enstitüleri'ne dönüştürülmüştür (Toprak, 2008: 58).

Yasa 1940-1943 yılları arasında on dört Köy Enstitüsünün açılmasını öngörüyordu (Kirby, 2010: 279). Yasaya göre kurulan Köy Enstitüleri büyük kentlerin dışında yer almalıydı fakat bu yerler ana yollara yakın olmalıydı. Enstitüler bölge merkezi olacak yerlerde kurulmalıydı ve her enstitü kendi bölgesine giren illerden bir bakıma sorumlu olacaktı (Toprak, 2008: 57).

Enstitülerin kurulacağı yerler seçilirken incelemeler yapılmış, kuruluş yerlerin nasıl olması gerektiği önceden belirlenmiştir. Buna göre; seçilecek yerde su bulunmalı, taşıt araçları bulunmalı ve hastane, pazar yeri ve resmi dairelerle bir şekilde ulaşım (Toprak, 2008: 61) sağlanabilmelidir.

Enstitüler kurulurken en büyük sorun toprak olmuştur. Uygun hazine arazisi olan yerlerde çok büyük sorunlarla karşılaşılmasına karşın hazine toprağı olmayan yerlerde zorunlu olarak köylüden toprak alınmıştır (Toprak, 2008: 61) ki bu da sorunlara neden olmuştur. Ancak planlı olmayan bir şekilde köylünün toprağını almak, kamulaştırmak sadece köylü için değil devlet için de sorun olmaya başlayınca bu uygulamaya bir çözüm bulunmuştur. Köylüden alınan toprakların, köylü için önemli olmayan, ekilip biçilmeyen, elverişsiz topraklar olması sağlanmıştır. Kurulan enstitülerin bazıları bu sebeple verimsiz topraklar üzerine kurulmuş ve bu kurulumun olumlu bir sonucu olarak verimsiz görülen topraklar canlandırılmıştır.

3803 Sayılı Kanun'un çıkması ile birlikte Eskişehir- Çifteler, İzmir- Kızılçullu, Kırklareli-Kepirtepe, Kastamonu-Gölköy Öğretmen Okulları, Köy Enstitüleri adını almışlardır (Toprak, 2008: 62). Böylelikle oluşum aşamasında dört Köy Enstitüsü'nün yerlerinin belirlenmesi ve yapılarının oluşturulmasında herhangi bir sıkıntı ve masrafla karşılaşılmamıştır. Her ile bir enstitü kuracak imkânlar bulunmadığı için her enstitü birkaç ili kapsayacak şekilde yurdun her yanına eşit olarak dağılmıştır.

Enstitülerin Kuruluş yerleri ve tarihleri şu şekilde olmuştur:

Tablo 1: Köy Enstitülerinin Kuruluş Yerleri ve Kuruluş Tarihleri

KÖY ENSTİTÜSÜ	KURULUŞ YERİ	KURULUŞ ZAMANI
Kızılçullu Köy Enstitüsü	İzmir	1940
Çifteler Köy Enstitüsü	Eskişehir	1940
Kepirtepe Köy Enstitüsü	Kırklareli	1940
Gölköy Köy Enstitüsü	Kastamonu	1940
Akçadağ Köy Enstitüsü	Malatya	1940
Aksu Köy Enstitüsü	Antalya	1940
Akpınar Köy Enstitüsü	Samsun	1940
Arifiye Köy Enstitüsü	Adapazarı	1940
Beşikdüzü Köy Enstitüsü	Trabzon	1940
Cılavuz Köy Enstitüsü	Kars	1940
Düziçi Köy Enstitüsü	Osmaniye	1940
Gönen Köy Enstitüsü	Isparta	1940
Savaştepe Köy Enstitüsü	Balıkesir	1940
Pazarören Köy Enstitüsü	Kayseri	1940
Hasanoğlan Köy Enstitüsü	Ankara	1941
İvriz Köy Enstitüsü	Konya/ Ereğli	1941
Pamukpınar/Yıldızeli Köy Enstitüsü	Sivas	1942
Pulur Köy Enstitüsü	Erzurum	1942
Dicle Köy Enstitüsü	Diyarbakır	1944
Ortaklar Köy Enstitüsü	Aydın	1944
Erciş/ Köy Enstitüsü	Van	1948

2.3. Köy Okulları ve Köy Enstitüleri Teşkilat Yasası (1942- 4274 sayılı yasa)

Zaman içerisinde Köy Enstitüleri'nde devletin görev ve yetkileri, bunların sınırlarının belirlenmesi, halkın katılımının sağlanması, öğretmen ve öğretmenlerin görevlerinin belirlenmesi, yetkilerinin çizilmesi, öğrenci devam sorununun halledilmesi, araç gereç donanımının karşılanması gibi konulara açıklık kazandırılması ihtiyacı doğmuştur (Toprak, 2008: 66). Köylerde yapılacak işlerin, ekonomik hukuksal, toplumsal yönden başka kurumlarla ilişki içerisinde olması kaçınılmazdı. Bu gibi gerekçeleri temel alarak Tonguç, yasa taslağını TBMM'ye sunmuştur. Yasa tasarısındaki gerekçede Tonguç şunları belirtmiştir:

Bu güne kadar 7 bin eğitmenin köylere gönderildiği, köy enstitülerinde 9 bin öğrenci alındığı ve 1942’ den başlayarak köy enstitülerine yılda 3 bin öğrenci ile bin eğitmen adayı alınacağı, 8 yılda 24 bin köy öğretmeni ile 8 bin eğitmen yetiştirilmesinin planlandığı, bu durumda köylerin ilköğretim gereksiniminin 1950 yılında tümüyle karşılanmış olacağı bildiriliyordu (Tonguç, 1997: 487).

19 Haziran 1942 tarihli ve 4274 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu” çıkartılarak Köy Enstitüleri sistemi tüm ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Kanun 71 maddeden oluşmuştur. Mecliste yer alan 429 milletvekilinden 252’si oturuma katılmış ve tasarı 252 oyla kabul edilmiştir (Toprak, 2008: 67). Oylamaya katılmayan 177 kişi vardır ve bu sayı aslında oldukça yüksektir. Köy Enstitüleri’nin yaşam serüveninde oylamaya katılmayan milletvekillerinin büyük bir rolü olacaktır. Oylamaya katılmayanlar arasında bazı isimler şöyledir: Adnan Menderes, Mahmut Şevket Esendal, Behçet Uz, Celal Bayar, Kazım Karabekir, Fuat Köprülü, Sinan Tekelioğlu (Tonguç, 1997: 495). Bu isimlerin oturuma katılmamalarının nedeni, ret oyu vermeyi istememeleridir. Tek parti meclisinde oturuma katıl(a)mamak kanuna karşı olunduğunun göstergesidir (Toprak, 2008: 67). Kanun sürecinde kanuna karşı bir çizgide olan bazı toprak ağaları da son oylamada kanunun kabul edileceğini anlayınca karşıt görünmemek için olumlu oy kullanmışlardır. Bu kişiler arasında Emin Sazak, Cavit Oral ve Kazım Güdek (Tonguç, 1997: 495) bulunmaktadır. Ağaların kanuna karşı olmalarının birçok sebebi vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Köy enstitülerini bitirenlere 100-200 dönüm arası tarla veriliyordu. Köylerde kasabalarda okul yapımı için arsa gerekiyordu. İşte gereken bu arsalar devletin malı olan, ağaların zor yoluyla ele geçirdiği tarlaların, arsaların ağalardan alıp tapuları devlete çıkartılarak öğretmenlere, sağlık memurlarına, okullara veriliyordu. Böylece ağalar haksız gelirlerinin bir bölümünü kayıp etmiş, köydeki saygınlıkları sarsılmıştı. Bu nedenle ağalar köy enstitülerine düşman olmuşlardır (Kirby, 2010: 154)

Ret oyu vermemek için oy kullanmamak ya da kabul edileceği anlaşıldığı anlaşıldığında oy kullanmak, kabullenmekten ziyade çıkarlarına uygun bir davranış sergilediklerini göstermektedir.

Bu yasa için, İlköğretim Genel Müdürlüğünce hazırlanıp, 30.11.1943 günü ilgililere duyurulan “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat İzahnamesi” bildirisi, Köy Enstitüsü sisteminin amacını, felsefesini, örgütlenişini, görevlilerin niteliklerini ve sorumluluklarını tüm ayrıntılarıyla belirlemiştir (Altunya, 1990: 86).

Ayrıca 4274 sayılı yasa ile köylü eğitiminin politikası güvence altına alınmaya çalışılmış, köy okulu öğretmeninin köyde yalnız olmadığı belirtilerek güçlendirilmiştir. Yasanın önemli bazı maddeleri içeriğin anlaşılmasında yol göstericidir. Yasanın birinci maddesinde köylerdeki zorunlu ve parasız ilköğretim kursları ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu okullar: Eğitimli Köy Okulları, Öğretmenli Köy Okulları, Öğretmenli ve Eğitimli Köy Okulları, Yatılı- Yatisız Köy Bölge Okulları, Akşam Okulları, Köy ve Bölge Meslek Okulları şeklinde sıralanmıştır. Bu okulların ihtiyaçlarını karşılamak için bazı kurumlarla bağlı olmaları gerektiği düşüncesiyle ilgili bakanlıklar da belirlenerek yasalaştırılmış, böylece köy eğitim sistemindeki teşkilatlanmanın yapısı tamamlanmıştır. Köy okullarının bağlı olacağı kurumlar: Bölge gezici öğretmenleri ve gezici başöğretmenleri, Bölge İlköğretim Müfettişleri, Bölge Köy Enstitü Müdürlükleri, İl Milli Eğitim Müdürlükleri, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleridir (Toprak, 2008: 67).

Yasa bazı bakanlıklara belirli sorumlulukları yükleyerek eğitim ve öğretimin daha hızlı ve işlevsel bir şekilde sağlanması için düzenlemeler yapmıştır. Tarım Bakanlığının Enstitüler ile ilgili yükümlükleri “Tarım Bakanlığı Uzmanları”nın köy okullarındaki tarım işlerinin ilerlemesinde işbirliği yapması şeklindeydi. İlgili bir diğer bakanlık ise Sağlık Bakanlığıdır. Sağlık Bakanlığı’nın her köy okuluna bir ilk yardım çantası verme yükümlülüğü (Toprak, 2008: 70) vardı. Okul yapımında kullanılacak kerestenin temin işi ise Orman Müdürlüklerine verilmiştir. Yasa ayrıca Köy okullarının ve Köy Enstitüleri’nin üretim ve tüketim kooperatifleri açabilmesine olanak vermiş fakat kooperatiflerin açılmasının Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetmeliğinde yapılmasını şart koşmuştur. Aynı yasayla Köy Öğretmeni Köy Enstitüleri’ne bağlanmıştır (Toprak, 2008: 73).

Yasanın 10. Maddesi ile Köy Eğitimci ve Öğretmenleri’nin vazifeleri iki başlı olarak belirlenmiştir. Maddenin ilk aşamasında Köy Eğitimci ve Köy Öğretmenlerinin okul ve kurslarla ilgili yapacakları ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Bunlar: öncelikle köy okul binasının, işliğinin yapılışında ve bahçenin kuruluşunda çalışmak, yasaya uygun olarak okulda kullanılmak üzere verilen eşyayı iyi bir şekilde korumak, verilen hayvanlara en iyi şekilde bakmak ve onları üretmek olarak belirtilmiştir (Toprak, 2008: 67). Görevliler okula ait olan araziye boş bırakmamak ve işlemekle görevlendirilmişlerdir. Bu üretim şekli diğer köylülere örnek olmalıydı. Öğrencilerin sağlık durumu da öğretmenlerin gözlem ve sorumluluk alanını kapsamaktaydı.

Eğitimcilerden istenen bir başka hususa da kendi bölgelerine giren köylerin okul binalarının yapımından sorumlu olması, fidanlıklar kurmak gibi birliktelik isteyen işlerde birlikte çalışmayı ve yardımlaşmayı sağlamasıdır (Toprak, 2008: 68). Yasanın bir başka maddesinde “köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmekle ilgili vazife ve yetkileri” belirtilip şu temel unsurlar üzerinde durulmuştur:

Köy halkının çağın gereklerine göre yetişmesini sağlamak, milli bayramlar ve yerel nitelikli günlerde kutlamalar düzenlemek, radyo vb. araçlardan faydalanılması sağlanmalıdır. Köy halkını mutlu ve mutsuz kılan durumların belirlenmesi bu olaylar karşısında kayıtsız kalmayıp, elinden gelen her türlü yardımı yapmak ve gereken durumlarda hükümet haberdar edilmelidir. Eğitmen köydeki ve çevre köylerdeki tarihi eserlerin korunması, nesli tükenmekte olan bitki ve hayvan cinslerinin korunması, bunların üretiminin sağlanması konusunda köy halkını bilinçlendirmek durumundadır (Toprak, 2008: 68).

Enstitülerin yönetim işleri 1942 yılında yürürlüğe giren ve 184 maddeden oluşan Köy Enstitüleri Yönetmeliğine göre düzenlenmiştir (Şeren, 2008: 218). Yönetmeliğin uygulanması ile görevli elemanların her zaman enstitüde kalmaları, günün her saatinde işe hazır durumda olmaları gerekmektedir. Enstitü programı bu esas üzerine inşa edilmiştir. Kanunun 39. maddesi ile enstitü yönetimlerinin görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

Köy Enstitüsü daireleri, enstitünün kesimine giren bütün köyleri tespit ve tetkik ederek bu köylerin her biri hakkında gereken bilgileri toplarlar. Köylerin durumlarına ve ihtiyaçlarına göre enstitüden mezun olacak eğitmen ve öğretmenlerin, gönderilecekleri köylerle ve bu köylerde 2. maddeye göre teşkil edilecek bölgeler hakkındaki tekliflerini maarif müdürlerine bildiriler. Bu teklifler valiliğin mütalaası ile beraber tasdik edilmek üzere maarif vekilliğine gönderilir. Enstitü idareleri, enstitüde çalışan öğretmenler vasıtası ise bu köyde mezunları yapacakları işleri planlaştırarak eğitmen ve öğretmenlere enstitüden mezun olmadan evvel bildiriler. 3803 Sayılı Kanunun 11. Maddesine göre mezunlara alet, tohum gibi şeyleri ve hayvanları verirler (Şeren, 2008: 219).

Köy enstitülerinin uğraş alanları salt okuldaki eğitim öğretim işlerinin düzenlemesi ile sınırlandırılmamıştır. Enstitüler çevre köylerin sorunlarıyla da ilgilenmiş ve çare yolları aranmışlardır. Her enstitü bölgesine giren köyleri inceleme ve rapor hazırlama ile görevlendirilmiştir.

Yasanın köy okullarının yapımıyla ilgili olan maddesi sonraki süreçte büyük olumsuzluklara ve eleştirilere yol açmıştır. Okul yapımı ile ilgili madde yasa tasarısı komisyona götürüldüğünde de uzun tartışmalara yol açmıştı. Tasarı tartışılırken birlikte çalışma boyutu eleştirilmiş, kadınların bedensel işlerde çalıştırılmayacağını, bedensel yükümlülüğün angarya olduğu, anayasaya aykırı olduğu gibi sebepler öne sürülerek

eleştirilmiştir. Tonguç komisyonda görüşülmek üzere 25. maddeye bir not hazırlamış, bu not uzun bir süre tartışıldıktan sonra benimsenerek tekrar komisyona gitmiştir. Tonguç notta şu açıklamayı yapmıştır:

Köy okulu yapımında parasal olarak işin 2/3'ünün emek, geri kalanının araç gereç harcamaları olduğu deneyimlerle anlaşıldı. Demografik hesaplar ise 150 nüfuslu bir köyde çalışma yaşındaki insan sayısının 75 olduğunu gösteriyor. Kadınlar çıkartılırsa bu sayı yarıya iniyor, hasta ve işe uygun olmayanlar da çıkartılırsa kalanların 20 gün çalışmaları ile bir yapı mevsiminde işin bitirilmesi olanağı kalmıyordu. Bu köylerin parasal gücü de yoktu; işin yalnız para ile yaptırılması söz konusu olamazdı. Devlet de ödenek ayıramayacağına göre ne olacaktı? Bugün zorunlu ilköğretim çağındaki 3.037.0884 köy çocuğundan 2.368.267'si okula gidemeyecekti. Bunlar okutulmayacak mıydı? 50 çocuğa bir derslik hesabı ile 47. 365 dersliğe gereksinim vardı. Bunların yapılabilmesi için kadın erkek ayrımı gözetmeden çalışma yükümlülüğü getirilmesinden başka çözüm yoktu. Daha 1924' de çıkartılmış Köy Kanunu'nda "köy işlerinin birçoğu tüm köyü birleştirecek imece ile yapılır" ve "köyde eğitim idare"lerinin vereceği örneğe göre okul yapmak da köyün zorunlu işlerindedir" denilmiyor muydu? (Tonguç, 1997: 493).

Komisyon Tonguç'un yazdığı bu nottan oldukça etkilenmiş ve kadınlara da yükümlülük getirilmesinin gerekliliği sonucuna varmıştır. Komisyon "köy okulu yapımı gibi onurlu bir iş için görev vermede hak ve görev bakımından kadın erkek ayrımı yapmanın doğru olmayacağı, kadın emeği katılmadan okul yapımında en yüksek hıza ulaşılamayacağı savlarıyla maddeyi savunmuştur. Uzun bir sürecin ardından genel kurula komisyon raporuyla yeniden gidilmiş fakat yine benzer eleştiriler dile getirilmiş ve tartışılmıştır. Sinan Tekelioğlu'nun "kadınlar" sorununu bir kez daha gündeme getirmesi ve gizli oturum yapılmasını istemesiyle maddede kadın-erkek sözcükleri çıkartılmış, bunun yerine "tüm vatandaşlar" terimi yazılmıştır (Tonguç, 1997: 493). Okul yapımıyla ilgili olan 25. madde özetle şu şekildedir:

Köy okulları, köy halkının ortak yardımıyla oluşturulacaktır. En az 6 aydan beri köyde oturan 18-50 yaş arasındaki her vatandaş 20 gün boyunca köy okulu yapımında çalışmak zorundadır. Çalışmaya mecbur olanlar parasını ödeyebilir ya da yerlerine başkasını çalıştırabilirler. Hayvan arabasıyla ya da tarım aletleriyle çalışanların bir günlük işleri üç günlük sayılacaktır (...) Bedensel olarak çalışmak istemeyenler yerlerine başkalarını çalıştırabilecekleri gibi, yerel rayice göre işçi ücreti ödeyerek de yükümlülüklerini yerine getirebileceklerdir. Köylerde arazisi olup da kentlerde oturanlar da para ödeyerek bu işi yapacaklardır (Toprak, 2008: 70 ve Tonguç, 1997: 498).

20. ve 23. maddelere göre köy okulunun yapımı, onarımı, çevre düzenlemeleri, eşyası, yakacağı, araç-gerecin köy bütçesinden harcanarak alınacak ve yapılacaktır. Bunların gerçekleştirilmemesi cezayı gerektirmekteydi (Tonguç, 1997: 498).

Yasayla okul yerini, okul yapısının araç gereçlerini ve yapımını sağlamak sorumluluğu köylülere yüklenmiştir. Köylü bunların hepsini imece usulü ile yapacaktır (Toprak, 2008: 73). Yasa köylüde imece ruhunun canlandırılmasını teşvik eder yöndedir. Olası aksaklıkları önlemek amacıyla çalışmayıp, işten kaçanlar olabileceği düşünülerek tedbirler alınmış bunlar ilgili maddede belirtilmiştir. Maddeye göre: “işleri aksatanlar ve bu işlere fesat karıştıranlar hakkında eğitimci ya da öğretmenin ihbarı üzerine “3-15 gün hapis ve 5-25 lira para cezası verilecektir (Tonguç, 1997: 498).

Dönem içerisinde eğitim içinde oldukça fazla öneme sahip bir konuda devamsızlıktır. Öğrencilerin devamsızlıklarını önleyici tedbirler alınmıştır. 16. madde ile öğrenci velileri, öğrencilere gerekli ders ve iş araçlarıyla, sanat ve tarım araç ve gereçlerini sağlamakla yükümlendirilmişlerdir. Yoksul aileler için bu amaçla köy bütçesine ödenek konulacaktır (Tonguç, 1997: 498).

Öğretmenler için ödüllendirme ve cezalandırılma koşulları da eklenmiştir. Öğretmen, eğitimci, gezici başöğretmen çalışmalarındaki başarılarına göre sıra ile üstün başarılı sayılmak, köylerdeki bir tesise adı verilmek, ülkü eri sayılmakla ödüllendirileceklerdir. Cezalar da benzer bir biçimde derecelendirilmiştir. Bunlar arasında işinde kusurlu sayılmak, ücreti kesilmek, meslekten çıkartılmak ve enstitüdeki işlerinden çıkartılmak bulunmaktadır. Ödüllendirme kararı öneriler üzerine Bakanlıkça, cezalandırma ise derecesine göre enstitü müdürünce ve bakanlık disiplin kurulunca verilecektir (Tonguç, 1997: 489-499- 500).

2.4. Köy Bölge Okulları

Köy Bölge Okulları'nın kuruluşları 4274 sayılı yasayla kararlaştırılmıştır. Amaç köy ilkokullarının sayılarını arttırmak, genişletmek, çeşitli nedenlerle yakın yıllarda yapılamayacağı için 15 -20 köyden oluşacak bölge okulu ile eğitim alanındaki eksikliklerin giderilmesiydi (Türkoğlu, 2000: 478).

Köy Bölge Okulları kendi bölgelerinde, küçük bir köy enstitüsü şeklinde tasarlanmışlardır. Buradan seçilen öğrencilerin Köy Enstitüleri'nde uzmanlaşarak, kendi alanlarında birer tekniker (Başaran, 1990: 48) olmaları hedeflenmekteydi. Bu birimlerin

kendilerine ait arazileri, işlikleri olacak, öğrencilere ortaöğretim düzeyinde meslek eğitimi verilecek, öğrenciler okullara hazırlanacaktır (Tonguç, 1997: 498). Öğrencilerin okula seçilmeleri, köy öğretmeni ve muhtarının bulunduğu bölge okulu kurulu tarafından yapılacaktır.

Köy bölge okullarının öğrenim süresi beş yıllık ilköğretim üzerine dört yıldır. Başlangıçta Köy Enstitüsü mezunu öğretmen, sağlıkçı ve öteki elemanlardan yararlanılmakla birlikte, ileride bu okullarda da Yüksek Köy Enstitüsü mezunların görevlendirilmeleri düşünülmüştür (Başaran, 2000: 88).

Köy bölge okullarında öğrencilere genel kültür derslerinin yanında tarım ve el sanatlarının bir kolunda ustalaşmalarına elveren dersler verilerek uygulamalar yapılmıştır (Başaran, 2000: 88). Bölge okullarında eğitim gören öğrencilerin yiyecek ve barınma ihtiyaçları kendi köyleri tarafından karşılanmıştır (Tonguç, 1997: 498). Açılacak tarım kuruluşları bölge köylerinin ortak malı sayılacak, ürünleri ve gelirlerinden köylü ve öğrenciler birlikte yararlanacaklardı.

Köy bölge okullarının en önemli özelliği uzaktan gelen öğrencilere yatılılık olanağı sağlamasıydı (Başaran, 2000: 88). Üç sınıflı öğretmenli okul çıkışlı çocuklara 4. ve 5. sınıfları burada bitirme olanağı sağlanmıştır. Beş sınıflı köy okulunu bitirmiş olarak gelenlerle birlikte bu okullarda bir üst öğretim imkânı sunulmuştur (Türkoğlu, 2000: 478). 17 Nisan 1945 yılında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Ulus gazetesinde yazdığı bir makalede 1945 yılında 258 Köy Bölge Okulunun çalışmakta olduğunu ve 1945-1946 öğretim yılında 370 yeni Köy Bölge Okulunun açılacağını belirtmiştir (Başaran, 1990: 48).

2.5. Yüksek Köy Enstitüsü (1942-1943)

Köy Enstitüleri 1942 Eylül ayı sonunda ilk mezunlarını vermişlerdi. Mezun olanlar bir ant okumakla birlikte eline ant metni ulaşmayanlar daha sonradan ellerini bayrağa koyarak bahsi geçen anttı içmişlerdir (Cimi, 2001: 130). Okunan Andın metni şu şekildedir:

4274 sayılı yasanın 14. maddesinin bana verdiği tüm görevleri hakkıyla tam ve eksiksiz yapmaya, okulunu ve çevresini her yanıyla, her an temiz tutmaya, öğrencimi, köyümü

ve köylümü temizliğe alıştırmaya, doğruluktan, dürüstlükten ve iyilikten hiçbir zaman ayrılmamaya, öğrencilerimi ve komşularımı her zaman sevmeye, korumaya ve onlara karşı özveride bulunmaya, köyümün topraklarını işleyip onu dünyanın en iyi vatani durumuna getirmeye; köylülerimi bilmezlikten kurtarıp onları Cumhuriyete layık, dünyanın en ileri insanı düzeyine yükseltmeye (Milli kültürümüzü çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkartmaya) çalışacağıma ant içiyorum! (İnan, 1988' den aktaran: Cimi, 2001: 130-131).

Yüksek Köy Enstitüsü, Köy Enstitüleri'ne öğretmen, bölge okullarına yönetici, gezici başöğretmen, ilköğretim müfettişi ve kesim müfettişi yetiştirmek amacıyla Ankara'da Hasanoğlan Köy Enstitüsü içinde 1942-1943 eğitim öğretim yılında açılmıştır (Binbaşoğlu, 1993'den aktaran: Toprak, 2008: 73). Yüksek Köy Enstitüsü'nün oluşum nedenleri çok kapsamlı olmakla birlikte temel hedef 3804, 3238 ve 4274 sayılı kanunların verdiği görevleri yerine getirecek çeşitli elemanların, yönetim ve teftiş işlerinin başına geçecek yönetici ve denetçi elemanların yetiştirilmesine yönelik bir programın eksikliği olarak özetlenebilir (Türkoğlu, 2000: 420).

Yüksek Köy Enstitüsü'nün öğretim süresi en az üç yıldır. Her ders yılı dörder aylık iki sömestrden oluşmaktadır. Öğretim yılı sonunda, edinilen bilgileri pekiştirmek, kültür ve sanat merkezlerini görmek, eserleri incelemek, yurdu daha iyi tanımak gibi amaçları yerine getirmek için inceleme gezisi yapılırdı (Başaran, 1974: 19).

Yüksek Köy Enstitüsü'ne alınan ilk öğrenciler 1942-1943 öğretim yılında Çifteler ve Kızılçullu çıkışlı öğrenciler olmuştur. Öğrenciler ilk olarak Gazi Üniversitesi'nde Yükseköğretime uygun olup olmadıkları hususuyla alakalı bir kursta değerlendirilmiş olumlu yanıtın alınmasıyla kursa gelen herkesin Yüksek Köy Enstitüsü'ne alınmasına karar verilmiştir. Hasanoğlan Köy Enstitüsü içinde ayrıca bir "Yüksek Köy Enstitüsü" 60 öğrenciyle 1942-1943 yılında resmen açılmıştır (Türkoğlu, 2000: 422).

Yüksek köy enstitüsü yönetmeliği özet olarak şu maddeleri içermekteydi:

- Köy enstitülerindeki çalışma alanlarına uygun öğretmenler yetiştirmek
- Enstitü çıkışlıların çalışacağı köy bölgeleri için ilköğretim müfettişi, gezici başöğretmen ve yönetici yetiştirmek
- Köy enstitülerinde çalışmakta olan öğretmenlere yetiştirme kursları açmak
- Köy enstitülerine merkez oluşturmak üzere köy okullarını ve enstitülerini ilgilendiren çeşitli konular üstüne bilimsel araştırmalar yapmak, bunları ilgililerin yararlanacağı biçimiyle yayımlamak
- ...her ders yılı sonunda öğrenciler meslekleriyle ilgili 2 ay uygulama ve ayrıca yurt inceleme gezisi yaparlar (Türkoğlu, 2000: 418).

Öğrencilerin ders gördükleri alanlar- kol dersleri şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 2: Yüksek Köy Enstitüsü'nde Okutulan Alan- Kol Dersleri

1.Güzel sanatlar kolu: müzik, tiyatro, uygarlık ve sanat tarihi, ulusal oyunlar ve jimnastik, resim, modelaj	kız ve erkekler için
2.Zirai işletme ekonomisi kolu: zirai üretim aletleri, taşıma - çekme araçları ve bunların iş bilgisi, ziraat makineleri ve motorları, ekonomik coğrafya, işletme ekonomisi, ticaret aritmetiği ve arazi ölçme bilgisi, ekonomi ve kooperatifçilik	kız ve erkekler için
3. Yapıcılık Kolu: mimarlık bilgisi, zirai yapıcılık, teknik resim, iç süslemeciliği, sanat ve uygarlık tarihi	erkekler için
4. Maden işleri kolu: teknoloji, teknik resim, tesisatçılık, pratik kimya, teknik tarihi, artistik maden işleri	erkekler için
5. Hayvan bakımı kolu: zooloji, biyoloji, kalıtım ve sağlık bilgisi, hayvan yemleri bilgisi, çayır ve meracılık	erkekler için
6. Tarla ve bahçe ziraatı kolu: ziraat bilgisi ve tarihi, botanik ve toprak biyolojisi, mineraloji ve ziraat kimyası, ekonomi ve kooperatifçilik, ekonomik coğrafya, arazi ölçme bilgisi, ticaret aritmetiği	erkekler için
7. Kümes hayvancılığı ve tarım sanatları kolu: kümes hayvanları bakımı, biyoloji, çocuk bakımı, yemek pişirme, biçki- dikiş, besin maddeleri kimyası	kızlar için
8. Köy ve el sanatları kolu: köy ve ev işlerinde ve el sanatlarında kullanılan hammaddeler iş bilgisi, besin ve doku maddeleri kimyası, teknik resim, çocuk bakımı, biçki- dikiş nakış, dokumacılık, örücülük, iç süslemeciliği	kızlar için

Kaynak: Türkoğlu, 2000:419-420.

Yüksek Köy Enstitüleri'nin eğitim boyutu sadece kolluk dersleri ile sınırlandırılmamış, yönetmeliğin 4. maddesi ile bağlantılı her bölüm ve sınıftaki öğrencilere okutulmak üzere genel kültür ve eğitim bilimlerini kapsayan dersler de yer almıştır. Bu dersler ve yıllık - haftalık ders saatleri şu şekilde belirtilmiştir:

**Tablo 3: Yüksek Köy Enstitüsü Genel Kültür- Genel Yetenek
Yıllık- Haftalık Ders Saatleri**

Dersin Adı ve Konuları	1. Yarıyıl Saat/ Hafta	2. Yarıyıl Saat/ Hafta	3. Yarıyıl Saat/ Hafta
TÜRKÇE:			
Türk Dili ve Edebiyatı Çalışması	2	2	2
Yazma ve Deneme Çalışması	3	3	3
Metin İnceleme Çalışması (Doğu ve Batı Edebiyatı Üzerine)	2	2	2
ÖĞRETMENLİK BİLGİSİ:			
İş Eğitimbilimi	3	3	3
Çocuk Ruhbilim ve Ruh sağlığı	3	3	3
Öğretim Metodu ve Uygulama	5	5	4
Eğitimbilim ve İş Eğitimbilimi Tarihi	-	3	3
Yönetim, Denetim ve Araştırma Teknikleri	-	2	2
Genel ve Yüksek Matematik			
Genel ve Yurt Coğrafyası	4	4	2
Devrim Tarihi ve Türkiye Coğrafyası Rejimi Tarihi	-	-	2
Yabancı Dil	4	4	4
Toplumbilim	2	2	2
Askerlik	1	1	1
Etüt ve Seminer Çalışmaları ve Kol Dersleri	5	5	5

Kaynak: Türkoğlu, 2000: 419.

1943-1944 öğretim yılının başında Çifteler, Kezirtepe ve Kızılcıllu mezunlarının çoğunun Yüksek Köy Enstitüsü'ne katılmasıyla öğrenci sayısı 130'a çıkmıştır (Türkoğlu, 2000: 422). Bu dönemde bina sıkıntısından dolayı öğrenciler eğitimleri için günü birlik trenle Ankara'ya göndermişlerdir. Durumun çözümü için 1944 Mart ayında öğrenciler kendi aralarında büyük bir iş bölümü yaparak derslik binasını tamamlamışlardır.

Yüksek Köy Enstitüsü'ne öğrenci seçme aşamalı bir süreçte gerçekleşmiştir. İlk olarak enstitüyü o yıl bitirmiş olanlar ya da yükseköğrenim için uygun görülenler enstitü öğretmenler kurulunca aday olarak seçilmiştir. Öğrenciler Ankara'da özel hazırlanan soruları cevaplıyorlardı. Sınavdan geçen adayların kâğıtları yine Ankara'ya gönderilip, değerlendiriliyor sonuca göre karar veriliyordu. Sınav soruları dönemin diğer sınav sorularıyla karşılaştırıldığında, büyük bir farklılık görülmektedir. Sorular, köy ve ülke sorunlarını içermekte ve öğrencilerden yanıt olarak Köy Enstitülerinin amaçlarını, öğrenme

gücünü ve yaratıcı düşünceyi saptayacak kompozisyon istenmekte idi (Türkoğlu, 2000: 424).

Öğrencilerin enstitü sorunlarını ve köy gerçeklerini ülke çapında tanınmalarına katkı sağlaması için yapılan uygulamalar arasında enstitü müdürlerinin yılda bir hafta Yüksek Köy Enstitüleri'ne gelerek konferans ve seminer vermeleri yer almaktaydı. Müdürler kendi bölgelerine giren köylerde kültürel ve ekonomik durum, yapılan çalışmalar, araştırmalar ile ilgili bilgiler verip, planlarını anlatmışlardır. Öğrenciler bu vasıtayla neler yapılmalı, nasıl yapılmalı gibi sorularla düşün yelpazelerini genişletmekte, tartışmaktaydı. Varılan sonuçlardan bazıları enstitü çalışmalarında kullanılmaktaydı.

Yüksek Köy Enstitüsü'nün öğretim elemanları özgün bir yapının devamı niteliğindeydi. Yüksek Köy Enstitüsü içerisinde eğitime gönül vermiş seçkin bilim, kültür ve sanat adamları, uzman ya da halk sanatçıları görev almışlardır. Söz gelimi Âşık Veysel bir halk sanatçısı olarak bu kurumlarda görev yapmasıyla ünlenmiştir. Ayrıca görev alanların geneline bakıldığında öğretim kadrosunun büyük bir çoğunluğunun Profesör, Doçent Doktor ve Uzmanlardan oluştuğu görülmektedir (Türkoğlu, 2000: 429-430).

Yüksek Köy Enstitüsü yabancı dil alanında oldukça başarılı çalışmalar yapmıştır. Öğrenciler enstitü programına göre 5 yılda 414 saat yabancı dil dersi almışlardır. İngilizce, Almanca ve Fransızca olarak yer alan yabancı dil derslerini uzman öğretmenler vermişlerdir (Türkoğlu, 2000: 436-437). Öğrenciler birçok çeviri yapmış ve yaptıkları çeviriler Köy Enstitüleri Dergisi sayılarında yayınlamıştır.

Köy Enstitüleri Dergisi 1945 yılının Ocak ayında Sabahattin Eyüpoğlu'nun rehberliğinde çıkartılmaya başlanmış ve 3 ayda bir yayımlanması planlanmıştır (Toprak, 2008: 75). Bu doğrultuda Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü yayın kurulunca üç ayda bir çıkartılmaktaydı. Yüksek Köy Enstitüsü'nde çıkartılmasına rağmen dergi tüm enstitülerin ortak sesi olmuştur (Cimi, 2001: 201).

Dergi uzun bir süre yayınlanmamış sadece beş sayı çıkartılabildiği görülmüştür. Dergi, Yüksek Köy Enstitüsü ve Köy Enstitülerinin çalışmaları hakkında bilgi içermektedir. Dergide çalışmak üzere dergi kolu öğrencileri seçilmekte ve seçim demokratik bir şekilde

gerçekleşmiştir. Kol, yılda bir kez öğrenciler tarafından seçilen 5 üye ve 2 yedek üyeden oluşmaktadır. Dergi içerisinde yayınlananlar, tüm enstitülerden gelen yazılar içerisinde seçilmekteydi (Türkoğlu, 2000: 445). Basılı dergi sayısı yetersiz olduğu için Türkçe öğretmenlerinden biri dergileri okuyarak her pazartesi birer saat anlatmakta böylece yerli ve yabancı yazın dünyasında olanlardan haberdar olunmaktaydı (Baykurt, 1990: 182).

Öğrencilerin enstitüde sınıf geçmeleri ile ilgili uygulama Köy Enstitüsü'nde ki ile aynı hususları içermektedir. Değerlendirme diğer okullardan oldukça farklıydı. Enstitülerde öğretmenler ders içi değerlendirme yapmaktaydı. İş ve stajlarda gösterilen başarılar temel alınmaktaydı (Türkoğlu, 2000: 451). Üçüncü sınıf öğrencileri, ders yılı başında bitirme denemesi ile bitirme işi ödevi alıyorlardı. Öğrenciler tarafından alınan ödev tamamlandıktan sonra öğrenciler tüm derslerden sözlü sınav olmuş, tezlerini yazdıktan sonra mezun olmuştur. Değerlendirme sonucunda en az orta derecede başarılı olanlar başarılı sayılarak gerekli kurumlara atanıyorlarken başarılı olmayanlar köy öğretmeni olarak görevlendiriliyordu.

Yüksek bölümü bitiren öğrenciler arasından her yıl, birkaç kişi asistan olarak seçilmekteydi. Yüksek Köy Enstitüsü, öğretmenini ve kimi yüksek yöneticileri bu yöntemle kendi içerisinde seçmiştir (Türkoğlu, 2000: 452). Seçilen öğrenciler kendi dallarındaki profesör ve uzmanların asistanı olarak görev almaktaydılar.

Yüksek Köy Enstitüleri'nden mezun olanlar Köy Enstitüsü öğretmeni olmanın yanında köyleri, köylerde yer alan bireyleri ve özellikle köy çocuklarını bilimsel olarak da ele alabilecek şekilde eğitimden geçirilmişlerdir (Bakkal, 1999' dan aktaran: Toprak, 2008: 75).

İlk üç yılında en yoğun ve en etkili dönemini yaşayan Yüksek Köy Enstitüsü'nün bir köy üniversitesine dönüşmesi planlanmıştır. Yüksek Köy Enstitüsü 1945'te ilk mezunlarını vermiş ve mezunların bazıları Köy Enstitüsü öğretmeni, bazıları Köy Enstitüsü müdürü ya da idareci olmuş, bazıları da ilköğretim müfettişi olarak görev almıştır (Kirby, 2000' den aktaran: Toprak, 2008: 75).

2.6. Kuruluş Amacı ve İşleyişi

2.6.1. Kuruluş Gerekçesi

Köy Enstitüleri'nin kuruluş amacı tek boyutlu olarak ele alınmamalıdır. Temelleri Cumhuriyet'ten öncesine dayanan enstitülerin çıkış noktası halkın içinde bulunduğu olumsuz durumdur. Cumhuriyet, Osmanlı'dan aldığı mirası değerlendirme sürecine girmiştir. Bu doğrultuda birçok inkılâp gerçekleştirmiş olmakla birlikte eğitim konusunda yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Özellikle köy ve köylü çok geri kalmış bir durumdadır. Şehirlerin verdiği imkânlarla eğitim görme imkânı bulan şehirliler ekonomik, kültürel, sosyal bakımdan azımsanmayacak görecelikte iyi durumdadırlar. Oysa savaşlarda ağır kayıplar veren ve gerek sanayi inkılâbı gerekse ekonomik buhran gibi faktörler yüzünden fakirleşen köylü her anlamda geri kalmış durumdadır. Kurtuluş Savaşı'ndan itibaren köy ve köylünün öneminden bahsedilmekteydi. Cumhuriyet'in ilanından sonra köy ve köylü için aşar vergisinin kaldırılması gibi bazı değişiklikler yapılmış olsa da yeterli olmamıştır. Ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkasını murakabe amaçlı kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesi de devlete önemli bir mesaj vermiştir. Rejim kökenlerde destek bulamamaktadır. Bunun en önemli sebebi hiç kuşkusuz köy ve köylünün şehir ve yönetim ile bağlantısının oldukça zayıf olmasıdır. Nüfusun yüzde sekseni köylü olan bir devletin köy desteği almadan varlığını devam ettiremeyeceği anlaşılmıştır.

Bu bağlamda Köy Enstitüleri'nin itici gücü, birden fazla faktöre etken olsa dahi “köylüye önem verilmesi ve köylüye ulaşabilme isteği” dir. Köylü fakir, cahil ve geri kalmış durumdadır. Gereken değer henüz köylüye verilmemiştir.

Köycülük akımı köylüyü yüceltme, geliştirme, köylüye gitme olarak kısaca tanımlandığında geriye sadece “araç” sorunu kalmaktadır. Köylüyü her açıdan geliştirecek olan araç ise “eğitim” dir. Eğitim ile köylü çocuğu vasıtasıyla aile, köy ve geniş açıdan bakıldığında ise köylü halk birçok açıdan gelişecektir. Asırlardan beri unutulmuş olan köy ele alınarak cehaletten, geri kalmışlıktan kurtarılacaktır. Eğitim ekonomi, toplum ve toplumsal ilişkiler, kalkınma, tarım, ticaret, üretim gibi alanlarda iyileştirme sağlayacaktır. Köylü eğitim aracılığı ile modern dünyaya ulaşma imkânı bulacaktır. Eğitimin en önemli köşe taşı olan ulusçuluk ile köylü, ülke ile bütünleşecektir.

Bu doğrultudan bakıldığında öncelikli tespit eğitim açısından ülkenin çok kötü bir halde olduğudur. Atatürk ve dönemin bakanları yaptıkları araştırmalar sonucunda ilk olarak köy enstitülerinin çekirdeğini oluşturan köy eğitim kurslarını, ardından da köy enstitülerini kurarak köycülük düşüncelerini gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

2.6.2. Köy Enstitülerinin İşleyişi

Köy Enstitüleri'nin temel aldığı felsefe Tonguç'un "iş eğitimi" görüşü ile şekillenmiştir. Enstitülerde iş hem amaç, hem yöntem olmuştur. İş içerisindeyken yani gerçek işlerin içinde eğitim verilirken, kalıcı öğrenmeler sağlanmıştır... İş eğitimi özünde gerçek yaşamın tümünü içine alacak bir anlayış bir yöntemdir. Düşünce üretmede, kültür ve sanat üretmede, estetik geliştirmede, her türlü yaratıcılıkta temel yöntem ve araç "iş" olacaktır. Örneğin Tonguç, kuru kuruya müzik öğretimine karşı çıkar. Müzik bilgisi ve nota, bir şarkı söyleyerek, çalgı çalarak, iş içinde öğrenilmelidir. Bu anlamda şarkı söylemek bir iş olmaktadır (Türkoğlu, 2000: 175).

Köy Enstitülerinde uygulanan eğitim yöntem ve ilkeleri, yaşamın gereğine ve doğal koşullara uygun olarak düzenlenip uygulanmıştır. Bu ilkeler:

Çevreye uygunluk: Önemli olan yaşanılan yerdeki yaşam koşullarının öğretmenin gideceği köydeki koşullara benzemesi ve öğrencinin, her iki çevreyi de bilinçli olarak tanınmasıdır.

Doğaya uygunluk: Öğrenciyi yıldıracak, işten ve çalışmaktan bezdirecek iş ve ödev verilmemesi esastır.

Kendi kendini yönetim: Enstitülerin günlük yaşamında türlü nöbetler yanında, derslik, işlik ve tarım alanlarında, yapım işlerinde her öğrenci nöbetleşe görevlendirilirdi. Başkan ve nöbetçi öğrenciler çalışma zamanlarına ilişkin işlerden sorumlu tutuldu. Bu ilkenin uygulanması, demokratik düzenle yönetilen bir toplumun okullarında ödevlerini, haklarını ve sorumluluklarını bilen vatandaşların yetiştirilmeleri açısından da büyük önem taşır.

İş içinde ve kendi kendine çalışma: Köy enstitülerinde el ve kafa birliğine, tensel ve tinsel güçlerin birbirini destekleyerek birlikte gelişmesine önem verildi. Bu kurumlarda bunun içindir ki, iş ve kendi kendine çalışma yöntemlerinin taşıdığı anlamlar ayrı ayrı değil, ders ve işin, işlenen konunun yapısına göre aynı anda uygulandı. Enstitülerin kuruluşları, hazırladıkları her türlü iş ve çalışma koşulları, bu iki yöntemin el ele vererek uygulanmasını sağlayacak düzeydedir (Makal, 1990: 54).

Sonuçta Köy Enstitüleri'nin temel dayanak noktası" etkinliktir. Köy Enstitüleri'nde kitabi metotlar, havada duran kavramlar yer almamıştır² (Toprak, 2008: 58).

² Köy Enstitüleri yasasında yer alan maddelerin bazıları için bakınız Ek 2.

Köy Enstitüleri'nde eğitim alan öteki meslek ustaları görev alacakları köylerin ihtiyaçlarına uygun bir eğitim almışlardır. Köyün ihtiyaçları Enstitüdeki eğitimin ana unsuru olmuştur. Köylüden alıp köye verme uygulaması görülmüştür. Öğrenciler köylerden alınmış, sonrasında yine köyelerine ya da civar köylere gönderilmiştir. Şehirden, köyden ve köylünün ihtiyaçlarından habersiz ve uzak olanların başarı sağlamayacağı düşünülmüştür. Aynı zamanda köyden şehre kaçışın önleneyeceği düşünülmüştür. Enstitülerde doğadan verim alınabilmesi için doğa ile savaşılarak, doğa ile ilgilenmekle mümkün görülmüştür. Enstitülerde iş ile ilgili kararlar otorite tarafından değil, toplu alınan kararlarla yürütülmüştür. Özellikle hafta sonları tartışmalar yapılmış, eleştirilmesi gerekenler eleştirilmiş, hatalı davranışlar uyarılmıştır. Böylelikle aşağıdan yukarı denetim sağlanmıştır.

Köy Enstitüleri'nde yetki ve sorumluluk ilkesi uygulanmıştır. Çocukların daha küçük yaşlarda bile yetki ve sorumluluk olarak etkinleşmesi, bağımsız düşünebilmesi, karar verebilmesi, kendini tanıyıp yönetmesi, kendi işlerini görebilmesi, çevreyle ilgili sorumluluklar yüklenmesi Köy Enstitüleri'ndeki eğitimin temel ilkelerindedir (Türkoğlu, 2000: 357). Enstitü öğrencileri, enstitüye adım atar atmaz öncelikle günlük yaşamı düzenlemek için aldıkları nöbetlerle ve başkanlık görevleriyle yetki ve sorumluluk altına girmektedirler (Türkoğlu, 2000: 360).

2.6.3. Öğretmen Kaynağı Seçimi

Köy Enstitüleri genel olarak şehir ve kasabalardan uzak köylerin yanı başında kurulmuşlardır. Koşullar doğal olarak enstitülerde görev alacak öğretmenlerin birçok fedakârlıkta bulunmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda enstitülere alınacak öğretmenlerin her şeyden önce koşulları iyi değerlendirebilecek kişilerden seçilmesine dikkat edilmiştir. Enstitülerin çoğu, kurulurken bir müdür iki iç öğretmen ve bir memurla işe başlanmıştır (Şeren, 2008: 217). Bunların yanında yasayla enstitülerde görev alabilecek kişilerin sahip olması gereken özellikler belirtilmiştir. Sözgelimi 3803 Sayılı yasaya göre şu okulları bitirenler enstitülere atanabilirlerdi:

Yüksek Okul ve Üniversite Fakültelerinden mezun olanlar, Gazi Eğitim Enstitüsü mezunları, Öğretmen Okulu mezunları, Ticaret Lisesi ve Orta Ziraat Okulu mezunları, Köy Enstitüsü mezunları ve İnşaat Usta Okulu mezunlarıdır. Bunlardan başka her türlü

Teknik Meslek Okulu mezunları da Köy Enstitüleri'ne öğretmen olarak atanacaklardı. Ayrıca uzman işçiler de enstitülerde gündelik ya da aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılabileceklerdi (Toprak, 2008: 65).

İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı olumsuz etkiler eğitim hayatına da yansımıştır. Özellikle 1940'da seferberliğin ilan edilmesiyle beraber enstitülere alınan birçok öğretmen, eğitim adayı, eğitim ve enstitü müdürlerinin askere alınması kaçınılmaz olmuştur. Yeni yeni oluşan yapı içinde bu durum çok büyük sorunlara yol açmıştır. Sıkıntıların giderilmesi için Milli Savunma Bakanlığı ile bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma ile Köy Enstitüleri'nde çalışanların gerçekten zorunlu durumlar dışında, rutin olarak askere çağrılmamalarına karar verilmiştir (Toprak, 2008: 65). Sorunun ivedilikle çözülmüş olması eğitimin seyrine dönmesini sağlamıştır. Pek tabii İkinci Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri öğretmenlerin askere alınmasıyla sınırlı kalmamıştır. Söz gelimi gıda sıkıntısı gibi enstitülerde çok önemli olan başka sıkıntılar da yaşanmıştır. Devletin bazı gıda ürünlerini kesmesi sonucu enstitüler kendi ihtiyaçlarını gidermek için başka çözümler bulmuşlardır. 15 Ekim 1940 tarihi itibari ile köy enstitülerinde görevli olan 620 öğretmen bulunmaktadır. Öğretmenlerin mezun oldukları okullar şu şekildedir: Öğretmenlerin 229'u fakülteler, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Köy Enstitüsünden, 209'u Öğretmen Okulundan, 56'sı kız enstitülerinden, 27'si ziraat okullarından, 91'i Sanat ve Yapı Usta Okullarından, 8'i diğer meslek okullarındandır (Tonguç, 1947' den aktaran: Şeren, 2008: 218).

2.6.4. Enstitülere Alınacak Öğrenciler

17 Nisan 1940 yılında onaylanan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası'nda enstitülere alınacak öğrencilerin nasıl seçileceği belirtilmiştir. Köy Enstitüsü Yasası'nın kabulünden iki ay, Enstitü müdürlerinin göreve başlamasından üç ay sonra öğrenciler seçilmeye başlanmıştır (Atakul,1990: 13). Köy Enstitülerine ilköğretimini tamamlamış, şehir merkezi yerine köy ve beldede yaşayan öğrenciler alınmıştır. Gelenlerden çoğu nasıl bir eğitim sisteminin içine girdiklerine dair bir fikir sahibi değillerdi, sıradan orta öğretim kurumlarında eğitim göreceklarını sanıyorlardı. Ancak enstitüler iş içinde eğitim prensibi doğrultusunda işlemekte idi. Ayrıca dönem itibari ile köylerde sağlık koşulları iyi değildi. Bu koşullar da yaşayan öğrencilerin enstitülere gelmesiyle verem ve sıtmal çocukların sağlıklarının korunması için çalışmalar yapılmıştır.

2.6.5. Eğitim Planları- Yöntemleri

Enstitülerin açıldığı dönemde kullanılabilecek hazır bir öğretim planı yoktu. Bu dönemde eğitim ve öğretim işleri, İlköğretim Genel Müdürlüğü'nün genelgeleriyle ve öğretim kadrosunun çalışmaları ile devam ettirilmiştir. 1 Temmuz 1940 tarih ve 435 sayılı genelgede öğrencilere “ enstitü birinci sınıf tahsil” verileceği belirtilerek 29 Ekim 1940'a kadar birinci sınıf öğrencilerine verilecek eğitim ve yapılacak işler ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir (Atakul, 1990: 14). Genelgede maddeler 3 başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar:

Yapılacak işler bölümü: Enstitü arazisinin ağaçlandırılması, bataklık yerlerin kurutulması, yol yapımı, işlenmemiş toprakların verimli hale getirilmesi yer almaktadır. Kazandırılacak beceri ve alışkanlıklar: bisiklet ve motosiklet kullanma, yüzme, ata binme, dağ tırmanma, sandal, yelken, motorlu deniz araçları kullanma, mandolin, ağız armoniği, flüt gibi bir müzik aleti çalma, yerel ve ulusal oyunları oynama, radyo ve gramofondan müzik parçaları dinleme yer almaktadır.

Kültürel etkinlikler: köy hayatını konu edinen kitaplar başta olmak üzere öğrencilerin bilgilerini artırıcı nitelikte yayınları içeren kütüphane oluşturulmasını, her Enstitünün bulunduğu yerin coğrafi ve tarihi özelliklerine göre, etnografik, jeolojik ve tarımsal değer taşıyan eşya ile yurt müzesi kurulmasını, öğrencilerin öğretmenlerle birlikte görev aldığı eğlenti ve müsamerelerin düzenlenmesini kapsamaktadır (Atakul, 1990: 14-15).

Genelgede öğrencilerin her işte tasarruf etmesi, buldukları bölgede kadın, yaşlı ve çocuklara yardımcı olmaları, öğrencilerin her türlü zorluktan yılmayacak şekilde yetiştirilmeleri istenmiştir (Binbaşoğlu, 1993'den aktaran: Toprak, 2008: 77).

Genelgede yer alan bir diğer husus ise enstitüler için önemli bir sacayağını oluşturmaktadır. Bu hususa göre her enstitü, kendi özelliklerini ve çevre koşullarını dikkate alarak program düzenleyip uygulama olanağına sahipti. Söz gelimi Beşikdüzü Köy Enstitüsü'nde balıkçılık ile ilgili uygulamalar yapılıyorken, balıkçılığa uygun olmayan bir başka enstitüde tarımsal uygulamalara ağırlık verilebilmesinin dayanağını bu genelge oluşturmaktaydı.

Enstitüler ilk yıllarında eğitim-öğretim faaliyetlerini süreç içerisinde yayınlanan genelgeler doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir. Bütün enstitüleri kapsayacak bir program bulunup uygulanmaya geçirilene kadar enstitüler kendi programlarını yönetim ve öğretim kadroları ile birlikte planlayıp yürütmüşlerdir.

Enstitüler kurulduğu yıllarda farklı sıkıntılarla yüzleşmişlerdir. Kuruluş yıllarındaki başlıca sorunlar bina, yol, su arklarının açılması, köprü yapımıdır. Var olan bu sıkıntılardan dolayı öğrenciler ilk yıllarda kültür derslerine çok zaman ayıramamışlardır. Genel bir planın olmadığı bu dönem içerisinde Enstitüler 15 günde bir düzenli olarak İsmail Hakkı Tonguç'a çalışma raporları göndermişlerdir. Bu raporlarda yapılan işler, karşılaşılan güçlükler ve bunların çözüm yolları hakkında bilgiler verilmiştir (Toprak, 2008: 78). Bu raporlar ve Tonguç'un gönderdiği yanıtlar doğrultusunda eğitim programının temel ilkeleri ortaya çıkmış ve köy enstitüsü öğretim programı düzenlenmiştir.

II. Eğitim Şurası'nda Enstitülere yönelik önyargılar su yüzüne çıkmış ve üniversitelerde görülen sağcılık- solculuk çatışmaları örnek gösterilerek köy enstitülerinin bu akımlardan korunmasının üstünde durulmuştur. Özellikle üretim yapılması eleştirilerek, enstitülerin milliyetçilik ve gelenekler yönünden eksik olduğunun altı çizilmiş, savaş yıllarının yarattığı geçici ve olağan üstü durumlar eğitim yanlışı gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Eğitim şurasına eleştiri getirenlerin çoğu politikadan çok haberi olmayan ortaöğretim, yüksek öğretim ve teknik öğretim alanlarında görevli kişiler olmuşlardır (Türkoğlu, 2000: 534-535). Baştan beri konuyu izleyerek önyargıyla hareketin karşısında olanlar "milliyetçilik isteyen totaliter inançlı" eğitimciler olarak konumlandırılan isimlerdir. Bu konuda öncü sayılabilecek kişi Reşat Şemsettin Sırer'dir. Birinci şurada eleştirisini sunan Sırer, II. Şura'da çevreden de destek alarak daha güçlü konuşmuştur. Sırer herkese değil üstün bir kesime eğitim verilmesi görüşündedir. Kanad, bu programda milliyetçiliğe yer verilmemiş olduğunu belirtiyor, enstitülerdeki iş eğitimini de amelelik olarak görüyordu. Bu kurumlardaki demokratik eğilimi "solculuk alıp başını gidiyor" diye nitelendirmiş ve görüşlerini imzasız bir raporla Bakan'a bildirmiştir. Yücel bunun üzerine tüm enstitülerde denetim ve soruşturma yapıp programı yeniden inceleyerek, talim terbiye kuruluna götürmüştür. Kanad, oraya çağrılıp sözünü ve raporunu geri alması sağlanmış olsa da köy enstitülerine hep karşı çıkmış ve yıkılmasında da rol oynamıştır. Kanad'ın öğrencisi ve akrabası olan Emin Soysal da enstitülerde bir süre çalıştıktan sonra bakanlığın izlediği yola ve daha birçok şeye karşı çıkarak, enstitü karşıtı grup içerisinde yer almıştır. Soysal Milli Eğitim Bakanlığı'nın tutumuna karşı çıkınca 1943 yılında enstitüler ile ilişkisi kesilerek Bursa Öğretmen Okulu'na verilmiştir (Türkoğlu, 2000: 535, 537- 538).

II. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar bağlamında öğretim programı hazırlanmış talim terbiye kurulunun 4 Mayıs 1943 tarihli 75 sayılı kararıyla kabul edilerek altı yıllık bir denemeden sonra, 1943 yılında “Köy Enstitüleri Müfredat Programı” yürürlüğe konmuştur (Altunya, 1990: 87). Yürürlüğe giren ilk program hazırlanırken bazı temel ilkeler dikkate alınmıştır. Bu ilkeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Öğretim süresi beş yıl olan Enstitülerde bu sürenin 114 haftası “kültür dersleri”ne 58 haftası “ziraat dersleri ve çalışmaları”na, 58 haftası “teknik dersler”e ayrılır. Enstitüler haftalık, aylık, mevsimlik çalışma planlarını kendi özelliklerine, işlerin durumuna, öğrencilerin düzeyine ve sayısına, öğretmenlerinin özelliklerine, iş araçlarının çeşitliliğine, iş alanlarının genişliğine, hayvanların cins ve sayısına göre düzenlenir. Enstitüler, öğretim ve uygulama çalışmalarını; “kültür, tarım ve teknik” alanlarla ilgili derslerini yarım gün, tam gün veya hafta esasına göre düzenlemekte serbesttirler. Bina, yol, köprü yapımı veya su arkı açılması veya bitirilmesi yahut ekin yapılması veya hasat kaldırılması gibi önemli işler çıktığı zaman bütün çalışmalar o iş üzerinde yoğunlaştırılır. Önceden planlanan ders ve uygulama kayıplarının uygun bir zamanda telafisiyol, una gidilir (Atakul, 1990: 17).

Programa, günlük hayatta kullanılabilecek ders ve konular seçilmişti. Kültür dersleri uygulamalarının uygun olan tarla, atölye gibi üretim alanlarında yapılması ile eğitimin üretimle sonuçlandırılması düşünülmüştür (Toprak, 2008: 79). 1943 programında enstitülerde okutulacak dersler üç guruba ayrılmıştır: kültür dersleri, teknik dersler, ziraat dersleri. Program beş yıllık öğretim sürecinde bu ana ders grupları için ayrılan çalışma ve sürekli dinlenme zamanlarını da hafta olarak saptamıştır (Toprak, 2008: 79). Köy enstitülerinde beş yıl içinde okutulan kültür dersleri ve haftalık ders saati sayısı tablodaki gibidir:

Tablo 4: Enstitülerde Beş Yıl İçinde Okutulan Kültür Dersleri ve Haftalık Ders Saatleri

DERSLER	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	Beş Yılda Okutulan Toplam Ders Saati Sayısı
Türkçe	4	3	3	3	3	736
Tarih	2	2	1	1	1	322
Coğrafya	2	2	1	1	-	276
Yurtaşlık Bilgisi	-	1	1	-	-	92
Matematik	4	2	2	3	2	598
Fizik	-	2	2	1	1	276
Kimya	-	-	2	2	-	184
Tabiat Ve Okul Sağlığı Bilgisi	2	2	2	1	1	368
Yabancı Dil	2	2	2	1	1	414
El Yazısı	2	-	-	-	-	92
Resim -İş	1	1	1	1	1	230
Beden Eğitimi Ve Ulusal Oyunlar	1	1	1	1	-	184
Müzik	2	2	2	2	2	460
Askerlik	-	2	2	2	2	368
Ev İdaresi Ve Çocuk Bakımı	-	-	-	-	1	46
Öğretmenlik Bilgisi	-	-	-	2	6	368
Ziraat İşletme Ekonomisi Ve Koperatifçilik	-	-	-	-	1	46
Toplam	22	22	22	22	22	5060

Kaynak: Güvercin ve diğerleri, 2004: 99.

Ziraat ders ve çalışmaları ile teknik ders ve çalışmaların içerikleri tablodaki gibidir:

Tablo 5: Enstitülerde Ziraat Ders Ve Çalışmaları İle Teknik Ders ve Çalışmaları

Ziraat Ders ve Çalışmaları	Tarla Ziraatı, Bahçe Ziraatı, Sanayi Bitkileri Ziraatı Ve Zirai Sanatlar, Zootehni, Kümes Hayvancılığı, Arıcılık Ve İpekböcekçiliği, Balıkçılık Mahsulleri
Teknik Ders ve Çalışmaları	Köy Demirciliği (Nalbantlık, Motorculuk), Köy Dülgerliği (Marangozluk), Köy Yapıcılığı: Tuğlacılık Ve Kiremitçilik, Taşçılık, Kireççilik, Duvarcılık Ve Sıvacılık, Betonculuk, Kızlar İçin Köy Ve Ev El Sanatları: Biçki Dikiş, Örucülük Ve Dokumacılık, Ziraat Sanatları

Programa göre 114 hafta kültür dersleri, 58 hafta ziraat dersleri ve çalışmaları, 58 hafta teknik dersler ve çalışmaları, 30 hafta sürekli tatiller şeklinde belirtilmiştir. Enstitülerde yıllık izin 1,5 aydır. Çalışma zamanının yarısı kültür derslerine ve diğer yarısı genel bilgi derslerine ayrılmıştır. Haftalık planda çalışma saatlerinin 22'si genel bilgi dersleri 11'i tarım, 11'i teknik dersler olarak toplamda 44 saattir (Toprak, 2008: 79).

Enstitülerde uygulanan 1,5 aylık yaz tatilleri her enstitüde ve her bölümde farklılık göstermekte, enstitü hiçbir zaman tam olarak boşaltılmamakta, böylelikle üretim, tarım ve eğitim hiçbir zaman aksamamaktaydı. Zira enstitülerin kapısına kilit vurulması gibi bir durum söz konusu olamazdı.

1943 programıyla öğrencilere üretim içinde beceriye ve işe dayalı eğitim ve üretim bilgisi verilmeye çalışılmıştır. Ezbere ve karatahta üzerinde yapılan eğitim uygulanmamış, öğrencinin anlayabileceği şekilde, uygulamalı olarak dersler öğrencilere gösterilmiştir.

İş içinde matematik; metrekare hesabını öğrenmek için tarlaların dönümlere ayrılması ve hesaplanmasını tarlada ölçüm yaparak öğretme yoluna gidiliyordu. Böylelikle bilginin kalıcı olması sağlanıyordu. Ezberci yöntemle karenin alanı öğrenilse de kalıcı olacak olan uygulamasının, iş içinde öğretilerek sağlanacağı düşünülmekteydi. Kalıcılık sınırı uygulama ile yükseltilmekte ve bilgiler kullanışlı hale getirilmekteydi.

İş içinde fizik: teorik bilgilerin pratikle öğretildiği fizik dersinde, öğrenciler enstitüye su getirmek için sondaj yapma ya da dağların arkasındaki suları boru döşeyerek enstitüye getirerek gerek fizik gerekse coğrafya ile ilgili önemli bilgileri uygulama ve pekiştirme fırsatı bulmaktaydılar.

Köy Enstitüleri'nin ilk resmi programı olan 1943 öğretim programı Köy Enstitüleri'nin kuruluş felsefesine bağlı olarak hazırlanmış ve bu doğrultuda 1947 yılına kadar yürürlükte kalmıştır (Toprak, 2008: 77).

2.6.6. Küme ve Kümebaşı

Küme temelde bir yönetim birimidir ve küme düzenlemesi enstitülerde demokrasinin uygulamaya geçmiş halidir. Malatya Akçadağ ve Kayseri Pazarören enstitülerinin yapısı bu birimler üzerine inşa edilmiştir. Her birimin öğretmen evi, toplanma yeri ve derslik, yatakhane, mutfak ve ayrı tuvaletleri vardır (Türkoğlu, 200: 355). Genelde kümeye yakın oturan öğretmenler kümebaşı olmaktadır (Kirby, 2010: 316). Enstitülerde her sınıfın “kümebaşı” olan bir öğretmeni vardır. Kümeler 40- 50 kişiden oluşmakla birlikte yapılan işe uygunluk, enstitülerin öğrenci sayısı gibi farklılıklara bağlı olarak sayı değişiklik göstermektedir. Her enstitünün yönetim örgütü, ortalama 20 kadar olan kümelerin üzerinde kurulmaktadır. Bu sistemde birçok sorun ve çalışma yönetime gitmeden küme içinde kolayca çözümlenmekte ve yapılmaktadır (Türkoğlu, 2000: 353).

Kümebaşı öğretmenlerinin seçiminde ise öğretmenin deneyimli olması, öğrencilerle rahat iletişim kurabilmesi, kötü alışkanlıklarının olmaması gibi esaslar dikkate alınmıştır (Saral, 2002: 34). Kümebaşı öğretmenin bazı görevleri bulunmaktadır. Bunlar arasında öncelikli görevi, yeni gelen öğrenciyi enstitü adına kabul etmek, bireysel gereksinmelerini, donanımlarını sağlamak ve öğrenciye kurumu tanıtmaktır (Türkoğlu, 2000: 353). Kümebaşları sınıftaki öğrencilerin etkinliklerinden, gelişimlerinden, eğitim-öğretim çalışmalarından gereksinmelerinin karşılanmasından sorumludurlar. Derslerin ve iş çalışmalarının verimli geçmesi, sınıfta düzenin sağlanması, ders çalışma zamanları derslikte bulunulması, düzen ve sessizliğin sağlanması ve öğrencilerin sorularını yanıtlayarak eğitsel rehberlik yapılması kümebaşının sorumluluğu altındadır. Ayrıca kümebaşı, sınıfta her öğrencinin başarısından sorumludur. Öğrenciler kişisel sorunları ile kümebaşına giderek dertlerini anlatıp kümebaşından yardım isteyebilmektedirler. Gömleği parçalanan, ayakkabısı eskiyen, ailesinden uzun süre haber alamayan, eşyası çalınan ve benzer durumlarla karşılaşan öğrenciler kümebaşına başvurumaktadırlar (Saral, 2002: 34).

Bu doğrultuda kümebaşı sınıftaki öğrencilerin her birini çok iyi tanımak zorundadır. Her öğrencinin zekâ düzeyi, özel yetenekleri, ilgileri, başarılı- başarısız yönleri, davranış özelliklerini tanımak, (Saral, 2002: 34) gerektiği takdirde çıkabilecek sorunlara karşı önlem almak zorundadır. Okuma ve özgür tartışma konularını yönetme işi de küme başının sorumluluğundadır (Kirby, 2010: 316).

2.6.7. Günlük Yaşam, İş Bölümü ve Giyim Kuşam

Enstitülerde zamanın kullanımı işlevsel olabilecek bir şekilde planlanmıştır. Zamanlama ilkeleri yarım gün, tam gün ve bir hafta esasına dayanan düzenlemeler şeklinde uygulanmıştır.

Yarım gün esasına göre yapılan düzenlemeler, bütün sınıfların yarısı öğleden önce ya da sonra kültür derslerine; geri kalanların yarısı tarım, yarısı teknik ders ve çalışmalarına gidecek şekilde yapılmıştır. Tam gün ilkesine göre sınıfların yarısı tam gün kültür derslerine, kalanların yarısı tam gün tarım dersi ve çalışmalarına, yarısı tam gün teknik ders ve çalışmalarına devam eder. Bir hafta düzenlemesine göre ise sınıfların yarısı bir hafta kültür dersi, kalanların yarısı o hafta tarım dersi ver çalışmalarını, kalan yarısı teknik ders ve çalışmalarını yapmaktadır (Türkoğlu, 2000: 216).

Genel olarak saat altıda kalkılarak güne başlanırdı. Yıkama ve giyimden sonra öğrencilerle beraber öğretmenler de herhangi bir toplu beden hareketine katılmaktaydılar. Çoğu kez bu etkinlik halk dansları olmakla birlikte bazen oyun bazen de beden hareketleri yapılmaktaydı (Kirby, 2010: 318). Enstitülere özgü olan kahvaltı yapıldıktan sonra öğrenciler bir saat boş bırakılarak, yatakhane ve derslikler temizlenip havalandırılırdı. Elektrik ve hoparlör bulunan yerlerde haberler, müzik ya da enstitü programı yayınlanmakta idi. Öğrenciler bir saatlik aranın ardından saat 8.30'da toplanırlardı. Yoklama ve günlük işlerin dağılımı yapılırken kümebaşı öğrencilerin kıyafetlerini ve temizliklerini kontrol etmekteydi. Kontrolün ardından topluca marşlar okunur ve öğrencilerden kimisi işliklere, kimisi tarlalara kimisi de dersliklere dağılırdı. Başlayan sabah programı üç saat sürmekte, duruma göre derslik çalışmalarından kesintiler yapılarak daha sonradan saat hesabı eksiklik tamamlanmaktaydı. Öğle yemeğinden sonra sabahki programa benzer şekilde bir uygulama daha yapılmaktaydı. Akşam yemeğinden sonra öğrencilere ders çalışma süresi verilirdi. Günlük program genel olarak 21.30 ya da 22.00 de sona ermekteydi. Bu saatten sonra nöbetçi öğretmen dışında herkes yatmaktaydı. Enstitülerin haftalık programı cumartesi günü saat 12.00'de sona ermektedir. Bayrak töreninden sonra genel bir toplantı yapılır nöbetçi ekip, yeni ekibe görevlerini devreder ve enstitüde temizlik ve muayene yapılırdı (Kirby, 2001: 318-321). Gün enstitüden çıkma olanağı bulunmayan öğrenciler için hafta tatilli etkinlikleri ile son bulmaktaydı.

Enstitülerdeki kılık kıyafet modern bir şekilde tasarlanmıştır. Kızlar için biri mavi-beyaz ve diğeri kırmızı- beyaz çiçekli Sümerbank kumaşından yapılmış beyaz yakalı iki

elbise ve belden bütün ve belden ayrı alt üst tulumlar ile hasır şapka verilmiştir. Erkeklerle de aynı tulum ve hasır şapkaya ek olarak mintan, çamaşır ve postallar verilmiştir. Daha sonraki süreçte kızlar için belden paçalı büzgülü, pantolon benzeri tulum ve önü kapalı cepli, beli bol lastikli pantolonlar dikilmiştir. Enstitü tarafından çok kullanışlı bulunan bu model daha sonra erkekler ve öğretmenler için de dikilmiş, enstitülerin günlük giysileri haline gelmiştir. Lacivert ve asker rengi yazlık Sümerbank kumaştan yapılan kıyafetler enstitü öğrencileri tarafından dikiş işliğinde işlenmekteydi. Kış yaklaştığında kız ve erkeklerle boz kaşe kumaştan kışlık golf pantolon ve ceket dikilmesi için terziye sipariş verilmiş, sonraki zamanlarda bu kıyafetler de enstitünün işliklerinde yapılmıştır (Türkoğlu, 2000: 381). Enstitüler bu kıyafetler doğrultusunda kendi iklim şartlarına uygun kıyafetler yapıp kullanmışlardır.

Enstitülülerin kıyafetleri çevre tarafından şaşırtıcı bulunmuş, kızların pantolon giymesi ise bazı çevrelerce eleştirilmiştir. Kapalı olması nedeniyle bazı çevrelerin hoşuna gitse de o dönemde Avrupa'daki kadınlarda bile pantolon giyilmesi yaygın bir durum değildi. Enstitülerdeki kız öğrencilerin kıyafetleri ilerleyen dönemlerde de birçok eleştiriye maruz kalmış ve enstitülere yönelik olumsuz sav bu eleştireler üzerinden geliştirilmiştir.

2.6.8. Köy Enstitülerinde Sağlık Eğitimi (1943- 4459 Sayılı Yasa)

Köy enstitülerinde eğitim, kültür, tarım ve inşaat derslerinin yanında dönem içerisinde oldukça büyük bir eksiklik olan sağlık konusunda da dersler verilmiştir. Tabiat ve okul sağlık bilgisi dersi beş yıl boyunca, ev idaresi ve çocuk bakımı dersi son sınıfta okuyan öğrencilere okutulmuştur. Böylelikle enstitüden mezun olan öğrenciler ders ve revir çalışmaları ile eğitim yoluyla sağlık önlemleri alma ve ilkyardım, iğne yapma gibi temel konularda bilgi sahibi olmuşlardır.

Enstitülerde verilen sağlık eğitimi, oldukça faydalı görünmekle beraber yeterli olmadığı da düşünülmüştür. Ve daha işlevsel bir çözüm bulmak amacıyla 1943 yılında Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile 19 Temmuz 1943 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan, 4459 sayılı yasa aracılığıyla Köy Enstitüleri'nde sağlık memuru kolu ve köy ebesi kolu oluşturulmuştur (Güvercin ve diğerleri, 2004: 100). Kasabada, ilçede oturan sağlık görevlilerin köylüye ulaşması çok zordu.

Sağlık koluna alınacak öğrencilerin seçimlerini 3. sınıfta yapmaları öngörülmüştür. Öğrenciler kendi istekleri ya da öğretmenlerin yönlendirmesi sonucu sağlık kolunu seçmişlerdir. Ancak kız öğrencilerin sayısı az olduğu için enstitülerde “ebe kolu” açılmamış, bunun yerine Sağlık Bakanlığı ile yapılan anlaşmayla 3. sınıfa kadar eğitim gören kız öğrencilerin köy ebesi olabilecekleri ve Sağlık Bakanlığı kurumunda yetiştirilmesine karar verilmiştir. Sağlık kolunda eğitim verecek kişiler çoğunlukla okul doktorları olmuştur. Sağlık kolu bulunan enstitülerde birden çok doktor, hemşire ve sağlık memuru bulundurulmuş, böylece alan bilgisi derslerinin birçoğu enstitüde yapılarak, uygulama için de yakınlardaki devlet hastaneleri kullanılmıştır (Güvercin ve diğerleri, 2004: 101). Sağlıkçı adayları hastanelerdeki stajları ve enstitü içindeki faaliyetlerinin yanında uygulama köylerine gitmiş ve böylelikle mesleki becerilerini geliştirmeleri hedeflenmiştir.

Köy Enstitülerinin sağlık alanında gerçekleştirmeyi düşündükleri bir uygulama “Bölge Dispanseri” tasarısıdır. Bu amaçla Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü çatısı altında 60 yataklı bir dispanserin temelleri atılmış ve bu dispanserin öğrenciler için uygulama kurumu olmasının yanında enstitü ve çevre köylere de hizmet vermesi planlanmıştır (Güvercin ve diğerleri, 2004: 101).

Yapılan planlamaya göre 10-15 yıl içerisinde 8-10 köye bir sağlık memuruyla, bir ebenin yetiştirilmesi, bunların başına da bir köy hekiminin verilmesi planlanmıştır (Cimi, 2001: 134).

Sağlık kolu ilk olarak 1943’de Malatya-Akçadağ, İzmir-Kızılcıllu, Ankara Hasanoğlan’da eğitime başlamıştır. 1944’de Kastamonu, Eskişehir ve Kocaeli’deki enstitülere de sağlık kolları eklenmiş ve bu alanda eğitim veren toplam yedi enstitü olmuştur. Sağlık kolunu açan enstitüler 1945 yılında 264 köy sağlık memuruyla ilk mezunların vermiştir. 1947’de enstitülerde olan sağlık kolları İzmir- Kızılcıllu ve Ankara-Hasanoğlan Köy Enstitülerinde birleştirilmiştir (Güvercin ve diğerleri, 2004: 101).

Köy Enstitüleri sağlık memurluğu 4. Sınıf haftalık ders programı şu şekildedir:

Tablo 6: Köy Enstitüleri Sağlık Memurluğu 4. Sınıf Ders Programı

Birinci Yarıyıl	Saat	İkinci Yarıyıl	Saat
Türkçe	3	Türkçe	3
Tarih	1	Tarih	1
Coğrafya	1	Coğrafya	1
Matematik	3	Matematik	3
Fizik	1	Fizik	1
Kimya	2	Kimya	2
Yabancı Dil	3	Yabancı Dil	2
Resim-İş	1	Resim-İş	1
Beden Eğitimi	1	Beden Eğitimi	1
Müzik	2	Müzik	2
Askerlik	2	Askerlik	2
Anatomi Ve Fizyoloji	10	Hasta Bakıcılık	6
Sağlık Bilgisi	8	Küçük Cerrahi Ve İlk Yardım	9
Genel Patoloji	6	Çocuk Bakımı	9
Askerlik Sağlık Bilgileri	1	Askerlik Sağlık Bilgileri	1
Toplam	44	Toplam	44

Kaynak: Güvercin ve diğerleri, 2004: 100.

Köy Enstitüleri'nden sağlık kolu mezunu olarak eğitimini tamamlayanların atamaları Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmıştır. 20 yıl zorunlu hizmet getirilmiş ve atanan sağlık memuruna 5-10 köyden oluşan bir köy grubu bölgesi verilmiştir (Güvercin ve diğerleri, 2004: 101). Sağlık memurlarının işlerini tam olarak yerine getirebilmelerini sağlamak amacıyla grup köylerine en az ayda bir kez gidip 4 saat kalma zorunluluğu getirilmiştir. Sağlıkçılara da geçimlerini sağlayacak kadar bir toprak parçası verilmiştir. Köy köy gezdiği için sağlıkçı tarlası ile çok fazla ilgilenmemekteydi. Sağlıkçıların birçok işi gibi, tarlalarının ve çift hayvanlarının bakımı da imece usulü ile köylülerce yapılmaktaydı. Ayrıca sağlıkçının köy köy gezebilmesi için gerekli olan binek hayvanı da köylüler tarafından karşılanmıştır. Sağlıkçılar da öğretmenler gibi askerliklerini yedek subay olarak yapmaktadırlar. Denetlenmeleri gezici başöğretmen ve ilköğretim müfettişleri tarafından yapılmıştır (Türkoğlu, 2000: 479-480).

Sağlık memurlarının çalışmalarını düzenleyen yönetmelikte grup ve merkez köylerinin saptanması, denetlenmesi ve çalışma şekilleri gibi ilgili alanlarda açıklamalarda bulunulmuştur. Görevleri dört başlık altında toplanmıştır:

Görevlerinin başında bulaşıcı hastalıklara savaş açarak, hastanın ayrılması “tecrit” edilmesi, en hızlı şekilde hastaneye gönderilmesi, hastalık hakkında doktordan alacağı bilgileri uygulaması; çevredeki insanlar için önlemler alması, gerekirse aşı yapması, “zührevi” hastalıktan kuşkulandığı kişileri doktora göndermesi, köylüyü aydınlatması vb. yer alıyordu. İkinci görevi, köyde bulaşıcı hastalıkların yayılmasına neden olan ortamların azaltma girişiminde bulunmaktır. Hastalık yapan, sivrisinek, bit, pire, tahtakurusu gibi haşaratla savaşma yöntemlerini köylüye öğretmesi, onların bu işleri yapmalarına önyak olması. Bunun için bağlı olduğu hükümet doktorundan alacağı ilaç ve bilgileri kullanması ve kullandırması. Bir başka görevi hastalara ilkyardım götürmek, hastalıklarında ya da kaza sırasında yaralananlara yardım etmek ve doktora ulaşmalarını sağlamaktır (Türkoğlu, 2000: 480).

Sağlıkçıların görevlerini yapabilmeleri için göreve başlayan öğretmenlere verildiği gibi sağlık çalışanlarına da bazı araçlar temin edilmiştir. Bunlar arasında: sağlık çantası, ecza dolabı, ilaç ve benzeri araç gereçler (Türkoğlu, 2000: 480) bulunmaktaydı.

Köy enstitülerinin sağlık bölümünü bitirip köylere atanan öğrenciler köylülerin sağlık sorunlarını çözmeye önemli roller üstlenmişlerdir. Her şeyden önce köylüye sağlığın önemi, sağlıklı yaşamanın koşulları öğretilmiş, koruyucu aşıların gerekli olduğu belirtilmiştir. Köylüye ebeye, doğumevine, doktora, hastaneye gitme alışkanlığı kazandırılmıştır (Saral, 2002: 143). Ayrıca Türkiye’de ilk defa geniş çapta köy sağlığı, Köy Enstitüleri hareketiyle ele alınmıştır (Tekben, 1962: 23). Köy Enstitülerinin sağlık bölümleri 1950 yılında kapatılmıştır.

2.6.9. Enstitülerde Eşitlik ve Demokrasi

Enstitüler, gerek ülke çapındaki örgütlenmeleri, gerek programları, uygulama yöntemleri, değerlendirme teknikleri gibi yanlarıyla, öğrencinin tüm işlerde ve yönetimde yetki ve sorumluluklar almasını, siyasal yönden demokratlaşmasını da işleyişlerinin özünde taşımışlardır (Türkoğlu, 2000: 336). İşlerin, yetki ve sorumlulukların paylaşılması öğretmen öğrenci ilişkisini olumlu yönde etkilemiş, ilişkiyi sağlamlaştırmıştır. Enstitülerde öğretmen ve öğrenci eşitti hatta öğrencilerin olmaması durumunda öğretmenlerin olmayacağı düşüncesiyle öğretmenler öğrenciler içindir mantığı ile hareket edilmiştir. Öğretmenin öğrenciyi dövmesi kesinlikle yasaklanmış ve öğrenciye tokat atan öğretmene,

öğrencinin de öğretmene tokat atma hakkı verilmiştir. Enstitü içerisinde yaşanan bazı durumlar bu ilkeyi desteklemiştir.

Enstitülerde öğrenci ve öğretmen arasında hiyerarşik bir yapı olmamıştır. Önünde sonunda enstitülerde öğrenci ve öğretmenler arasındaki ilişki, iş ve ödev esasına dayandırılmıştır. Öğrencilerin not veya cezayla korkutulmaması, verilen bilgileri ezberleyen “pasif alıcılar” olmamaları, kendilerini tanımlayabilen, konuları ve olayları eleştirip sorgulayan kişiler haline gelmeleri hedeflenmiştir. Dolayısıyla enstitülerde özgürlükçü ve eşitlikçi bir eğitim söz konusu olmuştur (Çoban, 2011: 452).

Enstitülerde hafta sonları, “Hafta Sonu Genel Toplantıları” etkinliği gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikte öğrenciler, öğretmenler ve usta öğrenciler yer alırlardı. İlk konuşmayı genel olarak müdürün yapmasının ardından enstitünün o haftaki programı, çalışma konuları, sorunları üzerine konuşulur, eleştiriler ve tartışmalar özgür bir şekilde gerçekleştirilirdi (Cimi, 2001: 58). Başkanlar ve nöbetçiler de eleştirilebilir, gelecek haftaya ait öneriler yapılırdı. Günlük temizlik işlerinden, her alandaki geçici ve sürekli çalışmalara kadar enstitünün bütün işleri topluca alınan kararlarla yürütülmekteydi (Tekben, 1962: 16).

Demokratik ortamın belirleyici öğelerinden bir diğeri “sürekli-yatılı karma eğitim” modelidir. Enstitülerde uygulanan karma eğitime geçiş kolay olmamış, 3803 sayılı Köy Enstitüleri Yasası taslağına konan maddeyi TBMM’den geçirmek zor olmuştur (Türkoğlu, 2000: 345). Enstitülerde karma eğitimin, gündüz eğitim yapılan okullarda okutulmasının bile olağan karşılanmadığı bu dönemde yatılı karma eğitim uygulanmıştır. Uzun süren tartışmaların ardından Hasan Ali Yücel’in konuşması ile ikna olunmuş ve yasa çoğunluğun alkışlarıyla onaylanmıştır. Köy Enstitüleri’nin açıldığı yıllarda kız öğrencilerin oranı düşüktür. Bu konu ile İsmail Hakkı Tonguç birebir ilgilenmiş, gerekenlerin yapılması için enstitü müdürlerini bilgilendirmiş ve enstitüdeki öğrencilere cinsiyet ayrımı yapılmamasını, eşit davranılmasını istemiştir. İsmail Hakkı Tonguç’un Kızılcıllu Köy Enstitü Müdürü Emin Soysal’a yazıp tüm enstitü müdürlerine gönderdiği mektupta karma eğitimle ilgili şunlar yazmaktadır:

“... Müessesenizdeki kız öğrenci işleri pek çok emeğimizi harcamamız gereken çok ciddi, önemli ve büyük bir meseledir. Kızları bir yana, erkekleri bir yana ayırarak kurumu iki kafes haline getirmek asla doğru değildir. Bu ayırmanın bir sonucu olarak mektuplaşan kız ve erkek iki öğrenciden kızın enstitüden uzaklaştırmak önleminin, toplumun kadına kıyan eski görüşünün yaşatılmasından başka bir anlamı olamaz. Kızlar kız öğrenci olduklarını, erkek çocuklar erkek öğrenci olduklarını bilerek kurumun doğal hayatı içine sokulmalıdırlar. Bisiklet, motosiklet kullanma işini, bir müzik aleti çalmayı, şarkı söylemeyi, milli oyunlar oynamayı bütün öğrenciler aynı derecede bilmelidir. Güçlüklerine rağmen kız ve erkekli yaşamın her türlü işine, eğlencesine, zevklerine ya da üzüntülerine her iki kesimden öğrenciler birlikte yöneltilmelidir. Bayağı olan her şeyden kaçınmak, korunmak koşusuyla kız ve erkek öğrenciye hayatı bütünüyle yaşatmamız gerekir (Türkoğlu, 2000: 351-352).

Enstitülerdeki demokratik yaşamı yansıtan belli başlı uygulamalar arasında şunlar sayılabilir: kız erkek öğrencilerin birlikte eğitim görmesi, enstitü işlerinin topluca görüşülmesi, eleştirilerin yüz yüze saygı ve sevgi çerçevesinde yapılması, birlikte eğlenilmesi, imece ve ekip yöntemi, kümebaşılık düzenlemesi (Türkoğlu, 2000: 336).

2.6.10. Enstitülerde Kültürel Etkinlikler ve Ulusal Bayramlar

Köy enstitülerinde müzik eğitimi önemli bir etkinliktir. Her Köy Enstitüsü öğrencisinin halk türkülerini, oyun havalarını çalıp söyleyecek ve öğretmen olunca da öğrencilerine öğretebilecek düzeyde yetişmesi (Apaydın, 1990: 256) amaçlanmıştır. Enstitülerin temel prensibi olarak müzik dersi ve çalışmaları da kendi iş ortamında yapılmıştır. Karatahta başı öğretimden uzak olan enstitülerde, nota ve müzik terimleri ezberletilmek yerine, şarkı türkü doğrudan söyletilerek, öğrenciyi etkinleştirerek teknik terimlerin bu yöntemle öğrenilmesi sağlanmıştır (Türkoğlu, 2000: 302).

Köy Enstitüleri’nde en çok öğretmen açığı müzik ve beden eğitimi derslerinde olmuştur. Bu alanlarda yaşanan sorunun çözümü enstitülerden enstitülere öğretmen ve usta öğreticilerin (Atakul, 1990: 12) değişimi aracılığıyla olmuştur. Ruhi Su, Âşık Veysel gibi sanatçılar enstitülerde dersler vermişlerdir. Öyle ki Âşık Veysel, “Enstitü” ve “Benim Sadık Yârim Kara Toprak” isimli şiirlerini Mahmudiye Köy Enstitüsü’nde yazmıştır (İnan, 1988: 117).

İlk yıllarında bazı enstitülerde nota eğitimine geçilememiştir. Zamanla müzik eğitimi düzene girmiş ve notalı eğitim yaygınlaşmıştır. Köy Enstitüleri’nde hedef kulağın çok sesli Batı müziğine alıştırılması olmuştur (Apaydın, 1990: 257). Temel müzik aletleri

olarak mandolin ve armonika seçilmiştir. Elbette bu müzik aletlerinin seçimi rastgele yapılmamıştır. Seçilmiş olmalarının bazı sebepleri şunlardır:

Kullanımları bir ölçüde kolaydır ve alt düzeyde profesyonel bir yöntemle öğrenilebilirler. Hem Türk, hem de Batı müziğinin anlatımına elverişlidirler. Özellikle mandolin enstitülerin işliklerinde yapılabilir ve böylece mezunlar köyelerine bir müzik aracı ile gidebilirler. Bu araçlar hem tek olarak hem de orkestrayla çalmaya elverişlidirler (Kirby, 2001: 358).

Bu müzik aletlerinin yanı sıra her enstitüde başta radyo olmak üzere gramofon, akordeon, davul, zurna, kaval gibi aletler de bulundurulmuştur. Bunun yanında bazı enstitülerde çok az müzik aleti varken bazı enstitülerde ise zengin bir koleksiyon bulundurulmuştur. Örneğin Beşikdüzü Köy Enstitüsü, müzik öğretmenin de yoğun çabaları ile çok sesli bir müzik odasına sahip olmuştur. Enstitü demirbaşında kayıtlı olan aletler şunlardır:

Bir adet piyano, 48 keman, 1 alto, 1 viyolonsel, 20 mandolin, 1 akordeon, 10 kemeçe, 2 zurna, 4 saz, 1 büyük salon gramofonu, 60 klasik plaklık koleksiyon, 1 adet hoparlörlü amplifikatör ve pikap teşkilatı, bir bataryalı ve elektrikli olmak üzere iki adet radyo mevcuttur. Bunlara ek olarak öğrencilerin şahıslarına ait olmak üzere 135 keman, 34 mandolin, 4 kemeçe, 3 kaval yer almaktadır. Toplam müzik aletlerinin sayısı 320'dir (Ekmekçi, 1996: 164).

Enstitülerde her sabah topluca oyunlar oynanmış ve bu oyunlara tüm öğrenciler katılmıştır. Böylelikle ulusal duygu ve hareket eğitiminin kökleşmesi, ritim estetiğinin kazandırılması, eğlence, zevk ve coşkunun aşılması (Türkoğlu, 2000: 312) amaçlanmıştır. Halk oyunlarının öğretilmesi için her enstitü kendi bölgesinin tanınmış halk oyuncularını enstitülerde çalıştırmıştır. Bölgesel oyunların ulus ölçüsünde yayılmasında, enstitüler içindeki öğrenci değişimlerinin büyük rolü olmuştur. Enstitülerdeki önemli bir diğer olay ise kız ve erkek öğrencilerin hep beraber çağdaş toplumsal dansın öncülüğünde halk oyunlarını birlikte oynamalarıdır (Kirby, 2001: 361). Ulusal oyunların yanında enstitünün bulunduğu mekana uygun olarak farklı spor aktiviteleri de gerçekleştirilmiştir. Bunlar arasında yürüyüş, dağcılık, kayak, kızak, güreş, atıcılık, avcılık, bisiklet- motosiklet kullanmak, kayak yapmak vb. sporlar (Türkoğlu, 2000: 315) bulunmaktaydı.

Hafta sonu eğlenceleri bütün enstitülerde gerçekleştirilen bir etkinlikti. Merkeze yakın olan yerlerde öğrencilerin hafta sonlarında günü birlik gezebilme ihtimalleri var olmakla beraber, merkezden uzaktaki köyler düşünüldüğünde öğrenciler eğlenebilecekleri

kısıtlı bir zamana sahiptiler. Dolayısıyla hafta sonu eğlenceleri çok daha önemliydi. Enstitülerde her cumartesi akşamı eğlence vardı. Halk türküleri, milli oyunlar, şiirler, fıkra anlatma, taklitler ve temsiller gerçekleştirilirdi (Cimi, 2001: 58). Eğlencelerde öğrenciler, öğretmenler ve veliler bulunmakla beraber herhangi bir protokol uygulanmamakta, seyirciler karışık oturtularak bütünlük sağlanmasına çalışılmaktaydı. Öğrenciler bu etkinliklerde kendi bölgelerine özgü hareketliliği ve toplumsallık değeri olan türküleri söylemekteydiler. Enstitüler arasında bu etkinliklerin yaygınlaştırılmasıyla bazı türküler ve marşlar ulusal düzeyde yayılmıştır (Kirby, 2001: 358). Özellikle radyonun ulaşamadığı enstitü ve bölgelerde bu uygulamalar bütünlüğün sağlanması hususunda daha faydalı olmuştur.

Haftalık eğlencelerin yanında yaklaşık 15 günde bir yapılan eğlenceler de öğrenciler için temel bir gereksinim olarak görülmüştür. Eğlenceler herkesin etkin olarak var olabileceği bir alan olarak görülmekte idi. En basitinden öğrenciler, öğretmenler ve konuklar eğlencelerde tiyatrolar, milli oyunlar, halk türküleri gibi faaliyetlerde yer almaktaydılar. Eğlencelere etkin olarak katılan öğrenci sanatsal ve kültürel beceriler kazanmanın yanı sıra topluluk önünde konuşabilme, kendini ifade edebilme gibi yetkinlikler de edinmekteydi.

Bayramlar, enstitüler tarafından özel olarak kutlanmıştır. 1940 yılında Düziçi Köy Enstitüsü kurulmadan önce Haruniye’de Kurtuluş Bayramı yapılmamaktaydı. A. Lütfi Dağlar bu konuda araştırmalar yapmış ve Haruniye’nin 28 Mart 1920 yılında Fransızlardan kurtulduğunu öğrenmiştir. Bu bilgiden hareketle Düziçi’nin ilk Kurtuluş bayramı 28 Mart 1941 yılında kutlanmıştır (Saral, 2002: 90). Kurtuluş bayramı kutlamalarında geniş çapta halkın katılımı sağlandığı gibi tekrar edile edile halkın bayramı benimsemesi sağlanmıştır. Günümüzde yöre halkı kutlamalar yapmaya devam etmektedir. Kurtuluş Bayramı’nın Dağlar tarafından “keşfi”ni ulusal bayramların, ulus bilinci yaratmada kullanımı ile birlikte değerlendirmek gerekir. Köy Enstitüleri’nin uluslaşma ile olan bağlantı noktalarından biri tamda bu bayramların keşfi üzerinden kurulabilir.

İlk kez Köy Enstitüleri ile birlikte köylüler orta oyunu ve seyirlik oyunlarla tanışma fırsatı bulmuştur. Halkta okuma yazma oranı düşük olduğu için okuma yazmaya olan ilgi ve bilinç alt seviyelerdeydi. Bu gibi sebeplerin de etkisiyle enstitüler açılışlarının ilk

evrelerinde özellikle kız çocukları enstitülere gönderilmek istenmemiştir. Enstitülüler bu noktada oyunları halka ulaşma aracı olarak kullanmıştır. Oyunlar ile sadece halkı ve öğrencileri eğlendirme amacı güdülmemiştir, bunun yanında okul ve aile arasındaki köprünün sağlamlaştırılması amacı güdülmüştür (Cimi, 2001: 197). Seyirlik oyunlarla halk eğitim ağının içerisine çekilmiştir. Sergilenen oyunlar izlenirken köy halkı arasında çocuğu enstitüde olanlar gururlanıyor, olmayanlar içinse enstitü zihinlerine olumlu bir perspektife yerleşiyordu. Bu noktada belirtmek gerekir ki Hasanoğlan'da sergilenen oyunlar ve dinletiler diğer enstitülerden farklıydı. Sahip olunan açık hava tiyatrosu bu farkın en büyük nedeniydi. Bu alan her şeyden evvel oyun ve dinletiler için uygun bir ortam yaratmaktaydı.

Kitaba ve okumaya verilen önem dolayısıyla enstitü programlarında her gün bir saatlik serbest okuma saati bulunmaktaydı. Amaç okuyan ve okuduğunu anlayan bir nesil yetiştirmektir (Toprak, 2008: 87). İsmail Hakkı Tonguç bütün enstitü müdürlerine gönderdiği yazıda konuyla ilgili şunları söylemiştir:

Şartlar ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim bulunursa bulunsun, öğrencilere her gün serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı mutlak suretle kazandırılacaktır (Keseoğlu, 1995'den aktaran: Toprak, 2008: 87).

Kitap okumaya verilen önem doğal olarak kitaplıkların, kütüphanelerin oluşturulmasına da yansımıştır. Enstitüler genel olarak zengin bir kitaplığa sahiptiler. Yerli yazarların kitaplarının yanında Milli Eğitim Bakanlığının yayınlamış olduğu klasikler de enstitü raflarında yer almaktaydı (Cimi, 2001: 164). Enstitüde öğrenciler özgür okuma alışkanlığı da edinmekteydiler. Ders saatlerinin dışında okuyan öğrencilere kendilerini gerçekleştirme fırsatı sağlanmış ve öğrenci bu seçiminde özgür bırakılmıştır. Önemli olan bir husus öğrencinin okuduğu yapıtta anlayamadığı bir husus olduğunda bunu rahatlıkla kümebaşına sorabilmesiydi. Birlikte okutulmasının daha verimli olacağını düşünüldüğü kitaplar ise sınıfça okutulmaktaydı (Cimi, 2001: 197). Enstitülü bir öğrencinin yılda ortalama 24 kitap okumuş olması öngörülmekte idi (Cimi, 2001: 165) ki bu, dönem açısından oldukça yüksek bir orandır.

Dönem itibari ile iletişim araçlarından enstitüde en yaygın kullanılan araç radyoydu. Radyo dinleme etkinliği her gün topluca gerçekleştirilmekte dergi ve gazetelerde gün içinde paylaşılarak okutulmaktaydı (Baykurt, 1990: 182).

2.7. Köy Enstitülerinin Kapatılması

2.7.1. Köy Enstitülerinin Dönüşüm Süreci ve Kapatılması

Enstitüler belli faktörlerin etkisi ile kapanma sürecine girmiş, bu süreçte yavaş yavaş özleri değiştirilmiştir. Enstitülerin kapatılmasında en büyük etki Tek Parti yönetiminin son bulması olmuştur.

2.7.1.1. 1946 Seçimleri ve Getirdikleri

II. Dünya Savaşı'nın sonuçlanması birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de siyasal yaşamda köklü değişimlere yol açmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) seçimleri, kazanmış ve Demokrat Parti (DP) muhalefet partisi olmuştur. DP, CHP'den kopan ve daha çok demokrasi ve liberalizm isteyen Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan tarafından 7 Ocak 1946'da kurulmuştu (Dinç, 2008: 2).

Demokrat Parti bünyesinde bulunanlar eskiyi kötülemek için CHP'nin başarılarını, başta da Köy Enstitüleri'ni eleştirmeye başlamışlardır. Seçim sürecinde DP, Köy Enstitüleri'ne “öğretmenler için gerekli bilgileri vermemek, gelenek ve görenekleri hiçe sayıp halkın töresini tahrip etmek, halkın çoğunu zorla çalıştırmak, halka angarya yükleyip eziyet etmek, milliyetçiliği öldürmek” suçlarını yöneltmiştir (Kaya, 2001' den aktaran: Yılmaz, 2008: 13). Demokrat Parti, eleştirilerinde kimi köy ağalarını da yanına almış ve daha çok güçlenmiştir.

Seçim sonrasında CHP'nin tek parti iktidarında sesi çık(a)mayan sağ kesim, seçim sonrasında kendilerini göstermeye başlamış ve partiden ayrılmayarak, parti içinde sağ politikayı devam ettirmişlerdir. Özellikle DP'nin meclis içerisine ana muhalefet olarak girmesi CHP içinde Köy Enstitüleri'ne karşı olanları daha da cesaretlendirmiştir. CHP, DP'nin ve CHP'nin sağ kanadının eleştirilerine karşılık Köy Enstitülerini düzelterek diyerek zayıf bir politika izlemiştir (Türkoğlu, 2000: 546).

Köy Enstitüleri düşüncesine baştan beri karşı çıkan bir kesim olmasına rağmen güçlerini çok fazla göstermişlerdi. Fakat zamanla etki alanlarını artmışlardır. Enstitülere

karşı ilk eleştiriler I. Eğitim Şurası'nda gelmişti. II. Eğitim Şurası'nda eleştirilerin dozu artmış ve DP ile birlikte sivrilmiştir.

Yapılan seçimler neticesinde Türk siyasal yaşamında ortaya çıkan değişikliklerle Ağustos 1946'da Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun yerine Recep Peker geldi (Konyar, 1999: 132). Peker de Sivas Milletvekili Şemsettin Sireri, Milli Eğitim Bakanı olarak görevlendirmiştir (Türkoğlu, 2000: 546).

24 Aralık 1946 günü Emin Soysal mecliste bir konuşma yapmış ve çok açık bir şekilde Köy Enstitülerini eleştirmiş, ağır suçlamalarda bulunmuştur. Soysal on bir sayfalık konuşmasında daha önceden kitaplarında Tonguç ve Yücel hakkında yazmış olduğu savları dile getirmiştir:

Köy enstitüleri neredeyse anormal işlerin yapıldığı yerler durumuna gelmişlerdi, ana babaların onayları dikkate alınmadan öğrenciler birbirleriyle evlendiriliyorlardı. Köy enstitülerinde din karşıtlığı yapılıyordu. Son olarak soysal köy enstitülerinin komünizm yuvası olduklarını kanıtladıklarını belirtmiştir (11 TBMM Tutanakları, 1946'dan aktaran: Kirby, 2010: 454).

Soysal'ın mecliste yaptığı açıklama kamuoyunu fazlasıyla etkilemiştir. Bunun sebebi ise daha önceden Soysal'ın enstitü müdürlüğü yapmış olması, Köy Enstitülerinin bir simgesi olarak görülmesidir. Köy Enstitülerini bu kadar yakından bilen bir eğitimcinin, üstelik enstitülerin kuruluş aşamasında yer almış birinin açıklamaları büyük etki uyandırmış özellikle komünizm ve ahlaksız savlarının dayanağı Soysal'ın konuşması olmuştur (Kirby, 2010: 455). Soysal'ın yaptığı konuşma, hiçbir yorum yapılmaksızın DP'nin yarı resmi organı Kudret Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

Enstitülere yönelik eleştiriler karma eğitim yapılması, kız ve erkeklerin aynı çatı altında bulunması, aynı yerde ders işlemeleri üzerinde yoğunlaşmıştır (Türkoğlu, 2000: 538).

Yeni hükümet bir nevi işe eğitimden başlamıştı. Hükümet programı ile “başka yüksek okulları bitirenler enstitü öğretmeni olabileceği için Yüksek Köy Enstitüsünün kapanacağı, enstitülerde daha milliyetçi bir yetiştirme yolu izlenmesi, köylerin okul yapımına katılmaması” gibi bölümler belirtilmiştir. Bakanlık programını izledikten sonra Tonguç istifasını vermiş fakat yeni bakan Sirer; “Seni görevden alırsam nasıl hesap

veririm, birlikte çalışacağız ancak enstitüleri bir operasyondan geçireceğiz sesini çıkarmayacaksın” demiştir. Tonguç ise Sirer’e benim yanımda bu kitapta yazılı diyerek Ağustos 1946’da yayınlanan 450 sayfalık ilköğretim kavramı kitabını vermiştir (Türkoğlu, 2000: 549). Bu kitabında Tonguç:

İlköğretimle halk yönetimi arasındaki ilişkiyi tarihsel kökleriyle belirtmekte, ilk öğretimsiz bir halk yönetimi düşünülmemeyeceğini belirtmektedir. Tonguç seçimlerden önce ülkede yaşananlardan, enstitülere olan temelsiz eleştirilerden edindiği izlenimlerden bu kitabı yazmaya başlamıştır (Türkoğlu, 2000: 549-550).

Bundan sonra Tonguç ve yardımcılardan Hamdi Keskin Talim Terbiye Kurulu’na, Başyardımcısı Ferit Oğuz Bayır önce bir büro işine daha sonra Bolu’da bir kitaplığa atanmıştır (Türkoğlu, 2000: 550). Ardından enstitü öğretmenlerin yerlerinin değiştirilmesi, görevlerinden alınmaları başlamıştır.

Yücel ve Tonguç ile yakın arkadaşlarının görevden alınması CHP’ye kuşkuyla bakılmasına yol açmıştır. Yücel ve Tonguç’a karşı kin besleyen eski Kızılçullu müdürü Emin Soysal’ın Maraş Bağımsız Milletvekili olarak meclise girmesi Sirer’in başlattığı yıkımın devamını getirmesi için güçlü bir (Türkoğlu, 2000: 551) imkan vermiştir.

1947 bütçe müzakerelerinin yapıldığı 1946 sonunda toplanan mecliste milli eğitime sıra geldiğinde Emin Soysal, Bakan Sirer’e Türk öğretmenlerinin başka işleri bırakıp ne zaman milli şuurun gelişmesine ağırlık vereceği, solculuk yuvası olan Yüksek Köy Enstitülerinin niçin kapatılmadığı gibi sorular yönelmiştir. Ayrıca konuşmasında Köy Enstitüleri’nde dinsizliğin, ahlaksızlığın, solculuğun başını alıp gittiğini belirtmiştir. Bunların üzerine Sirer, meclisi de arkasına alarak bakanlıkta bir toplantı yapmış, enstitülerle ilgili meclis tartışmalarını onlara aktarmış, Köy Enstitüleri’nde yapmak istediklerini Bakanlık Merkez Örgütü’ne de yaymıştır. Daha sonraki aşamada ise enstitülerde soruşturma açarak yönetici ve öğretmenler (Türkoğlu, 2000: 551-552) görevlerinden alınıp yerlerine başkaları atanmıştır.

Köy Enstitü mezunları enstitülere ve müfettişliğe atanmamış, Milli Eğitim Müdürlükleri’ne gezici başöğretmen olarak verilerek büroda katip, mutemetlik gibi işlerde çalıştırılmışlardır. Birinci ve ikinci sınıfları ve enstitüye yeni alınan öğrenciler, branşlarına

ve okulların alım isteklerine göre okullara gönderilmiş ve Yüksek Köy Enstitüleri kapatılmışlardır (Türkoğlu, 2000: 549, 554).

1947 yılında gerçekleşen Yüksek Köy Enstitüsü kapatılma işleminin akabinde öğrencileri diğer okullara nakledilmiştir. Ayrıca “solcu” oldukları bahane edilerek, Yüksek Köy Enstitüsü mezunları yedek subay okulunda çavuş çıkartılmıştır (Altunya, 1990: 87). Enstitü çıkışlıların da dirliği bozulmuş, sürekli köyde kalacağı için başöğretmen yapılmış olanlardan bu görevler geri alınmış, yerlerine öğretmen okulu çıkışlılar atanmaya başlanmıştır (Türkoğlu, 2000: 555).

Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen Köy Enstitüleri temel kuruluş esaslarına göre 1946 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. 1947 yılında “Köy Enstitüleri Müfredat Programı” ve “Köy Enstitüleri Yönetmeliği” değiştirilerek, öğrencinin yönetime katılması, iş eğitimi gibi ilkeler ve etkinlikler kaldırılmış; mezunlara arazi ve teçhizat verme işine son verilmiştir (Altunya, 1990: 87).

2.7.1.2. 1947 Öğretim Programı

1947 öğretim programı Reşat Şemsettin Siner zamanında uygulamaya koyulmuştur. Yapılan düzenlemeyle bazı derslerin isimlerinde, saatlerinde değişiklikler yapılmış, bazı dersler ise tamamen kaldırılmıştır. 1943 programının değiştirilmesinin gerekçesi olarak bir bireyin aynı anda hem öğretmen, hem sanatkâr olmasının imkânsızlığı belirtilmiştir (Toprak, 2008: 87).

1947 öğretim programı 1943 programına göre daha disiplinli, serbestlik ve estetik anlayışından daha uzaktı. Programla enstitülerin bölge özelliklerine göre ders seçme özgürlüğü kaldırılmış ve tarım derslerine klasik okullardaki gibi kurumsal bir nitelik kazandırılmaya çalışılmıştır (Toprak, 2008: 88).

Enstitülerin sanat okulu olmadığı gerekçesiyle sanat dersi ve atölye çalışmalarını uygulamalı değil de daha çok sınıf içi çalışma yapılmasına imkan verecek şekilde düzenlenmeye çalışılmıştır (Toprak, 2008: 88).

1943 programında iş ve sanat eğitimi hem araç hem de amaç olarak benimsenmişken, 1947 programında sadece araç olarak kabul edilmiştir. Yine 1943 programı iş eğitimini “üretici iş okulu” anlayışıyla geliştirmek isterken; 1947 programı “klasik iş okulu” anlayışı yönünde geliştirmek istemiştir (Boybeyi, 1998’den aktaran: Toprak, 2008: 88).

İşe dönük eğitim felsefesinden; üretim içinde eğitim ve öğretim, beceriye ve işe dayalı eğitim anlayışından uzaklaşmaya çalışılmıştır (Toprak, 2008: 88). Enstitülerdeki serbest okuma saatleri kaldırılmış ve birçok kitap yasaklanarak enstitülerden toplatılmıştır (Atakul, 1990: 27). Çok partili hayata geçildiği için yurttaşlık bilgisi dersinde değişiklikler yapılmış, demokraside partiler adlı bir konu eklenmiştir. Yabancı dil dersi bu programla seçmeli (Toprak, 2008: 87) hale getirilmiştir. Öğrencilerin okula devam zorunluluğu için yapılan yaptırımlar askıya alınmış, özellikle kızların devamı serbest bırakılmıştır (Türkoğlu, 2000: 555). Bu nokta kızlarını okula göndermek istemeyen veliler açısından bir fırsat olmuştur.

29 Nisan 1947 de hazırlanan yeni yönetmeliğin sonuçlarından biri de öğrencilerin yönetime katılmasının, yetki ve sorumluluk almasının sona erdirilmiş olmasıdır. 9 Mayıs 1947 genelgesi ile birlikte kız ve erkek öğrencilerin kaldığı yerler birbirinden ayrılmıştır (Türkoğlu, 2000: 557).

Enstitü öğretmenleri ellerinde bulunan tüm araç ve gereçleri geri vermeye zorlanmış, okullara tohum, bitki ve diğer tarımsal maddelerin verilmesi askıya alınmıştır (Kapluhan, 2012: 188). Bunun yanı sıra öğretmenlere ayrılan kişisel toprak ellerinden alınmıştır ve 1947 yılında çıkartılan 5117 ve 5129 sayılı yasalarla öğretmene toprak verilmesi yerine ücretlerinin arttırılması (Türkoğlu, 2000: 555) yoluna gidilmiştir.

1948’de enstitü öğretim programı değiştirilmiştir. Köy okulu bu doğrultuda yeniden düzenlenmiştir. Değişen programa göre köy ve kent programları arasında ayırım kalmamıştır. Tonguç’un iş eğitimi ilke ve yöntemleri uygulamadan kaldırılmış, iş eğitimi olarak yalnızca alıştırma konulmuştur (Türkoğlu, 2000: 558). 1948 yılında eğitim kurslarına son verilmiş, birçok eğitimci de görevden uzaklaştırılmıştır (Altunya, 1990: 87)

Son olarak 2 Nisan 1949'da Tonguç, Atatürk Lisesi resim öğretmenliğine atanmıştır (Türkoğlu, 2000: 558).

2.7.1.3. Demokrat Parti İktidarı ve Köy Enstitüleri

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle, 1951'de Milli Eğitim Bakanı olan Tevfik İleri, Köy Enstitüleri yıkım sürecine devam etmiştir. Sıralı Köy Enstitülerini hastalıklı ve mikroplu olarak devraldığını söylemiştir (Türkoğlu, 2000: 564). Sıralı dönemde Köy Enstitüleri'ndeki karma eğitime son verilmiş, kız öğrenciler enstitülerden gönderilmiştir (Yılmaz, 2008: 14).

1950'den sonra Köy Enstitüleri'nin yıkılması sürecinde etkili olan Tevfik İleri'nin 1944'de enstitüleri gezdikten sonra Samsun Bayındırlık Müdürü iken 19 Mayıs Dergisi'nin 66. sayısında yazdıkları Milli Eğitim Bakanı olduktan sonra yaptıkları ile karşılaştırıldığında düşüncelerinde çok büyük bir farklılık yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Tevfik İleri dergide şunları yazmıştır:

(...) Tesadüfen görmemiş olanların katiyen bilmelerine ve tasavvur etmelerine imkan olmayacak şekilde yepyeni bir gençliğin, yepyeni bir neslin bu Köy Enstitülerinde yaratılmakta olduğunu zevk alarak, gurur duyarak gördük. Bugün dileğimiz, Türkiye için çok faydalı olan bu Köy Enstitüleri davasının muvaffak olması, gerçekleşmesidir. Bu güzel, bu hayat dolu, istikbalimiz için çok umut verici bu enstitüden ayrılırken şunları düşündüm: Şehirlerin kasvetli, insanı bedbin eden havasından bunalanlar buraya uğramalıdır. Burası hasta dimağ ve ruhlar için bir şifa kaynağı olacaktır... (Makal,1989'dan aktaran: Ekmekçi, 1996: 194).

Enstitülerinden ayrılan kız öğrenciler, Kızılçullu, Beşikdüzü Köy Enstitülerinde ve Bolu Kız Öğretmen okullularında toplanmıştır (Altunya, 1990: 87). Enstitüdeki erkek öğrenciler de başka enstitülere gönderilerek karma eğitime son verilmiştir.

2.7.1.4. 1953 Öğretim Planı

1953 yıllı öğretim planının temel yapısı esasında 1951'de oluşturulmuştur. 1951'de Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Programları birleştirilmiş, Köy Enstitülerinin eğitim süreleri beş yıldan altı yıla çıkartılmıştır (Altunya, 1990: 88). Bu sebeple 1953 programı Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı adını almıştır. Köy Enstitüleri'nde 1950-51 öğretim yılında karma eğitime son verilmesi dolayısıyla 1953

Öğretim Programında Erkek Köy Enstitüleri ile Kız Köy Enstitüleri için iki ayrı ders dağıtım çizelgesi düzenlenmiştir (Oğuzkan,1999'dan aktaran: Atakul,1990: 20).

1953 programıyla haftalık ders yükü azaltılmıştır. Türkçe dersi bu programla Türk Dili ve Edebiyatı adını almış, tarih coğrafya yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler dersleri adı altında toplanmıştır (Toprak, 2008: 80). 1943 ve 1947 programlarında yer almayan çocuk edebiyatı, biyoloji ve sağlık bilgisi, din bilgisi dersleri 1953 programıyla zorunlu dersler arasına girmiştir (Baykal, 1999'dan aktaran: Toprak, 2008: 80). Bu programla tarım dersi ve tarımsal uygulamalara ayrılan ders saati sayısı azaltılmış ve tarım dersi, ders işleyişi bakımından kavramsal bir nitelik kazanmıştı. Sanat dersleri ve atölye çalışmaları tamamen kaldırılmış, yabancı dil eğitime ise son verilmiştir (Toprak, 2008: 80). Böylece Köy Enstitüleri'nin kuruluş felsefesinde yer alan iş içinde eğitim felsefesinden uzaklaşmış, teorinin pratiğe uygulanması tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in görevinden alınması ile başlayan Köy Enstitülerinin çizgisinden ve felsefesinden sapmalar 4 Şubat 1954 gün ve 6234 sayılı "Köy Enstitüleriyle İlk Öğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun" ile son bulmuştur (Dündar, 2000: 53).

İlginç olan bir husus Demokrat Parti tabanında halkçı olarak nitelendirebileceğimiz, köy ve köylü kişilerin bulunmasıdır. Ek olarak Demokrat Parti halktan yana olduğunu belirten sloganlar ile siyasete girmiş fakat halkın çoğunluğunu oluşturan köy ve köycülük akımı ile ilgili yapıla gelmiş olan en sağlam kurumları ortadan kaldırmak için elinden geleni yapmıştır. Esasen elitler olarak bilinen Cumhuriyet Halk Partisi arka planları ne olursa olsun köy ve köycünün yanında olmuş ve oldukça köycü bir çalışmayı arkasında bırakmıştır.

Köy enstitüleri kapatıldığında, ülke çapında okutulan 21 enstitüde, kız erkek, 30.000'in üzerinde öğrenci eğitim görmekteydi (Dündar, 2000: 53).

SONUÇ

“Türkiye’de Köycülük ve Köy Enstitüleri” tezinin temel varsayımı 20. yüzyılın ilk yarısında tüm dünyayı etkisi altına alan “Köycülük Hareketi”nin Türkiye’deki yansımalarının Köy Enstitüleri’ni oluşturduğudur. Çalışma kapsamında söz konusu etkiler tarihsel süreçte belirtilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda II. Meşrutiyet döneminden Tek Parti dönemine kadar olan süreçte köy ve köycülük uygulamaları ile çok partili hayata geçiş, köycülük akımının sönükleşmesi ve Köy Enstitülerinin kapatılması aktarılmıştır. Köycülüğün en net yansıması olarak Köy Enstitüleri analizin merkezini oluşturmuştur. Ulaşılan sonuç şu şekildedir:

Türk halkının büyük çoğunluğu kuruluş yıllarında köylülerden oluşmaktadır. Dönemsel olarak bakıldığında devlet seçkinleri köylerin ekonomik, sosyal, toplumsal geri kalmışlığını vurgulayarak çözümün eğitim ile sağlanacağı konusunda fikir birliği sağlamışlardır. Eğitim en önemli değişim ve dönüşüm aracıdır. Köye yöneltilen ilginin salt söylem olmaktan çıkıp uygulamaya geçebilmesinin, köylü için anlam kazanmasının tek yolu eğitimidir.

Köy Enstitüleri ile köylü, uygulamalı ve teorik olarak çok yönlü bir eğitim almıştır. Aldıkları eğitim sayesinde öğrenciler bir şeyler başarmanın zevkini tatmış, üretim sürecinin bütün aşamalarında yer alabilmişlerdir. Evini yapmayı öğrenen, ev aletlerini üretebilen, hane halkının giyim kuşam gibi ihtiyaçlarını giderebilen bireyin köy dışına çıkmak gibi bir ihtiyacı ve isteği olmayacaktır. Köycülük hareketinin çıkış noktalarından biri olan şehre göçün önlenmesi, köyün kendine yeten bir yaşam alanı haline getirilebilmesi idi. Eğitim uygulamaları bu doğrultuda işlevsellik taşımaktaydı.

Köy Enstitüleri’nde öğrenciler demokratik bir ortamda, özgüven sahibi olarak yetiştirilmişlerdir. Köylü halkın genel olarak içe kapalı, bilgisiz olduğu düşünüldüğünde Köy Enstitülerinin amaçladığı etki açıkça ortaya çıkmaktadır. Köylü her açıdan değişmekte, değişim yaşamaktadır. Köy Enstitüleri’nde uygulanan tiyatro gösterileri halka

açık yapılmıştır. Böylelikle halk piyaselerde canlandırılan gelişmiş, hakkını arayan, köylü imajını görmüş ve kendini sorgulayabilmiştir. Türkiye’de köylerin bir diğer özelliği ise coğrafi olarak genellikle birbirlerinden uzak konumlanmalarıdır. Bu durumun doğal sonucu köylünün birbirinden haberdar olamaması, yalnızlaşmasıdır. Köy Enstitüleri uygulaması ile köylü istediği zaman enstitüye girip çıkabilmiş, bayram ve kutlamalara katılabilmiş, bu vesileyle toplumsal kaynaşma sağlanmıştır.

Tek parti dönemindeki yöneticilere göre bazı köyler yapılan inkılâpların, yeniliklerin farkında değildi. Değerlerine sahip çıkamamaktaydılar. Enstitüler ile öğrenci ve köy halkı her enstitüde var olması öngörülen radyo vasıtasıyla ülke ile ilgili her türlü habere sahip olabilmüş, insanlar arasında farkındalık artmıştır.

Köy halkı genel itibariyle eğitim hayatından uzak kalmıştır. Okuma yazma bilmeyen nüfus fazladır. Okuma yazmayı bilmeyen köylü kendini geliştirememektedir. Gerek Köy Enstitüleri’nde yapılan kitap okuma etkinliği, gerek genel eğitimin içerisinde kazanılan bilgi ile öğrenci gelişmekte ardından bu gelişimi ailesine yansıtacağı düşünülmekte böylelikle değişimi ve gelişim tüm köye ulaşmaktadır. Uygulama sonucunda köylünün okuma yazma oranında azımsanmayacak gelişmeler yaşanmıştır.

Özellikle Kurtuluş Savaşı’nın olumsuz etkileriyle fakirleşen köylü, eğitim olanaklarından uzak ve sağlık konusunda yetersiz yapılanma ile karşı karşıya kalmıştı. Köyler arasındaki uzaklık ve taşıma vasıtalarının bulunmaması nedeniyle köylünün kulaktan dolma bilgilerle hayatlarını sürdürmelerine neden olmuştur. Köycülük akımı içerisinde köylünün sağlığı çok önemlidir. Köy Enstitüleri ile köylünün ve köyün sağlık koşulları nispeten yükseltilmişti. Enstitü mezunu olan her birey genel kontrolleri ve aşığı yapabilecek düzeydedir. Bu dönemin koşullarında azımsanmayacak bir fayda sağlamıştır. Atanan sağlık görevlileri köy köy gezerek köylüye yardım etmiştir.

Köy ve köylülerdeki dayanışma ve saflık, Türkiye’deki köycülük hareketinde II. Meşrutiyetten beri vurgulanan ve önemsenen bir unsurdur. Köycülük hareketi köylüyü bozulmamış, temiz olarak görür. Bu bağlamda köy enstitülerinin imece usulü ile köylüde zaten var olan bağı daha da güçlendirmesi önemlidir. Köycü akımının görece daha romantik tarafına göre Köy Enstitüleri henüz şehirliler gibi bozulmamıştır ve bunun

korunması gerekmektedir. Bunu sağlamann tek yolu Őhirden bireyleri uzak tutmaktır. Köy bir cazibe merkezi olduğunda köylü Şehre g ç etmeyecek, kırdan onurlu hayatını s rd rebilecekti. Köy enstitülerinin çalışmaları ve çeşitliliği ile bu amaç yerine getirilmiştir.

Görülebildiği üzere köycülük akımı ve Köy Enstitüleri arasında belirgin kesişmeler bulunmaktadır. Ayrıca alışmada Köy Enstitüleri düşününün önemli isimlerinden olan Nusret Kemal Köymen'in köycülük akımına ilişkin incelemeleri bu bağları billurlaştırmada y n belirleyici olmuştur.

“Türkiye’de Köycülük ve Köy Enstitüleri” tezi ile birlikte Enstitülerin tarihine farklı bir bakış açısı kazandırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bakıldığında Köy Enstitüleri, Türk eğitim tarihinin eğitim seferberliği içerisinde yer aldığı kadar devlet elitlerinin halka ulaşmakta başvurduğu önemli bir uygulama dönemini de belirtmektedir. Uygulamaları, kapatılmaları ve çokça tartışılmaları ile olduğu kadar mezunları dolayısıyla da Türk siyasal hayatı içerisinde ayrıcalıklı yer sahibi olan Köy Enstitüleri dönemin en önemli ve devrimci uygulamalarından biri idi.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Akyüz, Yahya (2012), **Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- MS.2012**, 22. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altunya, Niyazi (1990), “Köy Enstitülerinin Tarihçesi”, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**,1.Baskı içinde (81-97), Ankara: Eğit- Der Yayınları.
- Altunya, Niyazi (2000), “Köy Enstitüleri’nin Kurulmasından Önceki Eğitimimize Kısa Bir Bakış”, **Kuruluşunun 60. Yılında Köy Enstitüleri**, 1. Baskı içinde (26-43), Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Apaydın, Talip (1990), “Köy Enstitülerinde Müzik Eğitimi”, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**,1.Baskı içinde (257-259), Ankara: Eğit- Der Yayınları.
- Atakul, Sevgi (1990), Köy Enstitülerinin Kuruluşu, http://www.google.com.tr/#hl=tr&client=psyab&q=KURULU%C5%9EUNUN+50.+YILINDA+K%C3%96Y+ENST%C4%B0TDER+YAYINLARI%22&oq=KURULU%C5%9EUNUN+50.+YILINDA+K%C3%96Y+ENST%C4%B0T%C3%96Y+ENST%C4%B0TDER+YAYINLARI%22&gs_l=hp.3...1918.26694.0.27226.62.58.1.3.3.0.301.8545.0j57j0j1.58.0...0.0...1c.1.8.psyab.f6aEO9WqmM&pbx=1&bav=on.2,or.r_qf.&bvm=bv.44770516,d.d2k&fp=69c42d1e3d37a5d9&biw=1067&bih=487 (02.02.2013).
- Aysal, Necdet (2005), “Anadolu’da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, 9(35), 267-282, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/788/10118.pdf> (12.12.2012)
- Aytaç, Kemal (1984), “İsmail Hakkı Baltacıoğlu”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 17(1), 237-248, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/517/6452.pdf> (12.12.2012).
- Baran, Tülay Âlim (2002), “Cumhuriyetin Eğitim Politikasına Kısa Bir Tarihçe ve Mustafa Necati”, **Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi C Serisi Sosyal Bilimler**, 2(1), 1-11, <http://www.trakya.edu.tr/Enstituler/SosyalBilimler/Dergi/dergi.c.2.pdf> (01.05.2013).

- Başaran, İ. Ethem (1990a), “Sistem Olarak Köy Enstitülerini”, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**, 1.Baskı içinde (38-50), Ankara: Eğitim- Der Yayınları.
- Başaran, İ.Ethem (2000b), “Köy Enstitüsü Sisteminin Örgütsel Yapısı”, **Kuruluşunun 60. Yılında Köy Enstitüleri**, 1. Baskı içinde (81-98), Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Başaran, M (1974), **Tonguç Yolu**, 1. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Bayazıt, N ve diğerleri (1971), **Türkiye’de Köy Sorunu ve Bir Köy Araştırmasının İlkeleri**, 1. Baskı, İstanbul: Menteş Matbaası.
- Baykurt, Fakir (1990), “Köy Enstitülerinin Yazın Yaşamına Katkıları”, **Kuruluşunun 50. Yılında Köy Enstitüleri**, 1.Baskı içinde (181-198), Ankara: Eğitim- Der Yayınları.
- Bilir, Mehmet (2003), “Köy Enstitülerinde Toplum Kalkınması Süreci”, **Muğla Üniversitesi Dergisi**, 10, [http://akademik.mu.edu.tr/data/06020000/resim/file/10-2%20meh met% 20bilir.pdf](http://akademik.mu.edu.tr/data/06020000/resim/file/10-2%20meh%20met%20bilir.pdf) (12.12.2012).
- Bozkurt, Birgül (2007), **Cumhuriyet Halk Partisi’nin Eğitim Politikaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Cimi, Mehmet (2001), **Tonguç Baba Ülkeyi Kucaklayan Adam**, 1. Baskı, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- ÇOBAN, Ahmet (2011), “Öğretmen Yetiştirme Politikası Olarak Köy Enstitüleri Örneğinin İncelenmesi”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 19(2), 449-458, http://www.kefdergi.com/pdf/19_2/19_2_8.pdf (01.05.2013).
- Demiralp, Ayşe (2001), **Millet Mekteplerinin Kuruluşu ve Milli Eğitimi Yeniden Yapılandırma Çalışmaları**, <http://www.belgeler.com/blg/2rd/cumhuriyeti-nin-lanından-tibaren-eitim-geliimi> (05.01.2013).
- Dewey, John (2012), **Okul ve Toplum**, (Çev. H. Avni Başman), 3.Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dinç, Sait (2008), “Cumhuriyet Dönemimi Eğitim Tarihimizde III. Milli Eğitim Şurası ve Uygulamaları (2-10 Aralık 1946)”, http://turkoloji.cu.edu.tr/ATATURK/arastirmalar/sait_dinc_III.miiliegitim_surasi_ve_uygulamaları.pdf (25.11.2012).

- Duran, Ayşe (2006), **Cumhuriyetin Çağdaşlaşma Düşüncesinin Yaşama ve Mekana Yansımaları: Halkevi Binaları Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dündar, Ali (2000), “Köy Enstitüleri”, **Kuruluşunun 60. Yılında Köy Enstitüleri**, 1. Baskı içinde (53-77), Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Ergün, Mustafa (1996), **II. Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri**, 1.Baskı, Ankara: Ocak Yayınları.
- Ergün, Mustafa (2008), “Öğretmen Yetiştirme Tarihimizde Köy Öğretmeni Yetiştirme Kursları”, **Öğretmen Okullarının 60. Yılı**, 69-77, <http://www.egitim.aku.edu.tr/egitmen.pdf> (12.12.2012).
- Ergün, Mustafa (2009), “II. Meşrutiyet Dönemindeki Eğitim Reformlarının Türk Modernleşmesindeki Yeri”, (haz.) Zekeriya Kurşun, **100. Yılında II. Meşrutiyet Gelenek ve Değişim Ekseninde Türk Modernleşmesi Uluslar arası Sempozyumu: Bildiriler**, (263-273), İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, <http://www.egitim.aku.edu.tr/IIMesrutiyetKongre.pdf> (17.03.2013).
- Güvercin, Cemal ve Diğerleri (2004), “Köy Enstitüleri ve Sağlık Eğitimi”, **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, 57(2), 97-103.
- İnan, M. Rauf (1988), **Bir Ömrün Öyküsü 2**, 1.Baskı, Ankara: Öğretmen Yayınları.
- Kandemir, Selahattin (1935), “Köylülüğümüz”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 6(31), 32-37.
- Kapluhan, Erol (2012), “Atatürk Dönemi Seferberliği ve Köy Enstitüleri”, **Marmara Coğrafya Dergisi** , (26), 172-194, <http://www.marmaracografya.com/pdf/26.10.pdf> (01.02.2012).
- Karaömerlioğlu, Asım (t.y), **Türkiye’de Köycülük**, www.belgeler.com/blg/2p8o/trkiye-de-kyck (02.03.2013).
- Karatepe, Şükrü (1997), **Tek Parti Dönemi**, 1. Baskı, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kirby, Fay (2010), **Türkiye’de Köy Enstitüleri**, (Çev. Niyazi Berkes), 3. Baskı, İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Konyar, Hürriyet (1999), **Ulus Gazetesi, CHP ve Kemalist İlkeler**, 1.Baskı, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- Köymen, Nusret (1933a), “Bir Köycülük Projesi Tecrübesi”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 2(8), 118-126.
- Köymen, Nusret (1933b), “Sovyetlerde Bayram ve Terbiye”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 2(9), 245-253.
- Köymen, Nusret (1934a), “Meksika’da Yeni Köycülük Programı”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 3(16), 387-394.
- Köymen, Nusret (1934b), “Meksika’da Köy Terbiyesi” , **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 3(14), 416-425.
- Köymen, Nusret (1934c), “Bir Köy Terbiyesi Örneği”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 2(12), 416-425.
- Köymen, Nusret (1934d), “Meksika’da Köy Muallim Mektepleri”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 3(16), 312-318.
- Köymen, Nusret (1934e), “Meksika’da Köy Terbiyesi Kültür Heyetleri”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 3(15), 227-234.
- Köymen, Nusret (1934f), “Soy Düzeni”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 4(22), 302-313.
- Köymen, Nusret (1934g), **Köy Rehberi**, Ankara: Çankaya Matbaası.
- Köymen, Nusret (1934h), “Köylü Hanı” , **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 3(16), 318.
- Köymen, Nurset (1935a), “Büyük Kurultaydan Dilekler ve Kanada’da Köycülük”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 5(27), 225-229.
- Köymen, Nurset (1935b), **Köycülük Programı’na Giriş**, 1. Baskı, Ankara: Ulus Matbaası.
- Köymen, Nurset (1936a), “Sanayileşmemiz Üzerine Düşünceler”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 7(36), 16-23.
- Köymen, Nurset (1936b), “Köycülük Çalışmaları”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 6(35), 368-389
- Köymen, Nurset (1936c), “Sanayi’de Yayıcılık”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 7(39), 175-178.
- Köymen, Nurset (1939a), “Halkevleri ve Köycülüğün Daha Verimli Olması Hakkında Düşünceler”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 8(66), 27-29.

- Köymen, Nusret (1939b), **Türk Köyünü Yüceltme Çareleri**, Ankara: Çankaya Matbaası.
- Makal, Mahmut (1990), **Köy Enstitüleri ve Ötesi**, 2. Baskı, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Mizan, Esra (2010), **Türkiye’de Tek Parti Dönemi Köycülük Düşüncesi ve Köycülük Uygulamaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalı.
- Okur, Mehmet (2005), “Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(1), 199-215, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/issue/view/14/showToc> (9.01.2013).
- Öymen, Hıfzırahman (1935), “Köy Terbiyesinde Aileye Yardım”, **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, 5(28), 277-280.
- Pala, Hikmet (2006), **Cumhuriyet Modernleşmesinin Bir Aracı Olarak Ordu Halkevi ve Çalışmaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pala, Hikmet (2006), **Cumhuriyeti Modernleşmesi Projesinin Bir Aracı Olarak Ordu Halkevi ve Çalışmaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saral, Mahmut (2002), **Köy Enstitüleri Düziçi Köy Enstitüleri**, 1. Baskı, Hatay.
- Şeren, Mehmet (2008), “Köyde Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 28(1), 203-226, <http://gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2008/1/2008-1-203-226-11.pdf> (2.02.2013).
- Tekben, Şerif (1962), **Neden Köy Enstitüleri**, 1. Baskı, Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı Gençlik Yayınları.
- Tonguç, Engin (1997), “Eğitmen”, **Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç**, 1.Baskı, Ankara: Güldiken Yayınları.
- Tonguç, İ.Hakkı (1938a), **Köyde Eğitim**, 1.Baskı, İstanbul: Devlet Basımevi.
- Tonguç, İ.Hakkı (1939b), **Canlandırılacak Köy**, 1.Baskı, Ankara: Remzi Kitapevi.

- Tonguç, İ.Hakkı (2000c), **İsmail Hakkı Tonguç Kitaplaşmamış Yazıları Cilt II, 1.** Baskı, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Toprak, Gül Nihal (2008), **Cumhuriyetin İlk Döneminde Türk Eğitim Sistemi ve Köy Enstitüleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, Şerafettin (2006), “Dr. Reşit Galip’in Atatürk’e Yakınmaları”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, 25(39), 1-25, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/34/281.pdf> (04.04.2013).
- Türkoğlu, Pakize (2000), “Birinci Bölüm”, **Tonguç ve Enstitüleri**, 2.Baskı (25-156), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- URL, “Cumhuriyet Halk Partisi” (t.y) http://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_Halk_Partisi (04.04.2013).
- Yel, Filiz (2008), **Atatürk Dönemi’nde Köy Öğretmenliği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Yılmaz, Begüm (2008), Köy Enstitüleri, http://www.google.com.tr/#hl=tr&sclient=psy-ab&q=K%C3%96Y+ENST%C4%B0T%C3%9CLER%C4%B0-+BEG%C3%9CM+YILMAZ&oq=K%C3%96Y+ENST%C4%B0T%C3%9CLER%C4%B0-+BEG%C3%9CM+YILMAZ&gs_l=serp.3...319316.335899.0.336129.62.31.0.9.9.6.374.5529.0j13j12j1.26.0...0.0...1c.1.pEb_35mVcQ4&pbx=1&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&fp=9a50ffb8cddb5c0e&bpcl=35466521&biw=1152&bih=769 (01.02.2013).

EKLER

Ek 1.

22. madde: Eğitmenlerin çalıştıkları okulların birinci sınıfına talebe sayısı 50'yi geçmemek üzere 9, 10, 11, 12, 13 yaşındaki çocuklar alınırlar. Sayısı 50 yi geçecek olursa 9 veya 10 yaşındaki çocuklar alınmazlar.

23. madde: Birinci sınıfa alınan çocuklar, üç yıl okutulur ve bu müddet zarfında okula yeniden talebe alınmaz.

24. madde: Üç yıllık devre faaliyeti bittikten sonra , okulun birinci sınıfına yeniden 22. Maddeye göre öğrenci alınır.

25. madde: Eğitmenler, haftada en az iki gece buldukları köyün yetişkinlerini de okuturlar.

26. madde: Eğitmen, bulunduğu köye, Köy Kanununa tevkifan Kültür Bakanlığınca verilen planlara göre, bir okul binası yaptırır. Bu binanın her türlü işleyişinde köylüler ve ustalar birlikte çalışır. Okulun eşyasını muhafaza ederler.

27. madde: Eğitmen, bulunduğu köyün ve okulun her türlü eğitim işleriyle ilgilenir. Bu işlerin temizlik ve sağlığa ait olanlarını köylüler ve talebe ile birlikte bizzat yapar.

28. madde: Eğitmenler, buldukları köylerde tarım işlerini fenni bir Şekilde yapılması için köylülere rehberlik ederler.

29.madde: Eğitmen, ziraat direktörleri veya işyerleri tarafından verilen plana göre, bulunduğu köyün zirai durumunu kayıt ve tesbit eder. Bunun sonunu istenildiği zaman kaza ziraat muallimine vey vilayet ziraat direktörüne verilir.

30. madde: Eğitmen, bulunduğu köyde bir fidanlık yetiştirir. Bu fidanlıktan istifade ederek, Köy Kanununa dayanarak köy için birer hektardan aşağı olmamak üzere bir kuru veya meyve bahçesi tesis eder. Köyün meydanının ve sokaklarının ağaçlandırılması için kılavuzluk eder.

31. madde: Eğitmenler, Ziraat Bakanlığınca verilecek aletlerle buldukları köylerin yağmur durumunu tespit ederler.

32. madde: Ziraat Bakanlığı, eğitmenlerin buldukları köylerin hususiyetine göre, eğitmenlere istihsali arttırıcı, ıslah edici ve kolaylaştırıcı vasıtalar verir. Eğitmen, bu gibi vasıtalarından köylüleri de istifade ettirir (Tonguç, 1938: 191-192).

Ek 2

Madde 1: Köy öğretmeni, köye yarayışlı meslek elemanları yetiştirmek üzere tarıma elverişli toprağı bulunan yerlerde, Milli Eğitim Bakanlığınca “Köy Enstitüleri” açılır.

Madde 2: Bu Enstitülerin aylıklı öğretmenlerin ve memurların ücretleri Milli Eğitim Bakanlığınca ödenir.

Madde 3: enstitülere tam devreli köy ilkokulunu bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köy çocukları seçilerek alınır. Öğretim süresi en az beş yıl olur. Öğretmen olamayacağı kanısına varılan öğrenciler başka mesleklere ayrılır, bunların öğrenim süresi Bakanlıkça saptanır.

Madde 4: öğrenciler, sağlık nedenleri dışında bir nedenle kurumdan ayrılırlarsa, kaldıkları sürenin bedeli kendinden ya da kefilinden alınır.

Madde 5: Bu kurumlarda öğrenimlerini bitirerek öğretmen olanlar, 20 yıl çalışmak zorundadır. Ayrılanlar devlet kurumlarına ve memurluğuna alınamazlar.

Madde 6: Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenler atandıkları köyün her türlü eğitim öğretim işlerini görürler. Örnek bağ-bahçe, atölye gibi tesisler kurarak köylüye önderlik eder, bunlardan yararlanmalarına yardımcı olurlar.

Madde 11: Öğretmenlere üretim için ve öğrencilerin uygulama yapacağı araçlar, tohum, çiftlik, fidan vb. araç-gereçler okul demirbaşına geçirilerek, devletçe verilir.

Madde 12: Köy öğretmenlerinin atandığı okula, köy sınırı içinde ve tarım işlerine yarayacak topraklardan, köy kanununa göre satın alınarak öğretmen ve ailesinin geçimine, okul öğrencilerinin uygulama derlerine yetecek kadar toprak verilir. Köyde devlet toprağı varsa bu amaçla okula devredilir.

Madde 13: Köy okulu işletmesinde, kuraklık, sel, yangın, hastalık vb. nedenlerle ortaya çıkacak zarar için işletmenin yeniden kurulması amacıyla bakanlık bütçesinden yardım edilir.

Madde 15: Köy öğretmenlerinin işleri, gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişlerince denetlenir ve yardımcı olunur.

Madde 21: Köylerde çalışan öğretmenlerin ve ailesinin sağlık işlerine bakılması için Milli Eğitim Bakanlığınca sağlık müfettişleri atanır. Bakanlık sanatoryumundan köy öğretmenleri parasız yararlanır (Atakul, 1990: 7-9).

ÖZGEÇMİŞ

Birgöl YILMAZ 07.11.1985 tarihinde Sivas'ın İmranlı ilçesinde doğdu. Dr. Cemil ve Fevziye Özkaya İlköğretim Okulu ve Orhangazi Lisesi'nde eğitimini tamamladıktan sonra 2005'da Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümüne girdi. 2009'da Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim dallında yüksek lisans eğitimine başladı. İngilizce bilmektedir.